

T.C. İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİGORTA SÖZLEŞMESİNDE TARAFLAR DIŞINDAKİ İLGİLİLERİN
HUKUKİ DURUMU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Safiye Nur BAĞRIAÇIK

Anabilim Dalı: HUKUK

Programı: ÖZEL HUKUK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Merih Kemal OMAĞ

AĞUSTOS 2013

T.C. İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİGORTA SÖZLEŞMESİNDE TARAFLAR DIŞINDAKİ İLGİLİLERİN
HUKUKİ DURUMU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Safiye Nur BAĞRIAÇIK
(1110030008)

Tezin Savunulduğu Tarih: 19 Ağustos 2013

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Merih Kemal OMAĞ

Diğer Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Ayşe Nur BERZEK

Doç. Dr. Hanife ÖZTÜRK AKKARTAL

AĞUSTOS 2013

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
I. SİGORTA SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI	4
1. Sigortacı.....	4
2. Sigorta Ettiren:	4
I. ZARAR SİGORTASI SÖZLEŞMELERİNİN TARAFLARI DIŞINDAKİ İLGİLİLERİN HUKUKİ DURUMU.....	6
1. SİGORTALI:	6
1.1. Başkası Hesabına Sigorta:	7
1.1.1. Başkası Hesabına Sigorta Sözleşmesinin Hukuki Niteliği:	10
1.1.2. Başkası Hesabına Sigortada Borç ve Yükümlülükler:	11
1.1.2.1. Prim Ödeme:.....	12
1.1.2.2. Beyan (İhbar) Yükümlülüğü:	14
1.1.2.2.1. Sözleşmenin Yapılması Sırasında Beyan Yükümlülüğü:	14
1.1.2.2.2. Teklifin Yapılması ile Kabulü Arasındaki Değişiklikleri Beyan Yükümlülüğü:	15
1.1.2.2.3. Sözleşme Süresi İçinde Beyan Yükümlülüğü:	16
1.1.2.2.4. Riziko Gerçekleştiğinde İhbar Yükümlülüğü:	17
1.1.2.2.5. Sigortalının İhbar (Beyan) Yükümlülüğünün Bulunmadığı Durumlar:.....	19
1.1.2.2.5.1. Sigortalının Kim Olduğunun Bilinmemesi Durumu:.....	19
1.1.2.2.5.2. Sigortalının Sözleşme Yapıldığı Hususunda Bilgisinin Bulunmaması Durumu:	19
1.1.2.3. Bilgi Verme ve Araştırma Yapılmasına İzin Verme Yükümlülüğü:	20
1.1.2.4. Zararı Önleme, Azaltma ve Sigortacının Rücu Haklarını Koruma Yükümlülüğü:.....	20
1.1.2.5. Sözleşmede Öngörülen Yükümlülüklerin İhlali:	21

1.1.3. Başkası Hesabına Sigortanın Görünüm Şekilleri.....	21
1.1.3.1.Başkası Hesabına Zorunlu Sigorta	21
1.1.3.1.1.İntifa Hakkı Sahibinin Sigorta Yaptırma Zorunluluğu	22
1.1.3.1.2. Finansal Kiracının Sigorta Yaptırma Zorunluluğu	23
1.1.3.1.2.1.Genel Olarak	23
1.1.3.1.2.2. Sigorta Ettirme Hükmünün Niteliği	24
1.1.3.1.2.3. Sigorta Ettirme Yükümlülüğü ve Yerine Getirilmemesine Bağlanan Hukuki Sonuçlar	24
1.1.3.1.3.Komisyoncunun Sigorta Yaptırma Zorunluluğu:.....	25
1.1.3.1.3.1. Taşıma İşleri Komisyoncusu Açısından Sigorta Yaptırma Zorunluluğu.....	26
1.1.3.1.3. Aracı Kurumların Uhdelerinde Bulunan Kıymetlerin Mecburi Sigortası:	27
1.1.3.1.4. Türk Sivil Havacılık Kanunu Kapsamında Zorunlu Sigorta: ..	27
1.1.3.2. Başkası Hesabına İhtiyari Sigorta	27
1.1.4. Başkası Hesabına Sigortada Haklar:	28
1.1.4.1. Sigorta Ettiren ve Sigortalı Açısından Haklar:	28
1.1.4.1.1.Hak:.....	28
1.1.4.1.2. Sigortalının Tasarruf Yetkisi İle Sigorta Poliçesinin Düzenlenmesi ve Tevdiini Talep Etme Hakkı:	29
1.1.4.1.4. Sigorta Tazminatını Talep Hakkı:.....	29
1.1.5.Başkası Hesabına Sigortanın Sona Erme Sebepleri:	30
1.1.5.1.Tarafların Anlaşması Yolu İle:	30
1.1.5.2.Sigorta Sözleşmesinin Süresinin Sona Ermesi:	30
1.1.5.3.Rizikonun Gerçekleşmesi İle:.....	31
1.1.5.4.Feshi İhbar:	31
1.1.5.5.Prim Ödeme Borcuna Aykırılık:	32
1.1.5.2.6.Aciz Hali:	32

1.1.5.7. İhbar Yükümlülüklerine Uyulmaması:.....	33
1.1.5.7.1. Sözleşmenin Yapılmasından Önceki İhbar Yükümlülüğünün İhlali:.....	33
1.1.5.7.2. Teklifin Yapılması ile Kabulü Arasındaki Değişiklikleri Beyan Yükümlülüğünün İhlali:.....	33
1.1.5.7.3. Sözleşme Süresi İçinde Beyan Yükümlülüğünün İhlali:	33
1.1.5.7.4. Rizikonun Gerçekleşmesi Durumunda İhbar Yükümlülüğünün İhlal Edilmesi:.....	34
1.1.6. Başkası Hesabına Sigortaya İlişkin Sona Erme Sebepleri:	35
1.1.6.1. Akdin Kuruluşunda Aldatma:	35
1.1.6.2. Sigortalının Başkası Hesabına Sigorta Sözleşmesinden Doğan Hakları Reddetmesi:	36
1.1.6.3. Sigorta Ettiren ve Sigortalı Arasındaki İç İlişkinin Sona Ermesi:..	37
1.1.7. Zamanaşımı Hükümlerinin Sigortalı Açısından Değerlendirilmesi:.....	37
1.2. Kimin Olacaksa Onun Lehine Sigorta:.....	38
1.2.1. Kimin Olacaksa Onun Lehine Sigortanın Hukuki Niteliği:	39
1.2.2. Kimin Olacaksa Onun Hesabına Sigortada Yükümlülükler	39
1.3. Temsilen Sigorta:.....	40
1.3.1. Temsilcinin Yetkisiz Olması Durumu:	41
1.3.2. Temsilci İle Yapılan Sigortada Prim Ödeme Yükümlülüğü:	42
1.3.3. Temsilci İle Yapılan Sigortada Beyan (İhbar) Ödeme Yükümlülüğü:	42
1.4. Müşterek Menfaatlerin Sigortası:	42
2. SİGORTA EDİLEN MENFAATİN SAHİBİNİN DEĞİŞMESİ.....	43
2.1. Sigorta Sözleşmesinin Sona Ermesi Durumu:	45
2.2. Sigorta Sözleşmesinin Devamına Karar Verilmesi Durumu:	46
2.2.1. Sigorta Sözleşmesinin Devamına Karar Verilmesi Durumuna Bağlanan Hukuki Sonuçlar:	46
2.2.1.1 Eski Malikin Sigorta İlişkisinin Dışında Kalması Açısından:.....	47

2.2.1.2 Yeni Malikin Sigorta İlişkisine Girmesi Açısından:	47
2.2.1.3. Sigortacı Açısından:	47
2.2.1.4. Primler Açısından:.....	48
3. TAŞINMAZ ÜZERİNDE REHİNLİ ALACAKLI.....	48
3.1. Taşınmaz Üzerinde Rehinli Alacaklı İle İlgili Dava ve Talep Hakkı:.....	54
3.1.1.Malikin Kendi Adına Yaptırdığı Sigortada Talep ve Dava Hakkı:.....	54
3.1.2.Malikin Alacaklı Yararına Yaptırdığı Sigortada Dava ve Talep Hakkı: 55	
3.2.Hak ve Yükümlülükler:	55
3.2.1.Prim Ödeme:	55
3.2.2.Fesih, Cayma Hakkı Ve Yükümlülükler:	55
3.3.Zamanaşımı:	56
4. SİGORTALI MALİ HACZETTİREN KİMSE	56
5. KARAYOLLARI ZORUNLU MALİ MESULİYET SİGORTALARINDA ZARAR GÖREN ÜÇÜNCÜ KİŞİLER:	57
5.1.Genel Olarak.....	57
5.2. Karayolları Trafik Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortalarında (KZMMS) Zarar Gören Üçüncü Kişilerin Doğrudan Doğruya Sigortacıya Karşı Talepte Bulunma Hakkı:	59
5.2.1 Genel Olarak	59
5.2.2. Hakkın Hukuki Niteliği:.....	59
5.2.3. Hakkın Kullanılabilmesinin Şartları:	60
5.2.3.1. Zorunlu Sorumluluk Sigortasının Varlığı:	60
5.2.3.2. Araç Sahibinin (İşletenin) Sorumluluğunun Tesis Edilmiş Olması:	61
5.2.4. Doğrudan Doğruya Alacak Hakkının Kapsamına Giren Hususlar:	61
5.2.5. Araç Sahibinin (İşletenin) ve Sigortacının Zarar Gören Üçüncü Şahıs Karşısında Doğrudan Doğruya Alacak Hakkını Kullanımı:	62
5.2.5.1. Araç Sahibinin (İşletenin) Hukuki Durumu:	62

5.2.5.2. Sigortacının Hukuki Durumu:	63
5.3. KZMSS’ da Zarar Gören Kimsenin Doğrudan Dava Hakkı:	63
5.3.1. KTK’ na göre Yapılmış Bir Zorunlu Sorumluluk Sigortasının Varlığı:	64
5.3.2. Araç Sahibi (İşleten)’in KTK’ a Göre Oluşan Zarardan Sorumlu Olması:	64
5.3.3. Sigortacıya Doğrudan Dava Açma Hakkına Sahip Olan Kimseler:	65
5.3.4. Zarar Görenin Doğrudan Dava Hakkının Kullanımında Zamanaşımı: ..	66
5.4. Zarar Görene Karşı Sigortacı ve Sigortalının (Zarar Veren) Sorumluluğunun Niteliği:	66
5.5. İsteğe Bağlı (İhtiyari) Trafik Mali Sorumluluk Sigortasının (KİMSS) Varlığı Halinde.....	67
5.6. Zarar Görenlerin Çokluğu.....	68
5.7. Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasında (KZMSS) İşletenin Değişmesi Halinde Durumun Zarar Görene Karşı İleri Sürülüp Sürülemeyeceği Sorunu:.....	69
5.8. Sigortacının Zarar Görene Karşı Def’i İleri Sürüp Süremeyeceği Sorunu: ..	70
5.9. Zarar Gören Açısından Takip Hukukuna İlişkin Hususlar:	70
5.10. Zarar Görenin Kusurlu Olması Durumu:.....	72
II. HAYAT SİĞORTASI SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI DIŞINDAKİ İLGİLİLERİN HUKUKİ DURUMU.....	74
1. RİZİKO ŞAHSI.....	74
1.1. Hayat Sigortalarında Riziko Şahsı Açısından Menfaat Kavramı:	75
1.2. Kimlerin Riziko Şahsı Olabileceği Sorunu.....	76
1.3. Lehtarın Riziko Şahsını Öldürmesi Durumu	76
1.4. Riziko Şahsının İntihar Etmesi Halinde	77
2. LEHTAR	78
2.1. Lehtar Tayini	79
2.2. Hayat Sigortalarında Lehtar Açısından Menfaat Kavramı	80

2.3. Lehtar Tayin Edilmesinin Hukuki Niteliği	82
2.4. Sigorta Ettiren İle Lehtar Arasındaki İlişki	82
2.5. Sözleşme Bağlamında Lehtara Tanınan Hakkın İçeriği	83
2.6. Lehtar Olarak Tayin Edilebilecek Kimseler	83
2.6.1. Eşin Lehtar Olarak Tayini	84
2.6.1. Çocukların Lehtar Olarak Tayin Edilmesi	85
2.6.3. “Mirasçı” veya Benzeri bir İfade İle Lehtar Tayin Edilmesi:	86
2.7. Lehtarın Sigorta Ettirenden Önce Ölmesi Durumu	87
2.8. Birden Fazla Lehtar Tayin Edilmesi Durumu	87
2.8.1. Ölüm Rizikosuna Karşı Yapılmış Sigortalarda Birden Fazla Lehtar Atanması Durumu	88
2.9. Medeni Kanun’un Miras Hukukuna İlişkin Bazı Hükümleri Açısından Lehtar Tayini	89
2.9.1. Mirasçılar ve Alacaklılar Karşısında Bedelsiz Tayin Edilmiş Olan Lehtarın Durumu	91
2.10. Lehtar Tayininin Türleri	92
2.10.1. Dönülebilir Lehtar Tayini	92
2.10.3. Dönülemez Lehtar Tayini	94
2.11. Lehtarın Sigortalıyı Öldürmesi Durumu	95
2.12. Lehtarın Sigorta Ettirenin Yerine Geçmesi	97
2.12.1. Lehtarın Sigorta Ettirenin Yerine Geçmesinin Koşulları	97
2.12.1.1. Geçerli Bir Hayat Sigortası Sözleşmesinin Bulunması Gerekliliği	97
2.12.1.2. İhtiyati veya Kesin Haciz Ya Da İflasın Açılması Durumu	97
2.12.1.3. Sigorta Ettiren Tarafından Onay Verilmesi	99
2.12.1.4. Sigorta Ettiren Yerine Geçmeyi Talep Etmeye Yetkili Kimseler	99
2.12.1.5. Sözleşmeye Taraf Olma Talebinin İletilmesi	100
2.12.2. TTKile Getirilen Hükümün Niteliği	101

2.13. Lehtarın Atanmasına İlişkin Yorum	101
2.14. Riziko Şahsı ve Lehtar Açısından Hakların ve Yükümlülüklerin Değerlendirilmesi	101
1.5.1.Riziko Şahsının ve Lehtarın Hakları	101
1.5.2. Riziko Şahsının ve Lehtarın Yükümlülükleri	102
1.5.2.1.Riziko Şahsı ve Lehtar Açısından Prim Ödeme Yükümlülüğünün Değerlendirilmesi	102
1.5.2.2.Riziko Şahsı ve Lehtar Açısından Beyan Yükümlülüğünün Değerlendirilmesi	103
3.SİGORTA ALACAĞINI DEVRALAN KİMSE	104
3.1.Genel Olarak Sigorta Alacağının Devri Hali.....	104
3.2. Sigorta Alacağının Devrine İlişkin Usul.....	105
3.3. Sigorta Alacağının Devrinin Kapsamı.....	105
3.4. Sigorta Alacağını Devreden İle Devralan Arasındaki İlişki	106
3.5. Sigorta Sözleşmesinden Doğan Hakların Devri İle Lehtar Tayini Arasındaki Bağlantı.....	107
3.6.Devir Yasağının Getirilmiş Olması Durumu	107
3.7. Sigorta Ettiren Konumunun Devredilmesi	108
4.SİGORTA ALACAĞINI HAZCETTİREN KİMSE	109
4.1. Genel Olarak.....	109
4.2. Lehtar Tayin Edilmiş Olması Durumunda	110
4.2.1. Dönülebilir Lehtar Tayini	110
4.2.2. Dönülemez Lehtar Tayini	111
4.3. Haczin Uygulanması ve Etkileri.....	112
5. SİGORTA ALACAĞI KENDİSİNE REHNEDİLEN KİMSE.....	112
5.1.Sigorta Alacağının Rehini.....	112
5.2. Sigorta Sözleşmesinin Yapılması Sırasında veya Sonrasında Lehtar Tayini ve Etkisi	113

5.3. Alacağın Elde Edilmesi	113
6. BAZI ÖZEL DURUMLAR.....	114
6.1. Sigorta Ettirenin İflas Etmesi Durumu	114
6.2. Lehtar Tayini veya Temlik İşlemlerinin Alacaklılar Tarafından İptal Ettirilmesi	115
6.3. Sigorta Ettiren Tarafından Konkordato İlan Edilmiş Olması Durumu.....	116
SONUÇ	118
KAYNAKÇA.....	122

KISALTMALAR

AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Batider	: Bankacılık ve Ticaret Hukuku Enstitüsü Dergisi
C.	: Cilt
EFKK	: Eski Finansal Kiralama Kanunu
ETTK	: Eski Türk Ticaret Kanunu
FKFŞK	: Finansal,Kiralama,Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HSGŞ	: Hayat Sigortası Genel Şartları
İİK	: İcra ve İflas Kanunu
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
KİMSS	: İsteğe Bağlı (İhtiyari) Trafik Mali Sorumluluk Sigortası
KTk	: Karayolları Trafik Kanunu
KZMSS	: Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası
m.	: madde
RG.	: Resmi Gazete
s.	: sayfa
S.	: Sayı
SK	: Sigortacılık Kanunu
T.	: Tarih
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TSHK	: Türk Sivil Havacılık Kanun
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
Y.	: Yıl

GİRİŞ

Sigorta bireylerin hayatın akışı içerisinde karşı karşıya kalacakları ve kendileri için masraflara neden olacak olaylara karşı önlem almak istemelerinin gereği olarak doğmuştur. Bu bağlamda oluşacak zararlara ilişkin olarak hukuki himayenin sağlanması için sigorta sözleşmesi yapılır.

Sigorta sözleşmeleri borçlar hukuku bağlamında oluşturulan sözleşme tiplerinden biridir. Bu nedenle, sigorta sözleşmesi yapılırken tarafların ehliyeti bakımından borçlar hukuku prensiplerini dikkate almak gerekir¹. Sigorta sözleşmeleri diğer sözleşmeler gibi tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade açıklamalarıyla kurulur². Bu sözleşme temel olarak iki taraftan oluşur. Bunlar sigortacı ve sigorta ettirendir. Sözleşme etkilerini taraflar arasında doğurur. Ancak, bazen bir kimse sözleşmeyi başka bir kimsenin üzerinde hukuki sonuçlarını doğurmak için veya zarara uğrayan kişiyi korumak için yapılmış olabilir. Bu kimseler sözleşmenin taraflarının dışındaki ilgili kimselerdir. Sigorta sözleşmeleri zarar sigortaları ve can sigortaları olmak üzere Türk Ticaret Kanunu'nda iki grup olarak incelenmiştir. İlgililer de bu iki grup içinde farklılık göstermektedir.

Çalışmanın Sınırlandırılması

Çalışmamızın konusunu sigorta sözleşmesinin tarafları dışındaki kimseler oluşturmaktadır. Ancak, bu kişileri anlatmaya başlamadan önce sözleşmenin asıl tarafları olan sigortacı ve sigorta ettirenden bahsetmemiş olmak çalışmamızı eksik bırakacağından konumuzun dışına çıkmadan sigorta sözleşmesinin taraflarında da değineceğiz. İncelememiz, çalışmanın kapsamını oldukça genişleteceği için kara sigortaları bağlamında yapılacak olup deniz sigortaları çalışmanın içerisine dahil edilmeyecek olmakla birlikte yer yer dip not vb. açıklamalarla yetinilecektir.

¹ “Sigorta sözleşmesi Borçlar Kanun’umuzdaki esaslar dairesinde icap ve kabul ile in’ikad eder.” Rayegan Kender, “*Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku*”, (İstanbul: XII Levha Yayınları,2013) 171.

² Mehmet Bahtiyar, “*Sigorta Poliçesi Genel Koşulları*” Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü Yayınları (Batıder), Y.1997, C.XIX, S.2, 90.

Çalışmanın Amacı

Çalışmamızın amacı, sigorta sözleşmesinin tarafları dışındaki kimseleri hem zarar sigortaları hem de can sigortaları bakımından tespit etmek ve bu kimselerin hak ve borçlarını değerlendirmektir.

Çalışmada İzlenen Metod

Bu konuyla ilgili olarak, doktrinde taraflar dışındaki ilgili kimselerin her biri ayrı ayrı çalışmaların konularını oluşturmuştur. Ayrıca bu kimselerin hak ve borçları büyük önem taşıyacaktır. Bunun tespitinde, ulusal düzenlemeler ile birlikte güncel gelişmeler ve bunlara yer yer içtihatlar eklemek suretiyle aydınlatılmaya çalışılmıştır.

Belirttiğimiz bu hususları dikkate alarak yapmış olduğumuz “Sigorta Sözleşmesinin Tarafları Dışındaki İlgilerin Hukuki Durumu” isimli çalışmamız iki bölüm olarak incelenmiştir. Çalışmadaki bütünlüğü sağlaması açısından sigorta sözleşmesinin taraflarına da ayrıntılarına girmeden değinilmiştir. İki bölüm olarak incelenmesinin nedeni, Türk Ticaret Kanunu’nda belirtilen ayrıma uygun bir şekilde olması amacıyla olup, zarar sigortalarında ilgililer ve hayat sigortalarında ilgililer olarak iki başlık içinde değerlendirilmiştir.

Birinci bölümde, zarar sigortalarında ilgililer incelenmiştir. Bunlardan ilk olanı sigortalıdır. Sigortalı, rizikonun gerçekleşmesi üzerine menfaat elde eden kimsedir. Çalışmanın konusunu sigorta ettiren dışında menfaatten yararlanan kimse oluşturur. Bu genel olarak Türk hukukunda başkası hesabına sigorta adını alır. Başkası hesabına sigorta incelenirken hem Türk Ticaret Kanunu hükümleri hem de 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu hükümleri dikkate alınarak incelenmiştir. İkinci olarak, sigorta edilen menfaatin sahibinin değişmesi halidir. Burada sigorta sözleşmesine bu tür bir değişikliğin etkilerinin ne olacağı açıklanmıştır. Üçüncü olarak, sigorta konusu taşınmaz ise, üzerinde sigorta ettiren tarafından alacağına karşılık gelmek üzere taşınmaz üzerinde rehin hakkı tanınabilir. Bu durumda alacaklının sigorta ettiren tarafından kendisine verilen bu hakkın sağlayacağı hukuki durum incelenmiştir. Dördüncü olarak, sigortalı malı haczettiren kimsenin sahip olduğu hak ve borçlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bölümde son olarak ele alınan kişi, karayolları zorunlu mali sorumluluk sigortaları kapsamında zarar görendir. Karayolları Trafik Kanunu kapsamında işletenlerin zorunlu mali sorumluluk sigortası

yaptırmaları öngör÷lmüştür. Bu bağlamda, zarar gören kimselere KTK’ da doğrudan alacak hakkı ve dava hakkı tanınmış olup, bu hakların kullanımı ile ilgili irdelemeler yapılmıştır.

İkinci bölümde, birinci bölümden farklı olarak hayat sigortaları bağlamında rizikonun üzerinde gerçekleştiğı kişi olan riziko şahsı ve sahip olduğı hak ve mükellefiyetler belirtmeye çalışılmış olup, devamında rizikonun gerçekleşmesi durumunda menfaati elden eden sigorta ettiren tarafından atanmış olan lehtar incelenmiştir. Üçüncü olarak, sigorta ettiren sözleşmeyi yapmasında sonra sigorta alacağı üzerinde başka bir kimseye alacağını devretmiş olabilir. Sigorta alacağını devralan kimse bu işlemle sahip olduğı haklar ve yükümlölükler açıklanmaya çalışılmıştır. Sigorta ettirenin borcu varsa, bunu alacaklıya ödememesi durumunda, alacaklı sigorta alacağını haczettirebilir. Bununla birlikte sigorta alacağı bir kimseye rehin olarak verilmiş olabilir. Her iki duruma ilişkin haklar ve borçlar çalışmada incelenmiştir. İnceleme yapılırken, ferdi kaza sigortaları kapsam dışında bırakılmıştır. Son olarak da bazı özel haller incelenerek çalışma tamamlanmıştır.

Çalışmanın Sağlayacağı Muhtemel Yararlar

Gerek TTK gerekse TBK Temmuz 2012 itibariyle yürürlüğe girmiştir. Mevzuatlar günümüz sorunlarına ışık tutacak nitelikte hazırlanmış olsa da bazı düzenlemelerde açıklık sağlanmamıştır. Bununla birlikte yapılan yasal düzenlemelerin yeni olması sebebiyle açıklamaya ihtiyaç duymaktadır. Çalışmamızla, sigorta sözleşmeleri hukukunda tarafların dışında olan ama hukuki anlamda oldukça önemli nitelik arz eden ilgilerin hukuki durumları yeni mevzuatlar dahilinde çalışılmakla birlikte, sorun yaratabilecek bazı hususlar açıklığa kavuşturulmaya çalışılmıştır.

I.SİGORTA SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI

1. Sigortacı:

Sigortacı sigorta sözleşmesinin taraflarında biri olup, sigorta sözleşmesi gereğince ücret (prim) karşılığında rizikoyu yüklenen ve bu konuda ruhsata sahip olan kimsedir³. Sigortacı rizikonun gerçekleşmesi durumunda oluşan zararı karşılar⁴.

Sigorta sözleşmesinin taraflarından biri sigortacıdır. Sigortacılık Kanunu (SK) m.3' de sigortacı olarak faaliyet gösterecek olan sigorta şirketleri ve reasürans şirketlerinin ya anonim şirket ya da kooperatif şeklinde bir örgütlenmeye sahip olmaları zorunlu kılınmıştır. Bunlar dışında faaliyete geçmek için, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'ndan ruhsatname alarak tescil ve ilan ettirmekle yükümlüdür.⁵

Sigorta şirketleri, sigortacılık işlemlerini yürütürken bizzat kendisi veya şubeleri ile faaliyette bulunabileceği gibi, acente ile de bu ilişkilerini yürütebilirler⁶.

2. Sigorta Ettiren:

Sigorta sözleşmesinin karşı tarafı olup, sigortacı ile sigorta sözleşmesini akdeden kişidir⁷. Sigorta sözleşmesinden doğan borçlar da sigorta ettirene ait olur⁸. Genel

³ Işıl Ulaş, *Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku*, (Ankara: Turhan Kitabevi, 2012) 14. (Kısaltma: Zarar Sigortaları). Tanımlar için bkz. İsmail Doğanay, *Türk Ticaret Kanununu Şerhi*, Cilt: III, (Ankara: Olguç Matbaası, 1979) 964; Haydar Arseven, *Sigorta Hukuku*, (İstanbul: Beta Basım Yayın, 1987) 72; Mertol Can, *Türk Özel Sigorta Hukuku*, (Ankara: İmaj Yayınevi, 2009) 225. (Kısaltma: Özel Sigorta)

⁴ Merih Kemal Omağ, “Özel Hukukunda Muafiyet Klozları”, Doç. Dr. Mehmet Somer'in Anısına Armağan, (İstanbul: 2006) 533.

⁵ Ulaş, (Zarar Sigortaları) 15; Ali Bozer, *Sigorta Hukuku*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, (Ankara: 1965) 96; Can, (Özel Sigorta) 225; Mustafa Çeker, *6102 Sayılı Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre Sigorta Hukuku*, (Adana: Karahan Kitabevi, 2011) 46; Reşat Atabek, *Sigorta Hukuku*, (İstanbul: 1950) 16.

⁶ Ulaş, (Zarar Sigortaları) 16.

⁷ Can, (Özel Sigorta) 249, Çeker 47; Ulaş, (Zarar Sigortaları) 40.

olarak bakıldığında sigorta ettiren ve sigortalı aynı kişilerdir. Ancak, sigorta ettiren bazen kendisinin değil de başkasının menfaatinin güvence altına almak için sigorta sözleşmesi yapabilir⁹. Bu durumlarda, sigorta ettiren sigortalı sıfatını taşımaz¹⁰. Bu durumda sigorta ettiren sıfatı yine kendisine ait olmakla birlikte sigorta sözleşmesinden doğan borç ve yükümlülükler yine kendisine ait olacaktır¹¹. Sigorta hukuku bağlamında bu tür sözleşmelere başkası hesabına sigorta denmektedir. Bu çalışmamızda ayrı bir başlık olduğu için burada sadece kavramsal olarak değinilmekle yetinilecektir.

Sigorta ettiren, gerçek veya tüzel kişi olabilir. Gerçek kişi olma açısından; irade beyanında bulunan kimsenin ayırt etme gücüne sahip olması ve reşit olması yeterlidir¹². Kısaca, ergin ve kısıtlı değilse sözleşme yapma ehliyetine sahip olacaktır¹³. Tüzel kişiler, sözleşme yapabilmeleri için organlarının tam olarak bulunması durumunda tam ehliyetli sayılacakları için, sigorta sözleşmesini yapabileceklerdir¹⁴. Bunun yanında sigorta sözleşmesinin yapılabilmesi için sigortalının hayatının devamında maddi veya manevi menfaatinin bulunması gerekir¹⁵. Zarar sigortalarında ve can sigortaları açısından sigorta ettiren olmaya ilişkin olarak TTK’ da ayrı maddelerde düzenlemeler yapıldığı görülmektedir¹⁶.

TTK m.1453/1’de mal sigortaları madde başlığı altında, sigorta ettiren kişinin rizikonun gerçekleşmemesinde menfaati bulunan kimseler olduğu belirtilmiştir.

TTK m.1487/1’de hayat sigortaları açısından, belli primler karşılığında, sigorta ettirene veya onun belirlediği kimseye sigortalının hayatta kalma veya ölmesi halinde sigorta bedelini ödemeyi üstlenen kişi olarak tanımlamıştır.

⁸ Kender 210; Arseven 72; “Sigorta ettirenin şey üzerindeki menfaatinin veya hayatının teminat altına alınmış olduğunu ve sigorta akdine ilişkin bütün hak ve mükellefiyetlerinin sigorta ettirene ait olduğunu söyleyebiliriz.” Bozer 97.

⁹ Bozer 97; Kender 212.

¹⁰ Ulaş, (Zarar Sigortaları) 41.

¹¹ Arseven 72.

¹² Bozer 97; “Genel olarak medeni haklarını kullanma ehliyetine sahip ve reşit olan herkes sigorta sözleşmesi yapabilir.” Ulaş, (Mal Sigortaları) 40.

¹³ Dilek Kabukçuoğlu Özer, *Mukayeseli Hukukta ve Uygulamada Hayat Sigortası*, (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2005) 73.

¹⁴ Kabukçuoğlu Özer 73.

¹⁵ Kabukçuoğlu Özer 73.

¹⁶ Kender 210.

BİRİNCİ BÖLÜM

I. ZARAR SİGORTASI SÖZLEŞMELERİNİN TARAFLARI DIŞINDAKİ İLGİLİLERİN HUKUKİ DURUMU

1. SİGORTALI:

Sigortalı kavramı iki anlam ifade eder. Bunlardan ilk olanı; sigorta sözleşmesini imzalayan kişi anlamına gelir ki, bu kişi riziko gerçekleştiği zaman sigorta bedelini de tahsil eder. Diğerisi ise; sigorta sözleşmesine dayanarak tehlikenin gerçekleşmesi halinde tazminatı tahsil eden yani sigortadan faydalanan şahıstır¹⁷. Yani bu kimsenin menfaati sigorta edilir¹⁸ ve sigorta akdine taraf olmaksızın bazı haklar elde eder¹⁹. Kısaca, hasar gerçekleştiği zaman sigortalı malın muhafazasında menfaati olan şahsın, sigorta sözleşmesini imzalayan şahıstan ayrı bir kimse olabilmesi mümkündür²⁰. Ancak, yapılan tanımlamalardan ilk olanı sigorta ettiren kişi anlamına da gelmektedir. Başka bir ifadeyle, sigorta bedelini alma ve zararı tazmin ettirme hakkı lehine sözleşme yapılan kişiye ait olacaktır ki bu kimseye sigortalı denir²¹.

Sigortalının hakkı, sigortacı ve sigorta ettiren arasında yapılan sözleşmeden doğar. Bu nedenle, sigortalının yani üçüncü kişinin hak kazanımı için ne irade

¹⁷ Atabek 15.

¹⁸ Mehmet Özdamar, *Sigortacının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2009) 273.

¹⁹ Merih Kemal Omağ, *Türk Sigorta Hukukunda Rizikonun Ağırlaşması Sorunu*, (İstanbul: Sigorta Hukuku Türk Derneği, 1985) 92. (Kısaltma: Rizikonun Ağırlaşması)

²⁰ Atabek 37.

²¹ Ulaş, (Zarar Sigortaları) 41.

açıklamasına ne de adı geçen sözleşmeden haberinin bulunmasına ihtiyaç yoktur²². Ayrıca şunu da eklemek gerekir ki, hem sigorta ettiren hem de sigortalı sıfatlarının aynı kişi üzerinde birleşmesine bir engel yoktur.

Sigorta ettiren sıfatından ayrı olarak sigortalıyı ise; sigorta ettirenin kendi adına yapmış olduğu sözleşme ile menfaati sigorta ettirilen yani sigorta ile güvence altına alınan, riziko gerçekleştiği zaman sigorta tazminatını/sigorta bedelini talep hakkı bulunan kişi olarak tanımlayabiliriz²³.

1.1.Başkası Hesabına Sigorta:

Sigorta sözleşmeleri, sigortacı ve sigorta ettiren olarak iki taraftan oluştuğunu daha önce belirtmiştik. Sigorta ile amaçlanan şey sigorta ettirenin kendi menfaatini güvence altına alma istemidir. Bu nedenle ki; sigorta ettiren ve sigortalının çoğunlukla aynı kişi olduğu görülür²⁴. Fakat sigorta ettiren ile sigortalı ayrı kişiler de olabilir²⁵. Bir başka ifadeyle, sigorta ettiren, bir başka kimsenin (üçüncü kişinin) belirli bir menfaatini kendi adına menfaat sahibi yararına sigorta ettirebilir ve buna da “başkası hesabına sigorta” adı verilmektedir²⁶. Bu anlamda, başkası hesabına sigorta da; sigortacı, sigorta ettiren ve sigortalı olmak üzere üçlü bir ilişkinin var olduğunu söyleyebiliriz²⁷. Burada sigorta ettiren, bir başka şahsın şey üzerindeki menfaatini sigortalamaktadır²⁸.

Türk Ticaret Kanunu madde 1454’de başkası lehine sigorta düzenlenmiştir²⁹. Buna göre; sigorta ettiren isim belirterek ya da belirtmeden üçüncü bir kişinin

²² Kenan Tunçomağ, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C.I (İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1972) 578.

²³ Ali Uygur Selçuk, “*Başkası Hesabına Sigorta Sözleşmesi & Üçüncü Kişi Lehine Hayat Sigorta Sözleşmesi*”, (Terazi Hukuk Dergisi, Ağustos: 2011), S.60, 26; Huriye Kubilay, *Uygulamalı Özel Sigorta Hukuku*, (İzmir:2003, Barış Yayınları Fakülteler Kitabevi) 41; Serdar Hızır, “*Türk Ticaret Kanun’unda Yer Alan Mal Sigortalarına İlişkin Muhtelif Hüküm ve İlkelerin Sorumluluk Sigortasına Uygulanabilirliği*”, (Türkiye Barolar Birliği Dergisi: 2009) S.86, 270.

²⁴ Arseven 72.

²⁵ Bozer 98.

²⁶ Kender 215; Ernest Hirş, *Ticaret Hukuku Dersleri*, (İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1946) 877; Mehmet Somer, “*Türk Hukukunda Başkası Hesabına Sigorta Sözleşmesi*”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, (İstanbul: 2000) 15.

²⁷ “Şahsı ahar nam ve hesabına mün’akid sigorta mukavelesi ile üç şahıs alakadardır: sigortalı yani poliçeyi imza eden, sigortacı ve lehdar.” Atabek 39; Selçuk 26 ; Çeker 102; Doğanay 740; Tunçomağ 570.

²⁸ Fırat Öztan, *Sigorta Akdinin İnikadında İhbar Mükellefiyeti*, (Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü Yayınları: 1966) 81.

²⁹ Eski Türk Ticaret Kanununda başkası hesabına sigorta denizcilik rizikolarına karşı sigortada düzenlenmiştir. ETTK 1264 /1’ de “ Bu kitapta hüküm bulunmadıkça sigorta mukavelesi hakkında Borçlar Kanunu hükümleri uygulanır.” diye belirtilmiştir. Bu sebeple ki, başkası hesabına sigortaya

menfaatini sigorta ettirebilmektedir. Yani bir kişi üçüncü kişiye ait bir menfaati tazminatın ona ödenmesi koşuluyla sigorta ettirecek olursa başkası hesabına sigorta söz konusu olur³⁰. Yargıtay'ın vermiş olduğu kararında, malı rehin alan kimsenin de bu sıfat ile o mal üzerindeki menfaatini sigorta ettirebileceği gibi bir başka kimsenin menfaatinin de rehin konusu malı rehin alan hesabına ve onun lehine sigorta ettirmesinin mümkün olabileceğini belirtmiřtir³¹. Hatta bu durumda sigorta tazminatının öncelikle rehin hakkı sahibine verilmesi ya da onun rehin hakkı sahibinin açık muvafakatinin arandığı görölmektedir. Ayrıca kanunun ilgili maddesinde bu sigorta sözleşmesinden doğan hakların sigortalıya ait olduğu da belirtilmiştir. Yani; başkası hesabına sigorta sözleşmelerinde sigortalı, yapılan sigorta sözleşmesi ile malvarlıksal sonuçlar olan borçları üstelenmemekte olup; kural olarak sadece hakları kazanması söz konusu olacaktır³². Zira sigortalı yapılan sözleşmenin tarafı değildir.

Sigorta sözleşmesi dolayısıyla sigortalının sigortacıya karşı herhangi bir sorumluluğu bulunmamaktadır. Başkası hesabına sigortada sigortalı, yapılan sigorta sözleşmesinin tarafı olmamakla birlikte sigorta sözleşmesinden doğan hakları doğrudan kazanmaktadır³³. Yani; başkası hesabına sigorta da sigorta akdi ve prim sorumlusu yine sigorta ettiren olmaktadır fakat sigorta sözleşmesinden doğan haklar sigortalıya aittir³⁴.

Sigorta sözleşmelerinde; üçüncü şahsın adının belirtilmiş olduğu hallerde bir tereddüt söz konusu olursa sigorta ettirenin, üçüncü kişinin temsilcisi sıfatıyla değil, kendi adına ama üçüncü kişinin lehine hareket ettiği kabul edilmektedir³⁵. Ayrıca üçüncü kişinin başkası lehine şartının kararlaştırıldığı anda belirlenmiş olması

öncelikle denizcilik rizikolarına karşı sigorta hükümleri uygulanacak ve bu kitapta hüküm bulunmayan hallerde ise Borçlar Kanununa gidilecektir. Bozer 162,163.

³⁰ Çeker 101.

³¹ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E. 2012/17-394, K. 2012/643, T. 28.9.2012.

³² Somer 10; Eren 1142.

³³ Ali Bozer, *Sigorta Hukuku*, (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 981) 78. (Kısaltma: Sigorta); Somer 30.

³⁴ “ Örneğin; ev reisinin evdeki bütün eşyaları hırsızlığa karşı sigorta ettirmesi halinde üçüncü şahs lehine sigortadan bahsedilmektedir. Sigorta ettiren ev reisi olduğu halde, sigorta ettirdiği mallar içinde hizmetçiye ait olanlarda bulunabilir. Bu takdirde hizmetçi kendisine ait olan malların çalınması halinde sigortacıdan sigorta tazminatı talep edebilecektir.” Bozer 98,160.

³⁵ Çeker 102.

zorunlu değildir. Ancak edimlerin muaccel hale geldiği zaman belirlenebilir nitelikte olması gerekir³⁶.

Sigorta sözleşmesinden doğan hakların sigortalı tarafından talep edilebilmesiyle ilgili olarak Türk Ticaret Kanun’umuz ETTK ifadede³⁷ farklı olarak sigortalıya poliçeyi elinde bulundurmasa bile sigorta sözleşmesinden doğan haklarını doğrudan talep edebilme ve dava açabilme hakkı tanımaktadır. Ancak, TTK m.1454/1’de sigorta ettiren ile sigortalı arasında aksine bir anlaşma yapılabileceği de belirtilmiştir.

Sigorta sözleşmesinin yapılabilmesi için sigortanın konusunu oluşturan riziko ile ilgili olarak sigorta ettirenin mutlaka bir menfaatinin bulunması gerekir. Yani başkası hesabına sigorta sözleşmelerinde, sigortalı şahsın mal üzerindeki para ile ölçülebilen menfaati sigortalanmaktadır ve bu menfaat kuşkusuz sigortalının menfaati olmalıdır³⁸. Sigorta ettirenin bu menfaati; mutlaka parayla ölçülebilir bir menfaat olmalıdır³⁹. Ancak, başkası hesabına sigorta bağlamında TTK m.1454/1 incelendiğinde; sigorta ettirenin, üçüncü kişinin menfaatini sigorta ettirebileceği düzenlenmişken; sigorta sözleşmesi yapılırken sigorta ettirenin menfaatinin bulunup bulunmayacağı ile ilgili olarak bir zarureten bahsedilmediği görülür⁴⁰. Başkası hesabına sigortada, sigorta ettirenin menfaatinin bulunması zaruri değildir fakat sigortalının menfaatinin bulunması gerekli ve yeterlidir⁴¹.

Bizzat zarara katılmanın taşıyıcısı kural olarak sigorta ettiren ve sigortalıdır eğer sigorta ettiren ve sigortalı farklı kişiler ise; oluşan zarara bizzat katılmanın hukuki yükümlüsü sigorta sözleşmesini sigortacı ile yapan sigorta ettiren iken; iktisaden yükümlü ise sigorta tazminatını alan sigortalıdır⁴².

³⁶ Merih Kemal Omağ, “25 Haziran 1992 Tarihli Belçika Sigorta Mukaveleleri Kanununa Genel Bir Bakış”, Hukuk Araştırmaları Dergisi, Y. 1996, C.10, S.1/3, s.791. (Kısaltma: Belçika Kara Sigortalı)

³⁷ ETTK m.1445/1 “ Sigortalı, sigorta ettirenin muvafakati olmaksızın ancak poliçe elinde bulunduğu takdirde hakları üzerinde tasarruf edebileceği gibi bu hakları mahkemede iddia edebilir”.

³⁸ İsmail Doğanay, ”Başka Bir Kimse Nam ve Hesabına Yaptırılan Mal Sigortası”, Tahsin Bekir Balta’ya Armağan,(Ankara:1974, Sevinç Matbaası) 53, (Kısaltma: Armağan) ; Somer 32.

³⁹ Bozer 161; Somer 33; Ulaş, (Zarar Sigortalı) 43.

⁴⁰ Bozer 161.

⁴¹ Kender 216.

⁴² Aynur Yongalık, “Sigortalının Zarara Katılması (Bizzat Katılma)”, Prof. Dr. Ali Bozer’e Armağan, (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü , 1998) 150, dipnot 7.

1.1.1.Başkası Hesabına Sigorta Sözleşmesinin Hukuki Niteliği:

Doktrinde başkası hesabına sigorta sözleşmesinin hukuki niteliğine ilişkin farklı bir çok görüş⁴³ bulunmuş olsa da bugün hakim görüşe göre; başkası hesabına sigorta “üçüncü şahıs lehine akit”⁴⁴ mahiyeti taşıdığı kabul edilmektedir⁴⁵. Bir sözleşme ilişkisinde borçlu bizzat alacaklıya değil de üçüncü bir şahsa ifada bulunmakla yükümlü olursa, üçüncü şahıs lehine akit olduğunu söyleyebiliriz⁴⁶. Bir başka ifade ile, sigorta sözleşmesinin tarafları, her zaman belirlemiş oldukları şartlar çerçevesinde, üçüncü kişi kişinin sigorta himayesi üzerinde hak iddia edebileceği konusunda anlaşabilirler⁴⁷. Bu ilişki kapsamında sigorta ettiren, alacaklı; borçlu, sigortacı ve lehine taahhütte bulunulan üçüncü şahıs da sigortalı olarak adlandırılabilir⁴⁸. Bu anlamda başkası hesabına sigorta Borçlar Kanunumuzda düzenlenen üçüncü kişi yararına sözleşmenin bir uygulaması niteliği taşımaktadır. Zira, Türk Ticaret Kanunu m.1454’ün gerekçesinde sigortalar bakımından ayırım gözetmeyip sigorta sözleşmesinin kural olarak tam üçüncü şahıs yararına sözleşme olduğu düzenlenmiştir⁴⁹. Kanun hükmü açısından tam üçüncü şahıs yararına sözleşmelere örnek olarak, sorumluluk sigortası sözleşmesi, hayat sigortası sözleşmeleri ve karayolları mali sorumluluk sigortaları örnek verilebilir⁵⁰.

Borçlar Kanunumuz açısından değerlendirildiğinde üçüncü şahıs lehine sözleşmenin talep hakkının alacaklıya veya üçüncü kişiye verilmesi halinde söz konusu sözleşmenin eksik veya tam üçüncü şahıs yararına sözleşme olarak ayrıldığını görüyoruz. Bu bağlamda; eğer sözleşmede üçüncü kişinin (lehtar), sigorta hukuku açısından sigortalının, doğrudan talepte bulunabileceği kararlaştırıldıysa tam

⁴³ Farklı görüşler için bkz. Somer 38 vd.; Selahattin Sulhi Tekinay, Sermet Akman, Haluk Burcuoğlu, Atilla Altop, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, (İstanbul: Filiz Kitabevi, 1993) 227,228.

⁴⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Şener Akyol, *Tam Üçüncü Şahıs Yararına Sözleşme*, (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2008).

⁴⁵ Şaban Kayıhan, *Sigorta Sözleşmesinde Prim Ödeme Borcu*, (Ankara: Seçkin Yayınları, 2004) 52 ; Bozer 162; Kemal Şenocak, “*Kimin Olacaksa Onun Lehine Sigorta*” , *Prof. Dr. Fırat Öztan’a Armağan*, C.II, (Ankara: 2010) 2006 (Kısaltma:Kimin Olacaksa Onun Lehine Sigorta); Doğanay, (Armağan) 57; Hırş 878; Somer 38,50.

⁴⁶ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop 218.

⁴⁷ Omağ, (Belçika Kara Sigortaları) 791

⁴⁸ İsmet Sayhan, *Sigorta Sözleşmelerinin Konusu*, (Yetkin Yayıncılık: 2001), s. 113, 114. Ayrıca tam üçüncü şahıs yararına sözleşmelerdeki farklı adlandırmalar için bkz. Akyol 9,10; Kemal Oğuzman, Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C: II (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2012) 416. (Kısaltma: Cilt II)

⁴⁹ Abuzer Kendigelen, *Gerekçeli-Karşılaştırmalı Yeni Türk Ticaret Kanunu*, (İstanbul: XII Levha Yayınları, 2011) 1378.

⁵⁰ Eren 1147.

üçüncü şahıs yararına sözleşmeden bahsederiz⁵¹. Ancak; üçüncü kişinin (lehtar-sigortalı) bizzat talepte bulunamadığı ifade bulunulmasını sadece alacaklının (sigorta ettirenin) talep edebildiği sözleşmelere ise eksik üçüncü kişi yararına sözleşme denmektedir⁵². Ancak şunu belirtmek gerekir ki, başkası hesabına sigorta sözleşmeleri tam üçüncü şahıs lehine akitlere benzemektedir⁵³. Bunun nedeni TTK m.1454 de yapılan düzenleme ile taraflarca aksi sigorta sözleşmesinde düzenlenmedikçe sigortalının, sigorta tazminatını sigortacıdan talep edebilme hakkının tanınmış olması durumudur.

Kural olarak başkası hesabına sigorta sözleşmelerine TTK hükümleri uygulanır. Ancak; TTK’ da hüküm bulunmayan hallerde TTK m.1451’de belirtildiği üzere Borçlar Kanunu uygulanacaktır. Bunun sebebini de; başkası hesabına sigorta sözleşmelerinin üçüncü şahıs yararına sözleşme niteliği taşıması olarak açıklayabiliriz.

Başkası hesabına sigorta kavramı nitelik itibariyle yanıltıcı bazı durumlara sebebiyet verebilir. Örneğin; bir kimsenin başkasının hesabına işlem yapması durumu temsilen sigorta kavramı ile karıştırılabilir. Temsilen sigorta başkası hesabına sigortadan ayrı bir bahis olup çalışmada ayrıca incelenmiştir.

1.1.2. Başkası Hesabına Sigortada Borç ve Yükümlülükler:

Başkası hesabına sigortada sigorta ilişkisinden kaynaklanan borç ve yükümlülüklerden sigorta sözleşmesini yaptıran sigorta ettiren sorumlu olacağı şüphesizdir⁵⁴. Ancak sigortalı açısından yapılacak değerlendirme önemlidir. Bu bağlamda, sigorta ilişkisi bakımından sigorta ettiren veya sigortalı bakımından borç ve yükümlülüklerini prim ödeme, ihbar yükümlülükleri, koruma önlemleri alma yükümlülükleri olarak belirtmek suretiyle inceleyebiliriz⁵⁵.

⁵¹ “ Üçüncü kişi sözleşmeye taraf olarak katılmamakla birlikte sözleşmenin kurulmasıyla alacağı doğrudan doğruya ve aslen iktisap etmekte; vaad edenden borcun ifasını tek başına hem talep hem de sunulan ifayı kabul hakkına sahip bulunmaktadır. Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, (Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2012) 1146; Tunçomağ 572; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıparmak 220.

⁵² Oğuzman/Öz, (Cilt II) 418; Eksik üçüncü şahıs yararına sözleşme ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Oğuzman/Öz 418; Eren 1144; Hüseyin Hatemi, Emre Gökyayla, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2011) 283.

⁵³ Selçuk .27.

⁵⁴ Somer 122.

⁵⁵ Somer 121.

1.1.2.1.Prim Ödeme:

Sigorta sözleşmesi, sigortacı ile bir prim karşılığında kurulur. Yani sigorta ettiren sigortacı tarafından, sigorta güvencesinin kendisine sağlanmasının karşılığı olarak belirlemiş oldukları primi ödemeyi üstlenir. Keza bu durum, TTK m.1430/1'de de düzenlediği üzere “ *sigorta ettiren, sözleşmeyle kararlaştırılan bedeli ödemekle yükümlüdür*” denilmek suretiyle belirtilmiştir.

Başkası hesabına sigortada prim açısından değerlendirme yapıldığında; TTK m.1454 de hükmü değerlendirildiğinde sigorta ettirenle sigortalının ayrı kişiler olduğunu kişiler olduğu hallerde başkası hesabına sigortanın varlığından bahsedebileceğimiz için prim borçlusu da sigorta ettiren olacaktır⁵⁶. Bu nedenle, sigorta prim borçlusunun sigorta sözleşmesiyle menfaat sağlayan sigorta ettiren olduğunu söyleyebiliriz⁵⁷. Yani sigorta ettiren sigorta primini ödemeye mecburdur kaldı ki yapılan sigortanın başkası hesabına sigorta sözleşmesi olması da sigorta ettireni borçtan kurtarmaz⁵⁸. Sigortalı, sigortadan yararlananlar (lehtar) ve rehinli alacaklılar sigorta sözleşmesinin üçüncü şahsı olduğu için prim borçlusu değildir⁵⁹. Sigorta sözleşmesinden doğan hakların ise kural olarak sigortalıya ait olduğu kabul edilir⁶⁰.

Ayrıca nitelik itibariyle başkası hesabına sigorta üçüncü şahıs yararına tam sözleşme niteliğini taşımasının bir sonucu olarak; üçüncü şahsa taraf olmadığı bir sözleşme bağlamında alacak hakkı tanınıyor olsa da borç altına sokulması mümkün olmayacaktır. Zira sigorta sözleşmesinden doğan bu borç sözleşmelerin şahsiliği prensibinin bir sonucu olarak, sözleşmeye taraf olmayan üçüncü kişiden yani

⁵⁶ İrem Aral Erdeklioğlu, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sigorta Ettirenin Prim Ödeme Borcu”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Y.11, S.22, Güz:2012/2, 207.

⁵⁷ Bozer 165; Selçuk 26; Kender 215; Atabek 39; Kayıhan 52. “Nitekim TTK'nun tazminat sigortasına ilişkin 1294. maddesinde, sigorta ettiren kimsenin mukavele ile kararlaştırılan primi ödemekle yükümlü olduğu hükme bağlanmış ve deniz sigortalarına mahsus hükümler arasında yer alan 1371. maddede ise prim ödeme borcunun sigorta ettiren kimseye düşeceği belirtilmiştir. Şu halde, sigorta aktinin bir başkası lehine yapılmış olması halinde dahi, prim borcunun, sigortacının akdi olan sigorta ettirene ait olacağının kabulü gerekir. Olayımızda, davalılardan M.S. Ltd. Şirketi. diğer davalıya karşı yapımını taahhüt ettiği hastane binası ile burada teçhizat, malzeme vs. yi 6 Aralık 1966 tarih ve Y/176525 sayılı poliçenin süresi 2.1.1969 olarak kararlaştırılmış olmasına göre, davalılardan M.S. Ltd. Şirketinin sigorta ettiren kimse sıfatıyla mukavele süresinin bitim tarihi olan 1.10.1969 gününe kadar gerçekleşen primden sorumlu olması icap eder sayılı zeyilname ile tahakkuk ettirdiği 3.535,21 liralık prime ilişkin davalı şirketin temyiz itirazları yerinde görülmemiştir.” Yargıtay 11. HD E.1978/893, K.1978/946, T.02.03.1978.

⁵⁸ Hirş 880.

⁵⁹ Ulaş, (Zarar Sigortaları) 76; Arseven 99.

⁶⁰ Kender 210.

sigortalıdan talep edilemez⁶¹. Bu nedenle de prim borçlusu *vaddettiren* yani *sigorta ettiren* olmaktadır⁶².

Başkası hesabına yapılmış olan sigortada sigorta ettirene karşı yapılmakta olan takip varsa bunun semeresiz kalmış olması durumunda TTK m.1431/4'de belirtildiği gibi zarar sigortaları açısından sigortalı, can sigortaları açısından lehtar, bu durumun sigortacı tarafından kendilerine bildirilmiş olması durumunda sigorta primini ödemeyi üstelenmek suretiyle sigorta sözleşmesine devam edebilir. Aksi halde ise, sigortacı sigorta ettirene karşı sahip olduğu hakları kullanabilecektir.

TTK m. 1431/5'de sigorta ettiren ve sigortalı sıfatlarının farklı kimselerde bulunuyor olması halinde prim ve tazminat alacağının takas edilemeyeceği prensibinin korunduğu, TTK m.1480 hükmü saklı kalmak kaydıyla prim borcunun zarar gören üçüncü şahıstan istenemeyeceği ile birlikte TBK'nın 129'uncu maddesi hükmünün de uygulanamayacağı düzenlenmiştir⁶³.

Her ne kadar prim borçlusunun sigorta ettiren olduğunu belirtsek de; sigortalı da sigorta primini ödeyebilir, ancak bu durum sigortalıya bundan sonra primlerinde kendisi tarafından ödenmesi yükümlülüğü, sigorta ettirene de prim borcundan kurtulmuş olma imkânı sağlamayacağı gibi sigorta ettiren sıfatını da yüklenmesini gerektirmeyecektir⁶⁴. Ayrıca, lehine sigorta yaptırılan yani sigortalı, sigorta ettirenin onayı dışında sözleşme süresi uzatılır ve sigorta bedeli yükseltirirse, fazlaya ilişkin prim borçlarından sigorta ettiren sorumlu olmayacaktır⁶⁵.

Ancak; sigortalının prim ödeme borcunu yüklenmek istemesi durumunda sonucun ne olacağı önemlidir. Eğer sigortalı prim borcundan dolayı sorumlu olacağını kabul etmiş ise, bu durum da artık sigortacı ve sigorta ettiren arasındaki başkası hesabına sigorta sözleşmesi değil bizzat kendi iradesiyle yapmış olduğumuz bir sigorta sözleşmesinden bahsederiz⁶⁶.

⁶¹ Kayıhan 137.

⁶² Somer 24.

⁶³ Aral Erdeklioğlu 212.

⁶⁴ Somer 126.

⁶⁵ Kayıhan 137.

⁶⁶ Somer 128.

1.1.2.2.Beyan (İhbar) Yükümlülüğü:

TTK 5’inci ve son kitabı olan Sigorta hukuku bölümünde beyan yükümlülüğü yani ihbar yükümlülüğü 4 başlık içinde incelenmiştir. Bunlar sırasıyla; sözleşmenin yapılması sırasında beyan yükümlülüğü, teklifin yapılması ile kabulü arasındaki değişiklikleri beyan yükümlülüğü, sözleşme süresi içinde beyan yükümlülüğü ve son olarak rizikonun gerçekleşmesi durumunda beyan yükümlülüğüdür. Bizde ihbar yükümlülüğünü başkası hesabına sigorta açısından incelerken kanunun sistematigi çerçevesinde yapacağız.

1.1.2.2.1. Sözleşmenin Yapılması Sırasında Beyan Yükümlülüğü:

ETTK’ da hem kendi hesabına hem de başkası hesabına sigorta hali olmak üzere sigorta sözleşmesinin yapılması durumunda ihbar yükümlülüğü ayrı ayrı iki madde de incelenmişti. Ayrıca; deniz ve mal rizikolarına karşı tamamen farklı bir biçimde düzenlenmiş olup, can sigortaları ile ilgili ise herhangi bir düzenleme yapılmamıştı⁶⁷. TTK ise, deniz ve mal rizikolarına karşı farklı bir biçimde düzenlenmiş olan bu düzenleme yerine her iki türde de uygulanacak olan yeni bir madde ile sözleşme öncesi ihbar yükümlülüğünü düzenlemiştir. Sigortacının sözleşmenin kurulması sırasında sigorta ettirene verdiği bilgileri mümkün ise sigortalıya ulaştırmasına faydalı olacaktır çünkü talep halinde sigortacı aydınlatma yükümlülüğünü sigortadan faydalanan kişilere yani sigortalıya karşıda yerine getirmekle yükümlüdür⁶⁸.

TTK ise bu ayrım yerine sözleşmenin yapılması sırasında beyan yükümlülüğünü birden çok madde ile açıklığa kavuşturmaya çalışmıştır. TTK madde 1435’e göre “*Sigorta ettiren sözleşmenin yapılması sırasında bildiği veya bilmesi gereken tüm önemli hususları sigortacıya bildirmekle yükümlüdür. Sigortacıya bildirilmeyen, eksik veya yanlış bildirilen hususlar, sözleşmenin yapılmamasını veya değişik şartlarda yapılmasını gerektirecek nitelikte ise, önemli kabul edilir. Sigortacı tarafından yazılı veya sözlü olarak sorulan hususlar, aksi ispat edilinceye kadar önemli sayılır.*” dir. İlgili madde değerlendirildiği zaman; sigorta ettiren başkası

⁶⁷ Kendigelen 1361.

⁶⁸ Özdamar 273.

hesabına bir sigorta sözleşmesi yapıyor olsa bile sigorta sözleşmesinin tarafı sigorta ettiren olduğu için yapılması sırasında ihbar yükümlüğü sigorta ettirene ait olacaktır⁶⁹. Ayrıca bu durum üçüncü şahıs yararına sözleşmeden doğan üçüncü kişiye borç yükletilememesi kuralı ile de paralellik arz etmektedir⁷⁰.

Sigorta sözleşmesinin tam veya eksik üçüncü kişi yararına sigorta sözleşmesi olacak olması sigortalı açısından sözleşme öncesi ihbar yükümlülüğü değerlendirilirken önem arz etmez. Zira, üçüncü kişinin edimi ya da ifayı kabul edebilmesi, sözleşmenin taraflarınca öngörülmüş olan borçları veya görevleri yerine getirmesi şartına bağlı kılınmasının imkan dahilinde olduğu düşünüldüğünde sigortalının sözleşme öncesi ihbar görevini yerine getirmesi gerektiği oldukça açıktır⁷¹.

1.1.2.2.2. Teklifin Yapılması ile Kabulü Arasındaki Değişiklikleri Beyan Yükümlülüğü:

Temmuz 2012 itibarıyla yürürlüğe girmiş olan Türk Ticaret Kanun’umuzda madde 1443 kapsamında düzenlenmiş bir yükümlülüktür olup⁷² ETTK da bu konu ile ilgili bir düzenleme bulunmamaktaydı. Ancak ortaya çıkan bazı eksikler bu yükümlülüğü düzenleme gerekliliğini doğurmuş ve bunun sonucunda da teklifin sigorta ettiren bakımından yapılması ve sigortacı tarafından kabulü arasında geçen sürede ihbar yükümlülüğü ile ilgili olarak beyan yükümlülüğüne ilişkin olan madde hükümlerinin kıyasen uygulanacağı düzenlenmiştir.

Bu bağlamda teklifin yapılması ve kabulü arasında geçen sürede oluşan değişikliklerin bildirilmesi açısından sigortalının mükellefiyeti de bir önceki başlıkta açıkladığımız sözleşmenin yapılması sırasındaki beyan yükümlülüğünde olduğu gibidir⁷³.

⁶⁹ Zehra Şeker Ögüz, *Türk Ticaret Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Sigorta Sözleşmelerinde Sözleşme Öncesi İhbar Görevi*, (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2010) 65.

⁷⁰ Somer 133.

⁷¹ Şeker Ögüz 65.

⁷² Kendigelen 1366.

⁷³ Bkz. s.12 da sözleşmenin yapılması sırasındaki beyan yükümlülüğü.

1.1.2.2.3. Sözleşme Süresi İçinde Beyan Yükümlülüğü:

Sigorta ettiren, sigorta sözleşmesi yapılmasından sonra mevcut sözleşmeye ilişkin olan rizikoyu ya da mevcut durumu ağırlaştırmaya yönelik herhangi bir faaliyette bulunamaz. Ancak bir şekilde tarafların yapmış oldukları sigorta sözleşmesinde rizikoyu ağırlaştıracak bir durum ortaya çıktıysa sigorta ettiren bu riziko ağırlaşmasını sigortacıya bildirmekle mükelleftir⁷⁴.

Bu yükümlülüğün varlığının sigortalı açısından da var olduğunu söylemek mümkün müdür sorusuna doktrindeki bazı yazarlar; sigortalının malın sigortalı bir mal olduğunu biliyor olması halinde ihbar yükümlülüğünün amacını düşünmek suretiyle olumlu yanıt vermektedirler⁷⁵. Zira, bu bilgilendirme yükümlülüğü başkası hesabına sigortada sigortalı, hatta zarar gören ve lehtarı da içine alacak şekilde mütalaa etmek gerekecektir⁷⁶. Aksi görüşü savunanlar da bulunmaktadır. Bu fikre göre; sözleşmenin kuruluşu sırasındaki ihbar yükümlülüğünde olduğu gibi başkası hesabına sigorta sözleşmelerinde beyan yükümlülüğü sigorta ettirene ait olmalıdır⁷⁷.

Sigorta ettiren emin olmadığı hususları sigortalıdan ya da onun mümessilinden sormalıdır eğer bunu ihmal ederse ve sigortalı ya da mümessili de durumu doğru olarak biliyorlarsa sigortacı sözleşmeden kaynaklanan görevlerinden kurtulma yolunda önemli bir silah kazanmış olacaktır⁷⁸.

Sigorta ettiren rizikonun gerçekleşmesi durumunu arttırıcı ya da mevcut durumu ağırlaştırıcı bir faaliyette bulunursa bunu öğrendiği tarihten itibaren 10 gün içinde bildirmesi gerekmektedir. Buna ilişkin yükümlülük sigortalı açısından da geçerli olacaktır.

⁷⁴ Omağ, (Rizikonun Ağırlaşması) 88.

⁷⁵ Omağ, (Rizikonun Ağırlaşması) 93; Bozer 166.

⁷⁶ Merih Kemal Omağ, “Sigortacı Açısından Sigorta Sözleşmenin Hükümleri”, Prof. Dr. Fahiman Tekil’in Anısına Armağan, (İstanbul: Beta Yayınları, 2003) 27. (Kısaltma: Armağan)

⁷⁷ Somer 145; Arseven’e göre, ETTK m.1292 ihbar etme yükümlülüğünü sigorta ettirene yüklemiştir. Eğer madde hükmü emredici nitelik taşıyor olsaydı mükellefiyet sigortalıya da yüklenebilirdi. Kanunun emredici hükmünü zorlama ve genel şartlarda konuyu nizamlama yapmak suretiyle sigortadan haberi olan sigortalıya da bu yükümlülük yüklenilebilir. Bu durumda sigortalının genel şartları bilmemesi, sigortadan haberi olmasına rağmen, poliçeyi görmemiş olması ihtimalini göz önünde bulundurarak sigortalıya yüklenilen mükellefiyetin dar yorumlanması gerektiğini belirtmiştir. Arseven 119,120.

⁷⁸ Öztan 87.

Sigortalı, sigorta ettiren tarafından kendisine sorulan sorulara doğru yanıt vermek zorundadır eğer bu yükümlülüğü yerine getirmez ise sigorta ettirenin iyi niyetine rağmen sigortacı sigorta sözleşmesinden cayabilir⁷⁹.

Başkası hesabına sigorta sözleşmesi yapılırken koruma önlemleri alma yükümlülüğü açısından değerlendirme yapıldığı zaman, yapılan sigorta akdinin tarafı sigorta ettiren olduğu için ilk olarak sigorta ettiren yükümlü olmalı ve eğer sigortalı, kendisi için başkası hesabına sigorta sözleşmesinin yapıldığından haberdar ise koruma önlemleri alma yükümlülüğü altına gerekecektir⁸⁰.

1.1.2.2.4. Riziko Gerçekleştiğinde İhbar Yükümlülüğü:

TTK’ da düzenlenmiş olduğu üzere sigorta ettiren riziko gerçekleşmiş ise bunu vakit kaybetmeden sigortacıya bildirmelidir. Bu nedenle ki; öncelikli ihbar yükümlüsünün sigorta ettiren olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır⁸¹.

Fakat bu konuda doktrinde farklı görüşler vardır. Bunlardan ilk olanı; sigortalının ihbar yükümlüsü olarak kabul edilemeyeceğini savunan görüştür⁸². Diğer bir görüş ise; sigorta ettirenin yanı sıra sigortadan haberi olmak kaydıyla sigortalının da ihbar yükümlüsü olacağı yönündedir⁸³. Yani asli yükümlü olarak sigorta ettireni görmekle birlikte, kendisi hesabına sigorta yapıldığını bilmesi durumunda sigortalı için de rizikonun gerçekleşmesi durumunda ihbar yükümlülüğü söz konusu olacaktır⁸⁴. Sigorta ettiren dışında sigortalı, eğer sigorta ettiren iflas etmişse iflas masası, sigorta ettiren küçük ve kısıtlı ise, vasi veya velisi mal satıldıysa yeni sahibi,

⁷⁹ Öztan 88.

⁸⁰ Somer 153; Kemal Şenocak, “*Mal Sigortalarında Sigorta Ettirenin Zararı Önleme ve Azaltma Vecibesi (TTK m.1293)*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (AÜHFĐ), Yıl:1995, Cilt: 44, Sayı:1-4, s.39, (Kısaltma: Zararı Önleme). Aksi görüş için bkz. Arseven 108 “ Bu takdirde 1290. maddenin emredici hükmü bu yükümlülüğü sadece sigorta ettirene yüklediği için sigortalının aksine yapıldığı zaman bunu bilmemesi yükümlülüğün ihlali anlamını taşımaz.” ; Bozer ise, başkası hesabına sigorta akdinden ileri gelen borçların sigorta ettiren üzerinde olduğunu bu kapsam içine sigorta primlerinin ödenmesini, riziko gerçekleşmesi durumunda koruma tedbirleri almanın ve akdinin inikadı, devamı ve rizikonun gerçekleşmesi durumunda ihbar yükümlülüğüne de girdiğini de belirtmiştir. Bozer 165.

⁸¹ Somer 149.

⁸² “TTK’nın 1292’inci maddesinin birinci ve üçüncü (son) fıkraları buyurucu kurallar getirmiştir Bu kuralların aksine bir hüküm poliçe sözleşmesinde öngörülemez .” Gönen Eriş, *Açıklamalı- İctihatlı Uygulamalı Türk Ticaret Kanunu Deniz Ticareti ve Sigorta*, C:III, (Ankara:1990) 1185 .

⁸³ Somer 149; Arseven 119.

⁸⁴ Rayegan Kender, Ergon Çetingil, *Deniz Ticaret Hukuku*, Genişletilmiş 6.Bası, (İstanbul:1998) 224; Aynı Görüşte bkz. Somer 149, 150.

mal vekilin nezdinde bulunuyorsa vekil de beyan yükümlülüğüne ilişkin hususları yerine getirmekle mükelleftir⁸⁵.

TTK m.1412’de sigorta ettiren dışındaki kimselerin bilgi ve davranış yükümlülüğünü düzenlemiştir. Madde hükmünden varılan hukuki sonuç; sigorta ettiren ve sigortalının farklı kimseler olması durumunda bildirim yükümlülüğü sigortalıyı da kapsar⁸⁶. TTK kapsamında sigorta ettirenin bilgisine ve davranışına hukuki sonuç bağlanan hallerde, yapılan sigortadan haberi olması kaydıyla; sigortalının, temsilcisinin hatta can sigortalarında lehtarın bilgisi ve davranışı da dikkate alınır. Şunu da eklemek gerekir ki, belirtilen bu hüküm sadece sözleşme öncesine ilişkin olarak yapılacak bir beyan yükümlülüğü olmayıp ayrıca sözleşme sırasında ve riziko ağırlaşması hallerinde de uygulanması gereken bir hükümdür⁸⁷.

Bu bağlamda sigortalı ihbar yükümlüsü olarak kabul edilirse; kendisi hesabına sigorta sözleşmesi yapıldığını bilmiyorsa ihbar yükümlülüğü sigorta ettirenin üzerinde olup, bilmesi durumunda ise veya hem sigorta ettirenin hem de sigortalının aynı anda öğrenmiş olması durumunda yükümlülük tarafların her ikisi açısından da yerine getirilmiş sayılacak olmasıyla birlikte, her iki taraftan birince daha önce öğrenildiyse bu durumda ihbar yükümlülüğü önce öğrenene ait olacaktır⁸⁸. Burada varılan sonuç, sigorta ettiren dışında sigortadan haberi olması koşuluyla sigortalının da ihbar yükümlüsü olduğudur⁸⁹.

Süre açısından TTK’ nın 1446/1’ e bakıldığında zaman gecikmeksizin sigortacıya bildirilmesi gerektiği düzenlemiştir. Bu sebeple ister yükümlü sigorta ettiren olsun ister sigortalı olsun rizikonun gerçekleştiği andan itibaren bildirim sigortacıya vakit kaybetmeden yapılması gerekir. Bu nedenle, sigorta ettiren ihbar yükümlülüğü altında olduğu gibi sigortalının da ihbar yükümlüsü olduğunu söyleyebiliriz.

Beyan yükümlülüğüne ilişkin olarak TTK’ da m.1452’de koruyucu hükümler getirilmiştir. Buna göre, TTK m.1433 ila 1449 hükümleri sigorta genel şartları veya

⁸⁵ Atabek 134.

⁸⁶ Didem, Algantürk Light, “*Sigorta Sözleşmesi Süresi İçinde Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri*”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (İstanbul:2011), Y.11, S.22, 6.

⁸⁷ Pelin Baysal, “*6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Bakımından Zarar Sigortalarında Sigorta Ettirenin Beyan Yükümlülüklerinin İhlaline İlişkin Yaptırımlar*”, Legal Hukuk Dergisi, Eylül 2011, Y.9, S.105, 3525.

⁸⁸ Somer 151.

⁸⁹ Omağ, (Rizikonun Ağırlaşması) 93.

sigorta sözleşmesi gibi kaynaklarda, TTK' nın sağlamış olduğu korumadan daha fazla sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar lehine koruma getirebileceği düzenlenmiştir⁹⁰. Zira, TTK ilgili hükümlerin sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar aleyhine değiştirilemeyeceğini, değiştirilse bile TTK hükümlerinin uygulanacağını düzenlemiştir⁹¹.

1.1.2.2.5 Sigortalının İhbar (Beyan) Yükümlülüğünün Bulunmadığı Durumlar:

1.1.2.2.5.1. Sigortalının Kim Olduğunun Bilinmemesi Durumu:

TTK m.1454/1'de başkası lehine sigortaya ilişkin hükümde sigorta ettirenin başkası lehine sigorta yaptıırken yaptırmış olduğu kişinin ismini belirtebileceği gibi belirtmeyebileceği de düzenlenmiştir. Bu nedenle, eğer kişinin kendisi hakkından sigorta sözleşmesi yapıldığını bilmemesi de muhtemel bir durum olarak karşımıza çıkar. Sigortalı sıfatına sahip olduğu bilgisinden haberi olmayan kimsenin de ihbar yükümlüsü olması da mümkün değildir⁹².

Bu durumun aynısı kim olaksa onun lehine sigorta da geçerli olacaktır. Zira sözleşmenin kurulması sırasında ve rizikonun gerçekleştiği anda menfaatin kime ait olacağı bilinmeden yapılan bir sigorta olduğu için ileride menfaat sahibi olacak olan kimsenin ihbar yükümlüsü olması söz konusu olmayacaktır⁹³.

1.1.2.2.5.2. Sigortalının Sözleşme Yapıldığı Hususunda Bilgisinin Bulunmaması Durumu:

Sigortalı kendisi ile ilgili olarak sigorta sözleşmesinin yapıldığı ilişkin bilgisinin bulunmuyor olması durumuna doğal olarak bağlanan sonuç beyan (ihbar)

⁹⁰Baysal 3539;

⁹¹ “ ... TTK' nın 1266. maddesine göre poliçede nelerin yazılı olacağı belirlenmiştir. TTK' nın 1264/4. maddesine göre de genel şartlarda yazılı olmayan bir husus sigortalı aleyhine değiştirilemez. Değiştirilmiş ise bu değişiklik geçersizdir. BK' nın hükümleri TTK 1264/1 maddesi gereğince Ticaret Kanunu'nun bu konuları düzenleyen beşinci kitabında düzenleme olmazsa uygulanır. Ancak, poliçe genel şartlarının sigortalı aleyhine değiştirilemeyeceği TTK 1266, 1264/4 maddeleri kapsamında düzenlendiğinden TTK 1264/1 maddesi gereğince somut olayda BK' nın hükümlerinin uygulanması mümkün değildir. “ Yargıtay 17. HD. E. 2011/10711, K. 2012/458, T. 12.4.2012.

⁹²Şeker Ögüz 66.

⁹³Şeker Ögüz 66.

yükümlülüğünün bulunmadığıdır. Bu nedenle, sigortalıya bu yükümlülüğün yükletilebilmesi için uygun bir şekilde kendisinin sigorta sözleşmesinden haberdar edilmesi gerekir⁹⁴.

1.1.2.3. Bilgi Verme ve Araştırma Yapılmasına İzin Verme Yükümlülüğü:

TTK m.1447/1’de düzenlenen bu yükümlülüğe göre, sigorta ettiren rizikonun gerçekleşmesi durumunda sigortacıya ödenecek tazminatın kapsamının belirlenmesi açısından ve sigorta konusu menfaate ilişkin olarak sigortacının inceleme yapabilmesi açısından da gerekli her türlü bilgi ve belgeyi sağlama yükümlülüğü altındadır. Başkası hesabına sigorta sözleşmelerinde sigorta ettiren de bu yükümlülük altındayken sigortalının durumu hakkında ise bir düzenleme yapılmamıştır. Sigortalı eğer kendisi için başkası hesabına sigorta sözleşmesi yapıldığını biliyorsa bu noktada sigorta ettirene bilgi verme ve araştırma yapılmasına izin verme yükümlülüğü altında olduğunu söylemek hem başkası hesabına sigorta sözleşmesi bağlamında hem de sigortacılık tekniği bağlamında yanlış olmayacaktır. Zira madde gerekçesinde de belirtildiği gibi, sigortacı, sigorta ile ilgili kimselerden riziko ile ilgili her türlü bilgiyi talep edebilmeli ve rizikonun gerçekleşmesi durumunda inceleme yapabilme imkânına sahip olabilmelidir⁹⁵.

1.1.2.4. Zararı Önleme, Azaltma ve Sigortacının Rücu Haklarını Koruma Yükümlülüğü:

TTK m.1448/1’de düzenlendiği üzere sigorta sözleşmelerinde, sigorta ettiren zararı önleme azaltma vecibesi altındadır. TTK’ da başkası hesabına sigorta sözleşmeleri için her ne kadar bu konu hakkında bir düzenleme yapılmamış olsa da kuşkusuz bu hususun başkası hesabına sigorta sözleşmeleri içinde uygulama alanı bulacağı kuşkusuzdur⁹⁶. Aksi bir çözüm yolunun benimsenmesi sigorta tekniğiyle ve kurtarma vecibelerinin amacıyla bağdaşmayacağı da mutlak bir gerçektir⁹⁷. Bu noktada sigorta ettiren sigortacının zararı önleme azaltma vecibesi hakkında yapacağı uyarıları dikkate almak zorundadır. Sigortalı da sigorta konusu menfaatin korunması

⁹⁴ Şeker Ögüz 67.

⁹⁵ Kendigelen 1371.

⁹⁶ Somer 153.

⁹⁷ Şenocak, (Zararı Önleme) 395.

için gerekli önlem ve tedbirleri alma yükümlülüğü altındadır. Keza, bu durumu sigorta başkası hesabına sigortanın amacı ve yapısı ile uyum içerisinde⁹⁸. Madde gerekçesinde de düzenlendiği üzere, sigorta ettiren sigortasını yaptırmış olsa bile ihmalkâr bir şekilde davranmamalı rizikonun doğmamamsı veya doğduysa zararın artmasını önlemeye yönelik her türlü tedbiri almalıdır⁹⁹. Ancak, şunu da söylemek gerekir ki sigortalıyı başkası hesabına sigortanın varlığından haberdar olması durumunda sorumlu tutacak olmak asıldır. Ancak sözleşmenin varlığından sigortalının haberdar olması halinde sigorta ettirenin yanı sıra sigortalı da koruma önlemleri alma yükümlüsüdür diyebiliriz¹⁰⁰.

1.1.2.5.Sözleşmede Öngörülen Yükümlülüklerin İhlali:

Başkası hesabına sigorta sözleşmesinin sigorta ettiren ile sigortacı arasında yapıldığını sigortalının sözleşmenin tarafı olmadığını daha önce belirtmiştik. Bu nedenle ki, sigorta sözleşmesinde öngörülen yükümlülüklerin kural olarak sigorta ettiren tarafından yerine getirilmesi gerekir. Ancak, başkası hesabına sigorta sözleşmesinde sigortalı kendi şahsı lehine sözleşme yapıldığını biliyor ise sözleşme bağlamında öngörülen yükümlülüklerle uymalıdır. Bunun aksine hareketi TTK m.1449/1 bağlamında sözleşmede öngörülen yükümlülüğün ihlalini teşkil eder ki bu ihlal ile sigortacı sigorta sözleşmesinden tamamen ya da kısmen fesih yoluna gitmek suretiyle kurtulabilecektir.

1.1.3. Başkası Hesabına Sigortanın Görünüm Şekilleri

1.1.3.1.Başkası Hesabına Zorunlu Sigorta:

Başkası hesabına sigorta bazı hallerde kanunun hükümlerinden kaynaklı olarak olabildiği gibi akdi bir zorunluluktan kaynaklanan sigorta sözleşmesinin yapılması gerekliliği ortaya çıkabilir. Bu durumda başkası hesabına zorunlu sigortanın varlığı söz konusudur. Bu halleri açıklamak gerekirse:

⁹⁸ Somer 153.

⁹⁹ Kendigelen 1373.

¹⁰⁰ Somer 153.

1.1.3.1.1.İntifa Hakkı Sahibinin Sigorta Yaptırma Zorunluluğu:

Bu zorunluluk TMK m.815’den doğar. Bu nedenle kanundan kaynaklı olan bir zorunluluktur. TMK m.815’ e göre “*Yerel âdetlere göre iyi bir yönetimin gereği olduğu takdirde intifa hakkı sahibi, malikin lehine malı yangına ve diğer tehlikelere karşı sigorta ettirmekle yükümlüdür*” denilmiştir. Hükümde belirtildiği gibi, intifa hakkı sahibi bu sigortayı “malikin hesabına” olarak yaptırmalıdır. Bu durumda ortaya kendi adına başkası hesabına sigorta sözleşmesi ortaya çıkacaktır¹⁰¹.

Kanun hükümde belirtilen bu yükümlülük, yerel adetlere göre iyi bir yönetimin gereği ise yapılması zorunlu olarak tutulmuştur¹⁰². Bu nedenle, yerel bir adetin gereğinin yerine getirilmesinin söz konusu olmadığı durumlarda intifa hakkı sahibi sigorta yaptırmak zorunda olmayacaktır¹⁰³.

Yangın ve diğer tehlikelere karşı sigorta ettirme yükümlülüğünün belirtilmiş olması ile intifa hakkı sahibinin yaptıracığı sigorta açısından bir sınırlama getirilmediği görülmektedir. Zira, TMK’nın ilgili maddesin de bulunan “*göre iyi bir yönetimin gereği olduğu takdirde*” ifadesi şartlı bir mecburiyet anlamında olduğunu anlamına gelmektedir¹⁰⁴. Başka bir ifade ile, böyle bir teamülün bulunmuyor olması halinde intifa hakkı sahibi sigorta yaptırmak mecburiyetinde olmayacaktır.

İntifa hakkının sahibinin sigortayı ne zaman yaptıracığı da önemlidir. Bu yükümlülüğün başlangıcı intifa hakkının kurulduğu andan itibaren¹⁰⁵.

Prim ödeme yükümlülüğü ise; TMK m.815/2’de belirtildiği üzere intifa hakkı sahibine aittir. İntifa hakkının daha sonra tanınmış olması durumunda o andan

¹⁰¹ Bozer 98; Omağ, (Riziko Ağırlaşması) 93; Öztan 82. Şunu da belirtmek gerekir ki, TMK m.815 kapsamında yapılmak zorunda olan sigorta, malike karşı sorumluluğu teminat altına alan sorumluluk sigortası veya semereleri teminat altına aldırarak için yapılan sigorta ile karıştırılmamalıdır. Zira, bu durumlarda yapılan sigortanın niteliği intifa hakkı sahibinin kendi adına ve hesabına yaptığı şahsi bir sigortadır. Somer 83.

¹⁰² İbrahim Serdar Koyuncu, “Türkiye’de Zorunlu Sigortalar ve Tarım Ürünlerini Doğal Afet Zararlarına Karşı Himayesinde Zorunlu Sigortanın Uygulanabilirliği”, Reasürör Dergisi, S.49, Y.2003, s.11.

¹⁰³ Somer 83.

¹⁰⁴ Merih Kemal Omağ, “Türk Hukuku’nda Mecburi Sigortalara ve Sorunlarına Genel Bir Bakış”, Zorunlu Sigortalar Paneli, Sigorta Hukuku Türk Derneği Yayını, (İstanbul:1994), s.19. (Kısaltma: Panel)

¹⁰⁵ Somer 84.

itibaren intifa hakkı sahibi prim borçlusu olacaktır¹⁰⁶. İntifa hakkı sahibinin sigorta primlerini ödeme borcu zaman üzerine hesaplanır¹⁰⁷.

Malik tarafından daha önce sigorta yaptırıldıysa, sonradan intifa hakkının tanınmış olması durumunda intifa hakkı sahibinin yeniden sigorta yaptıracak olması halinde çifte sigorta söz konusu olur¹⁰⁸. Fakat malikin yaptırmış olduğu rizikolar dışındaki konularda sigorta yaptırılabilir. Bu durumda prim borçlusu intifa hakkı sahibi olur. Ancak şunu eklemek gerekir ki, kanunu hükmünün asıl amaçladığı şey mal intifa hakkının başında sigorta ettirilmiş olsa bile, primlerin ödenmesine yine intifa hakkı sahibinin devam edeceği yönündedir¹⁰⁹. Bu durumda intifa süresine isabet eden primlerden sorumlu olduğunu söylemek mümkündür¹¹⁰.

Sigorta ettirme yükümlülüğüne rağmen intifa hakkı sahibi bunu yerine getirmezse oluşan zarardan sorumlu olmakla birlikte, sigorta yaptırmadığı için malik tarafından sigorta yaptırılması durumunda malik ödediği sigorta primleri için intifa hakkı sahibinden isteyebilecektir¹¹¹.

1.1.3.1.2. Finansal Kiracının Sigorta Yaptırma Zorunluluğu:

1.1.3.1.2.1.Genel Olarak:

6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu (FKFŞK) m.24/4 hükmü¹¹² finansal kiralama konusu olan malın sigorta ettirilmesini düzenlemiştir. Bu sigorta finansal kiralama konusu mala gelecek zararın tazminine yönelik zorunlu sigortalardan olup¹¹³, akdi bir zorunluluk içerir. Bu sigorta yaptırmanın bir yükümlülük olduğu düzenlenmekle birlikte, malın kimin tarafından sigorta ettirileceğinin sözleşmede gösterileceği belirtilmiştir. 6775 sayılı EFKK'da ki hüküm de sigorta sözleşmesi yapmak kiralayana yüklenmiş olmakla birlikte, sigorta primlerini ise tıpkı şimdi ki yasal düzenlemede olduğu gibi kiracıya yüklenmişti. Ancak uygulamada ortaya çıkan sorunlar sebebiyle kimin sigorta ettireceğinin

¹⁰⁶ Jale Akipek, Turgut Akıntürk, *Eşya Hukuku*, (İstanbul: Beta Yayınları, 2009) 688; Şeref Ertaş, *Eşya Hukuku*, (Fakülteler Barış Kitabevi:2011) 497; Somer 84.

¹⁰⁷ Bülent Köprülü, Selim Kaneti, *Sınırlı Ayni Haklar*, (İstanbul:1972-73) 106.

¹⁰⁸ Omağ, (Panel) 19.

¹⁰⁹ Akipek/Akıntürk 688; Somer 85.

¹¹⁰ Köprülü/Kaneti 106.

¹¹¹ Köprülü/Kaneti 106.

¹¹² RG. T. 13 Aralık 2012 , S.6361.

¹¹³ Koyuncu 12; Somer 95.

sözleşmede kararlaştırılacağı düzenlenmiştir¹¹⁴. Şayet sigorta sözleşmesi yapma yükümlülüğü kiracıya yüklenmiş ise, burada başkası hesabına sigortanın varlığı söz konusu olacaktır¹¹⁵.

1.1.3.1.2.2. Sigorta Ettirme Hükümünün Niteliği:

Kiralama konusu teşkil eden malın sigorta ettirilmesinin bir zorunluluk olduğu kanunda açıkça belirtilmiştir. Sigorta ettirme yükümlülüğünün kimde olduğu hususunun ise, sözleşmede gösterileceğini belirtmiştir. Ancak, buna rağmen prim ödeme borcunun kiracı tarafından yerine getirileceği düzenlenmiştir. İlgili maddenin gerekçesinde sigorta ettirilmesinin zorunlu tutulmuş olmasının nedeni, kiralayan için bir teminat oluşturmuş olmasından dolayı bu teminatın korunması gereğinin bir sonucu olduğu belirtilmiştir¹¹⁶. Hüküm, sigorta ettirme açısından bir emredici hükümdür. Zira, sigorta yaptırmak bir zorunluluktur diye belirtilmiştir. Ayrıca kiralayanın malın mülkiyetine sahip olmadığı durumlarla da karşılaşabilir. Bu durumda da, mala ilişkin sigorta yaptırılması kiracının yükümlülüğünde ise, mal sahibi adına kiralananı sigorta ettirme yükümlülüğü altındadır¹¹⁷.

1.1.3.1.2.3. Sigorta Ettirme Yükümlülüğü ve Yerine Getirilmemesine Bağlanan Hukuki Sonuçlar

Çalışmamızı ilgilendiren husus sigortanın kiracı tarafından yapılmış olması halidir. Zira kiracının sigorta yapması durumunda, kanunun açık hükmü gereği sigorta primleri ödemek kiracıya düşen bir yükümlülük olarak düzenlenmiştir. Çünkü bu durumda başkası hesabına sigorta sigortanın varlığı söz konusu olacaktır. Kiracı, maliki olmadığı bir malı başkası hesabına sigorta ettirecek ve bunun primlerini ödeyecektir¹¹⁸.

¹¹⁴ İbrahim Ağsakal, “Finansal Kiralama Sözleşmesinde Sigorta Yükümlülüğü”, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi, C.XV, S.1-2, Y.2011, 275, 276, 27; Köksal Kocaağa, *Türk Özel Hukukunda Finansal Kiralama Sözleşmesi*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 1999) 121; Bu durum Almanya ve İsviçre’de finansal kiralama sözleşmesine konan genel işlem şartlarıyla prim ödemesinin yanı sıra sigorta sözleşmesini yapmanın da kiracıya yüklenildiği görülür. Atilla Altop, *Finansal Kiralama Sözleşmesi*, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1990) 177.

¹¹⁵ Altop 177.

¹¹⁶ Ağsakal 275.

¹¹⁷ Cevdet Yavuz, *Borçlar Hukuku Dersleri Özel Hükümler*, (İstanbul: Beta Yayınları, 2012) 378.

¹¹⁸ Atilla Altop, “Finansal Kiralama’nın Dünya’da ve Ülkemizde Gelişimi ve Ülkemizde Finansal Kiralama Sözleşmelerine İlişkin Olarak Finansal Kiralama Kanunundan ve Uygulamadan

Sigorta ettirme yükümlülüğü sözleşme ile kiracıya yüklenmiş olması durumunda, yükümlülüğün yerine getirilmemesi durumunda ne olacağı önemlidir. Burada kuşkusuz artık taraflardan birinin sözleşmeye aykırılık nedeniyle, diğer taraf açısından sözleşme ilişkisinin kendisinden beklenemeyecek bir hal almış olması durumunda, sözleşmenin feshin istenilmesi mümkündür¹¹⁹. Eğer prim ödemesinde kiracı temerrüde düşmüş ise, sigortacı tarafından bu durum kendisine haber verilen kiralayan, faizleri ile birlikte kiracıdan talep edilmek üzere sigortanın devamını sağlayabilir¹²⁰.

Sigorta ettirme yükümlülüğü, kiralayana yüklenmiş olmakla birlikte, yerine getirilmediyse sözleşmenin feshi burada da gündeme gelir. Ancak, kiracı, kiralayan ile yaptığı finansal kiralama sözleşmesine devam etmek isteyebilir. Bu durumda, kiracıya üçüncü kişi lehine sigorta yaptırma hakkı tanınmak suretiyle sözleşmeye devamı sağlanabilecektir¹²¹.

1.1.3.1.3.Komisyoncunun Sigorta Yaptırma Zorunluluğu:

TBK m. 533/2’de komisyoncunun bilgilendirme ve sigortalama borcu düzenlenmiştir. Buna göre, komisyoncu kendisine talimat verilmedikçe sözleşmenin konusu olan şeylerle ilgili olarak sigorta yapma yükümlülüğü altında değildir.

Hükümden anlaşıldığı üzere, vekâlet veren tarafından sigorta yapılmasına ilişkin olarak bir talep yoksa komisyoncu sigorta yaptırmak zorunda değildir¹²². Ancak, sigorta için vekâlet verilmişse, komisyoncunun buna uyması zorunludur¹²³. Ayrıca, komisyoncu, komisyonculuğu kabul edip, sigortayı reddedemeyecektir. Zira Burada yeni bir sözleşme olmayıp, sadece ikincil bir yükümlülük vardır¹²⁴.

Kaynaklanan Sorunlar”, Prof. Dr. Selahattin Sulhi Tekinay’ın Hatırasına Armağan, (İstanbul:1999) 51 (Kısaltma: Sorunlar); Yavuz 378.

¹¹⁹ Ağsakal 278; Altop 178.

¹²⁰ Altop 214, 215.

¹²¹ Kocağa 136; Ağsakal 278; Altop, (Sorunlar) 50; Ancak eklemek gerekir ki, sigorta yaptırma yükümlülüğü kiracıya yüklenmiş olmasına rağmen, kiralayanın bunu yerine getirmemesi ise, kiracı sigorta sözleşmesini kurmak ve sigorta ettirmek zorunda değildir. Altop 215.

¹²² Halil Arslanlı, *Kara Ticareti Hukuku Dersleri*, (İstanbul: Sulhi Garan Matbaası, 1959) 212.

¹²³ Herman Becker, *İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi* (Çeviren: Suat Dura), (Yargıtay Yayınları: 1993) 805.

¹²⁴ Becker 805.

Komisyoncu ile müvekkil arasında sigorta yaptırılması kararı alınmış ancak içeriği konusunda herhangi bir şey belirtilmediyse komisyoncu malı sigorta ettireceği yerdeki mutad şartlara göre sigorta ettirecektir¹²⁵.

Sigorta yapılması vekâlet veren tarafından bir yükümlülük olarak komisyoncuya yüklenmiş olması durumunda, komisyoncu borcunu yerine getirmemesi halinde, müvekkilin sigortacıdan alabileceği para oranında sorumlu olacaktır¹²⁶.

Burada ayrı bir başlık halinde taşıma işleri komisyoncusunu incelemek gerekir:

1.1.3.1.3.1. Taşıma İşleri Komisyoncusu Açısından Sigorta Yaptırma Zorunluluğu:

Taşıma işleri komisyoncusu, eşya taşımayı üstelenen kişidir. TTK m.918/2’de komisyoncunun yükümlülükleri arasında taşımaya konu olan eşyanın sigortalanması gerekliliği düzenlenmiştir. Zira, taşıma işleri komisyoncusu faaliyetlerini yerine getirirken oluşabilecek rizikolara karşı sigorta teminatına ihtiyaç duyması kaçınılmaz bir durumdur¹²⁷. Müvekkili tarafından özel bir emir ile yetkilendirilmiş olmadıkça taşıma işleri komisyoncusu sigorta yaptırmak zorunda değildir¹²⁸. Ancak yetkilendirilmiş olması durumunda, sigorta yapma yükümlülüğünü yerine getirmek için ayrıca sözleşme yapmak zorunda olduğu da belirtilmiştir. Madde gerekçesinde düzenlendiği üzere bu sözleşmeyi bağittığı anda gönderene olan görevini tam olarak yerine getirmiş sayılacaktır¹²⁹.

Taşıma işleri komisyoncusunu aracı olarak faaliyet gösterdiği bu işlemde menfaat sahibi olan gönderen müşteri yani gönderen olduğu için yapılan sigorta başkası hesabına sigorta niteliği taşıyacaktır.

¹²⁵ Arslanlı 213.

¹²⁶ Becker 805; Arslanlı 213.

¹²⁷ Hüseyin Ülgen, Abuzer Kendigelen, Emine Yazıcıoğlu, “*Taşıma İşleri Komisyonculuğu Sigortası Genel Şartları- Somut Bir Öneri-*“, Prof. Dr. Hayri Domaniç’e 80 ’inci Yaş Günü Armağanı, C.I, (İstanbul:2001) 555 ; “Aracılık faaliyeti gösteren kurumların uhdelerinde buluna nakit, kıymetli evrak diğer varlıklar için asgari yangın hırsızlık sigortasının yapılması zorunludur.” Koyuncu 12.

¹²⁸ Arslanlı 22.

¹²⁹ Kendigelen 931.

1.1.3.1.3. Aracı Kurumların Uhdelerinde Bulunan Kıymetlerin Mecburi Sigortası:

Aracılık faaliyeti yürütecek olan kurumların uhdelerinde bulunan nakit ve kıymetleri rizikolar karşısında sigorta ettirmiş olmaları gerekmektedir¹³⁰. Bu sigorta mecburi olmakla birlikte başkası hesabına sigorta niteliği taşımaktadır. Sermaye Piyasası Kurulu'nun tebliğinde¹³¹ “*asgari yangın ve hırsızlık rizikolarına karşı sigorta ettirilerek*” ifadesi ile rizikoların türü ile ilgili olarak bilgi verilmiştir. Tebliğ ile aracılık faaliyeti gösteren kurumlar yangın ve hırsızlık rizikolarına karşı sigorta yaptırmalarının zorunlu olduğu belirtilmiştir.

1.1.3.1.4. Türk Sivil Havacılık Kanunu Kapsamında Zorunlu Sigorta:

2920 sayılı TSHK m.138/1’de üçüncü şahıslara karşı verilen zararlara karşı sorumluluk düzenlenmiştir¹³². İlgili hükme göre, Türk ve yabancı sivil hava araçlarınca üçüncü kişilere karşı verilecek zararlardan dolayı mali sorumluluk sigortası düzenlemeleri zorunlu tutulmuştur. Bu hükümde belirtilen sigortada zarar gören kimselerin yararına yapıldığı için başkası hesabına zorunlu sigorta niteliği taşımaktadır.

1.1.3.2. Başkası Hesabına İhtiyari Sigorta:

Yukarıda başkası hesabına sigortanın zorunlu olduğu hallerden bahsettik. Bu haller dışında ihtiyari olarak başkası hesabına sigorta yapılan haller olabilir. Bunlar farklı saiklerle karşımıza çıkarlar. Örneğin; kişi oluşan bir zararın kendisine yansımından çekinerek, oluşacak bir zarar varsa bundan korunmak adına sigorta yaptırabilir¹³³. Başka bir örnek olarak, kişi kendisi sorumluluğunu teminat altına almak¹³⁴ isteyebilir, bu saikle başkası hesabına sigorta yaptırarak bunu sağlayabilir.

¹³⁰ Omağ, (Panel) 20.

¹³¹ Sermaye Piyasası Kurulunun “*Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ*” RG. T. 4 Mart 2008, S. 26806, Seri: V, No:99’ lu Tebliğ ile 7/9/2000 tarihli ve 24163 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Seri:V, No:46 Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğin 9 uncu maddesinin (e) bendi değiştirilmiştir.

¹³² RG. T. 19/10/1983, S. 2920.

¹³³ Somer 107.

¹³⁴ Somer 109.

Son olarak, sözleşme yapmaya teşvik etmek amacıyla da başkası hesabına ihtiyari sigorta yapılması mümkündür¹³⁵.

1.1.4. Başkası Hesabına Sigortada Haklar:

1.1.4.1. Sigorta Ettiren ve Sigortalı Açısından Haklar:

Başkası hesabına sigortada hak kavramı; hakka sahip olma ve hak üzerinde tasarrufta bulunma yetkisi olarak ikiye ayırarak incelenebilir¹³⁶:

1.1.4.1.1.Hak:

Sigorta sözleşmesinden doğan tüm talep hakları sigortalıya aittir¹³⁷. Çünkü başkası tarafından kendisi lehine yapılmış sigorta sözleşmesi mevcuttur söz konusu olan riziko gerçekleşirse sigortacıdan uğramış olduğu zararın tazminini isteyen sigortalı olacaktır. Bu anlamda sigorta mukavelesinden doğan hakların en önemlisi tazminatı talep hakkıdır¹³⁸. Ayrıca TTK m.1454/1’de başkası hesabına sigorta başlığı altında sigorta sözleşmesinden doğan hakların sigortalıya ait olacağı düzenlenmek suretiyle bu durum açıklanmıştır.

TTK m.1454/1’de düzenlendiği üzere, tazminatı talep hakkı ile sigortalı, aksine bir sözleşme yoksa sigorta tazminatının ödenmesini sigortacıdan isteyebileceği gibi onu dava etme hakkına da sahiptir. Ayrıca sigorta tazminatı kural olarak sigortalıya ait olması sebebiyle sigortalının iflas etmesi durumunda bu tazminat iflas masasına da dahil olacaktır¹³⁹.

Ayrıca, başkası hesabına sigorta sözleşmesinde tarafla üçüncü şahsın hakkını kuvvetlendiren veya genişleten her türlü hukuki işlemi tek başına yapabilmelerine bir engel yoktur¹⁴⁰.

¹³⁵ Somer 109.

¹³⁶ Somer 154.

¹³⁷ Ulaş, (Zarar Sigortaları) 167.

¹³⁸ Bozer 163.

¹³⁹ Bozer 164.

¹⁴⁰ Üçüncü şahsın hakkını sınırlayan daraltan hatta tamamen ortadan kaldıran işlemler de eğer üçüncü şahsın hakkını kullanacağını ileri sürmüş ise o andan itibaren daraltılması sınırlandırılması hatta tamamen ortadan kaldırılması mümkün olmayacaktır. Zira, artık hak üzerinde tasarruf yetkileri kalmayacaktır. Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop 226.

1.1.4.1.2. Sigortalının Tasarruf Yetkisi İle Sigorta Poliçesinin Düzenlenmesi ve Tevdiini Talep Etme Hakkı:

TTK m.1424' e göre ise sigortacı sigorta ettirene yapmış olduğu sigorta sözleşmesine ilişkin olarak sigorta poliçesi verme yükümlülüğü altında olduğu düzenlenmiştir. Başkası hesabına sigorta sözleşmesi yapıldığı zaman sigorta sözleşmesinden doğan borçlar sigorta ettirene ait olmaya devam ederken, haklar ise sigortalının üzerine doğacaktır. Bu nedenle, sigorta poliçesini sigorta ettirene verilmesi gereklidir. Zira TTK' da da sigortalıya da verilmesi gerektiğine ilişkin bir düzenleme yapılmadığı görülmektedir.

TTK m.1424 de düzenlendiği üzere sigortacı tarafından yerine getirilmesi gereken bir yükümlülüktür. Buna göre sigortacı sigorta sözleşmesi kendisi veya acentesi tarafından yapıldığı andan itibaren 24 saat içinde sigorta ettirene sigorta poliçesi düzenleyip verme yükümlülüğü altındadır. ETTK'da sigortalının sigorta poliçesini elinde bulundurmasına ilişkin durumlar ayrıntılı olarak düzenlenmişti fakat TTK'da bu konu ile ilgili açık bir hükmün varlığı söz konusu değildir.

Başkası hesabına sigorta sözleşmesi de olsa, poliçenin sigorta ettirene verilmesi gerekecektir çünkü TTK m.1424'de belirtilen 24 saatlik ya da diğer hallerde 15 günlük süre içinde sigortacının sigorta ettirene verme yükümlülüğü düzenlenmiştir. Ayrıca, başkası hesabına sigorta sözleşmesinden doğan haklar her ne kadar sigortalıya ait olsa da, poliçeyi isteme hakkı sigorta ettirene aittir bunun sebebi de sigorta ettirenin yapılan akdin tarafı oluşudur¹⁴¹.

Sigorta poliçesinin sigortacı tarafından sigorta ettirene verilmemiş olabilir. TTK m.1424/3'de düzenlendiği üzere bu durumda sigorta sözleşmesinin yapıldığının ispatı durumunda genel hükümlere gidilmesi gerekecektir.

1.1.4.1.4. Sigorta Tazminatını Talep Hakkı:

ETTK' ya göre sigortalı ancak elinde sigorta poliçesi bulunması durumunda ya da sigorta ettirenin açık muvafakati halinde sigorta tazminatını sigortacıdan talep edebilmekteydi. TTK' da başkası hesabına sigortayı düzenleyen 1454'üncü maddeyi incelediğimizde sigortalının taraflarca aksine bir sözleşme yoksa sigorta tazminatının

¹⁴¹ Somer 162.

ödenmesini sigortacıdan isteyebileceği ve hatta sigortacıyı dava edebileceği düzenlenmiştir. Ancak, başkası hesabına sigorta sözleşmesinde sigorta ettiren ve sigortacı arasında bu hususun aksinin düzenlenebileceği de belirtilmiştir.

1.1.5.Başkası Hesabına Sigortanın Sona Erme Sebepleri:

1.1.5.1.Tarafların Anlaşması Yolu İle:

Sigorta sözleşmesinin tarafları aralarında anlaşmak suretiyle her zaman sigorta sözleşmesini sona erdirebilirler¹⁴². Başkası hesabına sigorta sözleşmesi ise; sigortacı ve sigorta ettiren arasında yapılır ve sigortalı bu sigorta sözleşmesinin tarafı değildir. Bu nedenle, başkası hesabına sigorta sözleşmesinin sona ermesi için sözleşmenin tarafı olan sigortacı ve sigorta ettirenin anlaşması yeterli olacaktır¹⁴³. Üçüncü kişi ile yapılan sözleşme sigorta sözleşmesi ise, alacaklı üçüncü şahsa kazandırmış olduğu hakkı her zaman geri alabilir, onun yerine başkasını atayabilir.¹⁴⁴ Bu noktada, sigortalı sözleşmenin tarafı olmayıp sadece lehine sözleşme yapılmış kimsedir bu nedenle ki; sigortalının sözleşmenin sona erdiğini kabulüne gerek yoktur.

Sigorta ettiren sözleşmeyi kanundan ya da akitten doğan bir yükümlülük kapsamında yapmışsa ve sigorta sözleşmesinin feshi ile zarara uğrayan sigortalı bunu sigorta ettirenden talep edebilir¹⁴⁵. Ancak ihtiyari olarak yapılmış başkası hesabına sigorta sözleşmesi varsa o zaman Türk Medeni Kanunu madde 2 kapsamında kurulmuş olan güvenin zedelenmesi sebebiyle sigorta ettirenin sigortalının uğrayacağı zararı karşılaması gerekecektir¹⁴⁶.

1.1.5.2.Sigorta Sözleşmesinin Süresinin Sona Ermesi:

Sigorta sözleşmesi tarafların yapmış olduğu sigorta poliçesinde gösterilen tarihin gelmesi ile sona erer¹⁴⁷. Bu nedenle bu esası sigorta sözleşmelerinin bir türü olan başkası hesabına sigorta sözleşmesine de uygulanması gerekir. Başkası hesabına sigorta sözleşmesinin süresi sigorta ettiren ve sigortalı arasında bulunan iç ilişkiden

¹⁴² Kender 342.

¹⁴³ Somer 190.

¹⁴⁴ Akyol 148.

¹⁴⁵ Somer 190.

¹⁴⁶ Somer 190.

¹⁴⁷ Ali Bozer, *Sigorta Hukuku Genel Hükümler- Bazı Sigorta Türleri* , Gözden Geçirilmiş 2.Baskıdan Tıpkı Bası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, (Ankara:2007) 48; Kender 340.

bağımsızdır. Ancak başkası hesabına sigorta sözleşmesi, sözleşmedeki sürenin dolması ile sona erer¹⁴⁸. Ancak, genel olarak sigorta sözleşmeleri tarafların anlaşmaya varması suretiyle yenilenebilir¹⁴⁹. Bu durumu başkası hesabına sigorta bağlamında değerlendirecek olursak; sözleşmenin tarafı sigorta ettiren ve sigortacı olduğu için sigorta sözleşmesinin uzatılması ancak bu iki taraf arasında yapılacak olan bir anlaşma ile mümkün olabilecektir¹⁵⁰. Sigortalı bu sözleşmenin tarafı olmadığı için sigorta sözleşmesinin uzatılması durumu ilgili her hangi bir işlemde bulunamayacaktır. Eğer; sigortacı ile sigorta sözleşmesinin uzatılmasına yönelik bir sözleşme yaparsa bu durumda başkası hesabına sigorta sözleşmesinden bahsetmek mümkün olmayacaktır.

Sigorta sözleşmesinde herhangi bir süre belirtmemiş olabilir. Bu durumda TTK m.1410/1' e bakıldığında tarafların iradeleri, yerel teamül ile hal ve şartların göz önünde bulundurulması ile mahkemece karar verileceği düzenlenmiştir.

1.1.5.3.Rizikonun Gerçekleşmesi İle:

Sigorta sözleşmesi, rizikonun gerçekleşmesiyle veya herhangi bir sebeple sigorta konusu malın telef olmasıyla sona erer.¹⁵¹ Rizikonun gerçekleşmesiyle sigorta konusu menfaat kısmen zarar görürse kalan kısım için sözleşme devam edecektir¹⁵². Bu durum aynen başkası hesabına sigorta hükümleri için de uygulama alanı bulacaktır¹⁵³.

1.1.5.4.Feshi İhbar:

Başkası hesabına sigorta sözleşmesi, sigorta ettiren ve sigortacı arasında yapıldığı için feshi ihbarda bu iki taraftan biri bulunabilecektir. Yani sigorta ettiren feshi ihbarda bulunabilirken¹⁵⁴; sigortalı ise, sigorta sözleşmesinin tarafı değildir bu nedenle feshi ihbarda bulunamayacaktır.

¹⁴⁸ Somer 191.

¹⁴⁹ Kender 340

¹⁵⁰ Somer 192.

¹⁵¹ Bozer, *Bazı Sigorta Türleri*, 49.

¹⁵² Kender 341.

¹⁵³ Somer 193.

¹⁵⁴ Somer 191.

1.1.5.5.Prim Ödeme Borcuna Aykırılık:

Sigorta ettiren, sigortacıdan alacağı sigorta güvencesi kapsamında ona sigorta primi ödemeyi taahhüt eder. Ancak primi ödememesi durumunda temerrüde düşer.

TTK m.1434'de sigorta priminin ilk taksitinin veya peşin ödenmesi kararlaştırılmışsa sigorta ettiren bu ödemeyi yapmadıysa, sigortacı ödeme yapılmadığı sürece sözleşmeden cayma hakkına sahiptir.

İzleyen primlerden herhangi birinin zamanında ödenmemiş olması durumunda sigortacı, sigorta ettirene noter veya iadeli taahhütlü mektup ile bildirim yapar ve süre verir ve eğer prim borcunu yerine getirmez ise, sigorta sözleşmesini fesih edeceğini sigorta ettirene bildirir. Şayet sigorta ettirene iki defa ihtar gönderildiyse sigortacı sigorta sözleşmesini dönemin sonunda sonuç doğurmak üzere fesih edebilir.

TTK kapsamında belirtilmiş 3 hal içinde sigorta ettiren yükümlülüklerini yerine getirmez ise, sigorta güvencesi sona erecektir buna göre; sigortalı başkası hesabına sigorta sözleşmesinin tarafı olmadığı için sigorta ettiren tarafından yerine getirilmeyen prim borçları neticesinde doğan sonuçlar sigortalıyı da etkileyecektir.

1.1.5.2.6.Aciz Hali:

Sigorta ettirenin, sigorta primini ödemede aciz haline düşmüş, iflas etmiş yada kendisine karşı yapılan takip semeresiz kalmış ise TTK m.1417/2' de yapılan atıf gereğince sigortacı, sigorta ettirenden edimini yerine getireceğine dair bir teminat gösterilmesini isteyebilecektir. Başkası hesabına sigorta sözleşmesi için konuşacak olursak; acze düşen sigorta ettirendir. Bu nedenle sigortalının durumu nazara alınmaz yani sigortalının içinde bulunduğu durumun bizim için bir önemi yoktur¹⁵⁵. Sigortacının hukuken sigortalıdan prim talep etme imkânı bulunmadığına göre, sigortalının aczinin sigortacı için bir tehlike teşkil etmeyecektir¹⁵⁶.

Sigortacının aciz haline düşmüş olması durumu da TTK m.1417/1' de düzenlendiği üzere, sigortacıya yapılan takip semeresiz kaldıysa sigorta ettiren sigortacıdan kendisine yönelik edimin yerine getirileceğine dair bir teminat

¹⁵⁵ Somer 196.

¹⁵⁶ Somer 196.

isteyebilir. Bu isteme rağmen sigortacı bir hafta içinde teminat vermediyse sigorta ettiren sigorta sözleşmesini fesih edebilecektir. Eğer sigorta ettiren sigorta sözleşmesini fesih etme yoluna giderse bu durum başkası hesabına sigorta sözleşmesinde sigortalı içinde hüküm ve sonuç doğuracaktır.

1.1.5.7. İhbar Yükümlülüklerine Uyulmaması:

1.1.5.7.1. Sözleşmenin Yapılmasından Önceki İhbar Yükümlülüğünün İhlali:

Eğer sigorta ettiren sigortacı için önemli olan bir hususu bildirmediyse veya yanlış bildirdiyse sigortacı sözleşmeden cayabilir veya prim farkı talep edebilir. Bu nedenle cayma hakkının kullanılmasıyla birlikte gerek sigorta ettirenin gerekse sigortalının sözleşmeden doğan hakları düşecektir¹⁵⁷. Eğer sigortacı cayma hakkını kullanacak ise; başkası hesabına sigortada bu beyanın muhatabı tıpkı sigorta sözleşmelerinde olduğu gibi sigorta ettirendir. Zira cayma hakkı sigorta ettirene karşı kullanılacağında beyanın muhatabı sigortalı değil sigorta ettirendir¹⁵⁸.

1.1.5.7.2. Teklifin Yapılması ile Kabulü Arasındaki Değişiklikleri Beyan Yükümlülüğünün İhlali:

TTK m.1443 de düzenlendiği üzere burada sözleşmenin yapılmasından önceki beyan yükümlülüğüne ilişkin hükümler kıyas yoluyla uygulanacak olduğu için, cayma hakkının kullanılması söz konusu olursa tıpkı sözleşmenin yapılmasından önceki ihbar yükümlülüğünün ihlali olduğu gibi hem sigorta ettiren hem de sigortalı açısından sigorta sözleşmesi sona erecektir.

1.1.5.7.3. Sözleşme Süresi İçinde Beyan Yükümlülüğünün İhlali:

Sigorta ettiren, sözleşme süresi içinde mevcut durumun ağırlaşması olarak kabul edilecek faaliyetlerde bulunduysa bunun sigortacı tarafından öğrenilmesi neticesinde 3 durum ortaya çıkacaktır: İlk olarak; sigortacı riziko ağırlaşması olarak tabir edilen durumun varlığının öğrenilmesi anından itibaren 1 ay içinde sigorta sözleşmesini fesih edebilir. İkinci olarak; prim farkı talebinde bulunabilir TTK

¹⁵⁷ Atabek 116.

¹⁵⁸ Bozer 97; Öztan 119.

m.1445/1’ de düzenlendiği üzere fark talebi 10 gün içinde kabul edilmez ise sigorta sözleşmesi fesih edilmiş sayılır. Son olarak, sigorta sözleşmesine devam edebilir.

Başkası hesabına sigorta sözleşmesi açısından sigortacının sigorta sözleşmesini fesih etmesi durumu ile ilgili olarak doktrin de farklı iki görüş bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, sigortalıya da ayrıca beyanda bulunulması gerektiği yönündedir¹⁵⁹. Diğer bir görüş ise, başkası hesabına sigorta sözleşmesinin feshine veya sürprimle devamına ilişkin beyanın sigorta ettirene yapılmasının yeterli olduğunu savunmaktadır¹⁶⁰.

İkinci durum için ise, prim farkı talebi kabul edilirse bu durumda başkası hesabına sigorta sözleşmesinde sigorta ettiren yeni belirlenen sigorta primini ödeyecek ve sigortalı da bu sigorta sözleşmesinden faydalanmaya devam edecektir. Eğer prim farkı talebi kabul edilmez ise, sigorta sözleşmesinin feshine gidilecek ve sigorta sözleşmesi sona erecektir. Bu durumda başkası hesabına sigorta sözleşmesi sona ereceği için sigortalı açısından da sigorta güvencesi sona ermiş olacaktır.

Son olarak eğer süresi içinde prim farkı veya fesih sigortacı tarafından istenmez ise TTK m.1445/3’ e göre, prim farkı isteme ve sözleşmeyi fesih etme hakkı sona erecektir. Bunun sonucunda sigorta sözleşmesi varlığını devam ettirecektir. Bu durum başkası hesabına sigorta sözleşmelerinde uygulanacaktır.

1.1.5.7.4. Rizikonun Gerçekleşmesi Durumunda İhbar Yükümlüğünün İhlal Edilmesi:

Rizikonun gerçekleşmiş olması durumunda sigorta ettiren bunu gecikmeksizin sigortacıya bildirme yükümlülüğü altındadır. Bu bildirimin hiç ya da geç yapılması ödenecek tazminatın miktarında artış meydana getirdiyse tazminattan ya da bedelden indirim yoluna gidilmesi gerekecektir. Burada kusur, kastı da kapsayacak şekilde geniş anlamda kullanılmış olup, kasti bir nedenle riziko gerçekleşmiş ise sigorta bedelinden indirim yapılacaktır. İndirim yapılırken kusurun ağırlığına göre değerlendirileceğinden belki de sigortacının tazminat ödeme borcu tamamen ortadan kalkabilecektir¹⁶¹. TTK bağlamında sigorta ettiren için bildirilmiş

¹⁵⁹ Atabek 244; Omağ 110 dipnot 16.

¹⁶⁰ Somer 205.

¹⁶¹ Kendigelen 1371.

olan bu sorumluluk ihlaline ilişkin hükümler sigortalı açısından da geçerli olacaktır. Zaten sigorta sözleşmesi kendi lehine yapıldığı için rizikonun gerçekleşmesi durumunu sigorta ettirenden önce öğrenmesi de oldukça muhtemel bir durumdur. Bu sebeple başkası hesabına sigorta, sigorta sözleşmesinde sigortalının bu yükümlülüğünü yerine getirmemiş olması durumunda TTK m.1446/2’de belirtildiği üzere bildirimin hiç ya da gereği gibi yapılmamış olması durumunda kusurun ağırlığı oranında sigorta tazminatından indirim yapılacak ve sigortalı da buna katlanmak zorunda kalacaktır.

1.1.6. Başkası Hesabına Sigortaya İlişkin Sona Erme Sebepleri:

1.1.6.1.Akdin Kuruluşunda Aldatma:

ETTK da akdin kuruluşunda aldatma ile ilgili olarak yapılmış düzenleme bulunmaktaydı fakat Temmuz ayı itibariyle yürürlüğe giren TTK’ da akdin taraflarının hile yapmasına ilişkin yapılmış bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle TTK m.1451’de yapılan düzenleme kapsamında TBK’ da hileye ilişkin hükümlere gitmek suretiyle başkası hesabına sigorta sözleşmesinde hile yapılması durumunda uygulama alanı bulacağını söyleyebiliriz. Buna göre; TBK m.36 hükmü incelendiğinde taraflardan birinin aldatması sonucunda sigorta sözleşmesi yapıldıysa yanılma fiilinin esaslı olup olmadığına bakılmaksızın sigorta sözleşmesi geçersiz olacaktır. Bu durum başkası hesabına sigorta sözleşmesi içinde geçerli olacaktır. Aldatma fiili sigortacı, sigorta ettiren ya da sigortalı tarafından yapılmış olabilir. Her ne kadar konumuz sigorta sözleşmelerinin tarafları dışındaki ilgili üçüncü kişiler olsa da sözleşmenin asıl taraflarının yapmış olduğu aldatma eylemi bu sözleşme ile ilgili olan diğer kişilerin hukuki durumlarında da değişiklik yaratacağından bizim için önemlidir. Bu nedenle sigorta ettiren ve sigortacının hilesine de kısaca değinerek çalışmamızın asıl konusunu oluşturan sigortalı hakkında bilgi vereceğiz.

Sigortacı veya sigorta ettirenin aldatıcı hareketi neticesinde kurulmuş olan bir sigorta sözleşmesi varsa TBK m.36 hükmü çerçevesinde yanılma esaslı olmasa bile yapmış sigorta sözleşmesi geçersiz olacaktır. Bu durum da sigorta sözleşmesinin

kendi hesabına veya başkası hesabına sigorta sözleşmesi olması arasında bir fark bulunmayacak¹⁶² ve sigorta sözleşmesi ile taraflar bağlı olmayacaktır.

Sigortalı açısından bu durumun etkilerine gelince; yapılmış sigorta sözleşmesi ile taraflar bağlı olmayacağı için ortada başkası hesabına sigorta sözleşmesinden de bahsetmek mümkün olmayacaktır.

Hilenin bizzat sigortalı tarafından yapılmış olması durumuna gelirse, TBK m.36/2 *“Üçüncü bir kişinin aldatması sonucu bir sözleşme yapan taraf, sözleşmenin yapıldığı sırada karşı tarafın aldatmayı bilmesi veya bilecek durumda olması hâlinde, sözleşmeyle bağlı değildir.”* hükmüne göre inceleme yapılması gerekecektir. Buna göre, başkası hesabına sigorta sözleşmesinde, sigortacı ya da sigorta ettiren sigortalının hileli bir harekette bulunduğunu bilmiyorsa veya bilebilecek durumda değilse sigorta ettiren ve sigortacı bu sözleşme ile bağlı olmayacaklardır¹⁶³.

1.1.6.2.Sigortalının Başkası Hesabına Sigorta Sözleşmesinden Doğan Hakları Reddetmesi:

Başkası hesabına sigorta sözleşmesi yapmak suretiyle sözleşmenin tarafı olmayan bir başka kimse bazı haklar tanımış oluyoruz. Nitelik itibariyle daha öncede belirtmiş olduğumuz üçüncü şahıs yararına tam sözleşme hükümleri taşıyan başkası hesabına sigorta sözleşmesinde sigortalıya iradesi olmaksızın hak kazandırılmaktadır¹⁶⁴. Ancak TTK hükümlerine bakıldığı zaman başkası hesabına sigorta sözleşmelerinde sigortalının haklarını reddetmesine ilişkin yapılmış hukuki bir düzenleme yoktur. Bu nedenle, TTK m.1451 hükmünü dikkate alarak Türk Borçlar Kanunu hükümlerine gitmemiz gerekecektir. Bu bağlamda irade dışı doğan bu hak iradileştirilmeli çünkü bir kimseye iradesi dışında bir hak tanımak mümkün değildir¹⁶⁵.

Başkası hesabına sigortada da sigortalıya hakkı kabul veya red kararı verme yönünde bir irade açıklamasında bulunma hakkı tanınması gerekir¹⁶⁶. Eğer sigortalı

¹⁶² Somer 208, 209.

¹⁶³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Akyol 214,215.

¹⁶⁴ Somer 211.

¹⁶⁵ Akyol 185.

¹⁶⁶ Somer 212.

tarafından kabul iradesi ileri sürülecekse yapılan bu kabul beyanı yenik doğurucu nitelikte olup ifade edildiği andan itibaren sonuçlarını doğuracaktır¹⁶⁷. Ayrıca, sigortalı başkası hesabına sigorta sözleşmesinden doğan hakları reddedilmesinin de mümkün olduğunu söylemek gerekir¹⁶⁸. Sigortalı başkası hesabına sigorta sözleşmesinden doğan hakları reddediyorsa bu red açıklaması bozucu yenilik doğuran bir hak niteliği taşımakla birlikte direk olarak borçluya yani sigorta sözleşmesinde sigortacıya yöneltilmesi gerekli bir irade beyanıdır¹⁶⁹. Böylece, sigortalı hakları kabul etmediğini beyan ettiği andan itibaren sigorta sözleşmesi sona erecektir.

1.1.6.3. Sigorta Ettiren ve Sigortalı Arasındaki İç İlişkinin Sona Ermesi:

Başkası hesabına sigorta sözleşmesinde sigorta ettiren ve sigortalı arasındaki ilişkinin sona ermesi, sigorta sözleşmesinin de sona ereceği anlamına gelmez. Ancak, taraflar arasındaki başkası hesabına sigorta sözleşmesinin konusunu oluşturan menfaatin sigortalıdan tamamen ayrılması halinde sigorta sözleşmesinin devam etmesinin bir anlamı kalmayacağı için sona ermesi gerektiğini söyleyebiliriz¹⁷⁰.

1.1.6.4. Sigortalı Malın Sahibinin Değişmesi Durumunda:

Bu konu çalışmamızda ayrı başlık oluşturacağı için ayrıntılarına girmeden şunu söyleyebiliriz TTK m.1470'de düzenlenen bu durum ile artık ETTK' dan farklı olarak sigorta konusunu oluşturan malın sahibinin değişmesi durumunda taraflarca aksine bir sözleşme yoksa sigorta sözleşmesi sona erecektir.

1.1.7. Zamanaşımı Hükümlerinin Sigortalı Açısından Değerlendirilmesi:

TTK m.1420'ye göre sigorta sözleşmelerinden doğan tüm alacakların muacceliyet tarihinden itibaren 2 yıl içinde ileri sürülmesi, sigorta tazminatına ve sigorta bedeline ilişkin istemlerin ise rizikonun gerçekleşmesi anından itibaren 6 yıl içinde zamanaşımına uğrayacağı ve TTK m.1482 hükümlerinin saklı olduğu

¹⁶⁷ Akyol 186.

¹⁶⁸ Somer 212.

¹⁶⁹ Akyol 195 dipnot 145 de anılan yazarlar.

¹⁷⁰ Somer 211.

düzenlenmiştir. Bu hükümlerin başkası hesabına sigorta sözleşmesi içinde uygulanacağı kuşkusuzdur¹⁷¹. Yani sigortalı, başkası hesabına sigorta sözleşmesi kapsamında doğan alacaklarını bu sürelerle riayet etmek koşuluyla sigortacıdan talep edebilecektir.

1.2. Kimin Olacaksa Onun Lehine¹⁷² Sigorta:

Sigorta sözleşmelerinde sigortalı açık olarak belirtildiyse bir sorunla karşılaşılmaz yani menfaat sahibinin tespitinde bir sorun yaşanmaz¹⁷³. Ancak bu her zaman bu şekilde olmayabilir. Yani bazen sigorta sözleşmesinin kurulduğu sırada, sözleşmeyi akdedenin kendi menfaatinin mi yoksa başka bir şahsın menfaatinin mi sigortalanacağını belirtmediği durumlar ile karşılaşılabilir¹⁷⁴. Bu sigortalara kimin olacaksa onun hesabına sigorta denir. Kısacası; sigorta poliçesinde kişinin kimliğinin bildirilmemiş olması durumunda kimin olacaksa onun hesabına sigorta sözleşmesi yapılmış kabul edilir¹⁷⁵. Zira TTK m. 1454/3’ de sigortanın kimin menfaatine yapılmış olacağı açık bırakılmış olabileceği düzenlenmiş ve bu halde, “ kimin olacaksa onun lehine”¹⁷⁶ sigortanın söz konusu olacağı belirtilmiştir. Bu durumda, sigortanın konusunu oluşturan menfaat yer değiştirdikçe sigortalının da yer değiştirmesi durumu ortaya çıkmaktadır¹⁷⁷. Bu sebeple; sigortalının kim olduğu riziko gerçekleştiği sırada ortaya çıkar¹⁷⁸. Örneğin, sigorta konusu mal üzerinde mülkiyet hakkının ihtilafı olduğu durumlarda, uyuşmazlık dönemi içinde sigorta konusu olan malı, sigorta güvencesi kapsamında korumak için bu yola başvurulduğu görülür¹⁷⁹. Bir başka örnek olarak ise; bir depo sahibi, deposuna ilerde mal tevdi edecek kimselerin menfaatlerini sigorta ettirmesi söylenebilir¹⁸⁰.

¹⁷¹ Somer 214.

¹⁷² Kender ‘e göre; “ başkası lehine sigorta ” ifadesi uygun değildir. Zira ”lehtar” ifadesi daha çok hayat sigortaları için kullanılmaktadır. Kender 218.

¹⁷³ Somer .33.

¹⁷⁴ Şenocak (Kimin Olacaksa Onun Lehine Sigorta) 2002; Somer 33,34; Turhan Esener, “*Ait Olacağı Kimse Namına Mukaveleler*”, Ahmet Esat Arsebük’e Armağan, (Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No. 124:1958) 625.

¹⁷⁵ Bozer 160.

¹⁷⁶ ETTK m.1342’de “*kimin olacak ise onun hesabına sigorta*” ifadesi kullanılmaktaydı.

¹⁷⁷ Başak Şit, *SIF (CIF) Satışta Satıcının Malları Sigorta Ettirme Borcu*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk, Ticaret Hukuku Anabilimdalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. 60 < <http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/3174/4027.pdf> > Erişim Tarihi:06.10.2012.

¹⁷⁸ Bozer 160; Şenocak, (Kimin Olacaksa Onun Lehine Sigorta) 2005.

¹⁷⁹ Çeker 103.

¹⁸⁰ Hırş 877.

Eğer kimin olacaksa onun lehine sigortanın başkası hesabına yapıldığı sonucuna ulaşıldığı takdirde TTK 1454/3’de yapılan düzenleme gereğince başkasının hesabına sigortaya ilişkin olan hükümler söz konusu sigorta sözleşmesine uygulanır¹⁸¹.

1.2.1. Kimin Olacaksa Onun Lehine Sigortanın Hukuki Niteliği:

Başkası hesabına sigorta sözleşmelerinin hukuki niteliğinin tam üçüncü şahıs yararına sözleşme hükmü taşıdığını başkası hesabına sigorta sözleşmeleri başlığı altında incelemiştik¹⁸².

Kimin olacaksa onun hesabına sigortada ise; sigorta ettiren aynı zamanda sigortalı ise, iki tarafı da borç altına sokan bir borçlar hukuku sözleşmesi söz konusu olacaktır fakat başkasının menfaatini sigorta ettirmiş ise; başkası hesabına sigorta sözleşmesi akdetmiş sayılacaktır¹⁸³. Zira TTK m.1454/3’de sözleşmenin başkası lehine yapıldığı sonucuna varılırsa başkası hesabına sigortaya ilişkin hükümlerin uygulanacağı düzenlenmiştir¹⁸⁴. Ayrıca bu sigortayı başkası hesabına sigortanın bir türü olduğunu ve başkası hesabına sigortadan farkının hesabına yapılan kimsenin belirtilmediği olduğunu söyleyebiliriz.

1.2.2. Kimin Olacaksa Onun Hesabına Sigortada Yükümlülükler:

Kimin olacaksa onun hesabına sigortada başkası hesabına sigortanın bir türü gibidir¹⁸⁵. Fark olan husus, menfaat sahibi kimsenin rizikonun gerçekleştiği sırada ortaya çıkacak olmasıdır. Bu nedenle başkası hesabına sigorta da buluna yükümlülüklerin hepsini kimin olacaksa onun hesabına sigorta için de geçerli olması gerektiğini söyleyebiliriz.

Prim ödeme yükümlülüğü, bu sigorta türünde sigorta ettiren kimseye ait olacaktır. Beyan yükümlülüğü ise, kimin olacaksa onun hesabında sigortada sigorta konusu menfaat o anda kimin üzerinde ise o kimseye aittir. TTK’ da düzenlenmiş olan bir diğer yükümlülük olan bilgi verme ve araştırılma yapılmasına izin verme

¹⁸¹ Çeker 104; Bozer 160.

¹⁸² Bkz. s.6.

¹⁸³ Şenocak, (Kimin Olacaksa Onun Lehine Sigorta) 2006.

¹⁸⁴ TTK m.1454/3 “ Sözleşmede, sigortanın kimin menfaati için yaptırıldığı açık da bırakılabilir. “Kimin olacaksa onun lehine” yapılan böyle bir sigortanın, üçüncü kişi lehine yaptırıldığı anlaşılırsa, ikinci fıkra hükmü uygulanır.”

¹⁸⁵ Omağ, (Rizikonun Ağırlaşması) 93.

yükümlülüğü de sigortalı olan kimseye ait olup sigorta konusu menfaat üzerinde incelemelerin yapılmasına izin vermelidir.

1.3.Temsilen Sigorta:

Başkası hesabına sigorta sözleşmeleri ile temsilen sigorta kavramları birbirlerine karıştırılmaktadır. Ancak konumuz bunların ayrımı değil, sigortalı bahsi olduğundan temsilen sigorta ve başkası hesabına sigortada sigortalı kavramı ve bunların birbirinden ayırımına değinmek gerekir.

Sigorta sözleşmeleri temel olarak bir borçlar hukuku sözleşmesi olduğundan bu sözleşmelerin temsilci aracılığı ile de yapılması mümkün olabilecektir¹⁸⁶. Eğer sigorta sözleşmesini akdeden kimse, temsilen hareket ediyorsa temsilen sigorta kavramından bahsederiz¹⁸⁷. Borçlar hukuku bağlamında temsil ilişkisinde daima üç kişi mevcuttur. Bunlar, temsil olunan, temsilci ve üçüncü kişidir¹⁸⁸. Sigorta sözleşmeleri açısından temsilen sigorta da taraflar ise; sigorta ettiren (temsil olunan), temsilci (sigorta ettiren nam ve hesabına sözleşmeyi yapan kişi) ve üçüncü kişi(temsilci ile sözleşmeyi yapan kimse) dir.

Temsilen yapılan sigorta sözleşmelerinde, başkası hesabına sigorta sözleşmelerinden farklı olarak temsilci, sözleşmeyi başkası nam ve hesabına yapmaktadır¹⁸⁹. Bu sebeple; bir kimse kendisine verilmiş olan temsil yetkisine dayanmak suretiyle bir başka kişi adına hareket ettiğinden sigorta sözleşmesinin tarafı olmayıp sadece temsilci sıfatı kazanacaktır¹⁹⁰. Sigorta sözleşmesinin temsilci tarafından imzalanması durumunda, sigorta ilişkisi sigortacı ile sigortalı arasında kurulmaktadır¹⁹¹. Burada temsilci doğrudan doğruya müvekkilinin menfaatini sigortalamaktadır¹⁹². Başka bir ifadeyle, sigorta sözleşmesinde sigorta ettiren ve sigortalı sıfatları ayrı ayrı kimselere ait olmayıp, temsilci üzerinde birleşmektedir¹⁹³. Başkası namına akdedilen sigorta sözleşmelerinin sigorta ettireni, namına sözleşme

¹⁸⁶ Somer 53.

¹⁸⁷ Kayhan 53.

¹⁸⁸ Tunçomağ 248; Eren 427; Gökhan Antalya, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt I*, (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2012) 361.

¹⁸⁹ Selçuk 27; Bozer 167; Temsil ile ilgili olarak ayrıntılı bilgi için bkz. Kemal Oğuzman, Turgut, Öz *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C.I (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2012) 217 vd.; Eren 424 vd.

¹⁹⁰ Somer 55.

¹⁹¹ Çeker 102.

¹⁹² Doğanay, Armağan, 53.

¹⁹³ Somer 56; “Yapılan hukuki işlemde doğan hak ve borçların sahibi temsil olunandır.” Eren 427.

yapılan kimse açısından aynı zamanda sigortalı olması da mümkündür. Örneğin; sahip olduğu fabrikası ticari mümessili tarafından sigorta ettirilen tacir hem sigorta ettiren hem de sigortalı mevkiini kazanmaktadır¹⁹⁴. Temsilci sigorta sözleşmesini yaparken müvekkilinin emir ve talimatları doğrultusunda sigorta sözleşmesini akdetmek zorundadır¹⁹⁵.

Temsilen sigorta sözleşmelerinde müvekkilin menfaati sigortalanın ve sigorta mukavelesi müvekkilin nam ve hesabına yapılmaktadır¹⁹⁶. Temsilen sigortada, temsil eden kişi kural olarak ne sigortacıdır ne de sigortalıdır yani prensip itibarıyla aracı sayılır¹⁹⁷.

Temsilen sigorta sözleşmesinden bahsedebilmek için; kural olarak müvekkile temsil yetkisinin verilmiş olması gerekir. Fakat temsil yetkisi verilmemiş olsa bile, müvekkilin yaptığı işleme daha sonra onay verilmek suretiyle de sigorta sözleşmesi yapılabilir¹⁹⁸.

TTK m.1406’da temsil başlığı altında belirttiği üzere, bir kimse diğer bir kişi adına onu temsilen sigorta sözleşmesi yapabilir. Temsilen yapılmış olan bir sigorta akdinin varlığından söz edebilmek için bir kimsenin diğer kimsenin namına yani adına sigorta akdini yapması gerekir¹⁹⁹. Başkası hesabına sigorta sözleşmesini sigorta ettiren kendi namına yapmakta ancak, yapılan bu sözleşmeden doğan haklar ise sigortalı üzerinde vuku bulmaktadır. Eğer sigorta sözleşmesinin başkası hesabına yapıldığı anlaşılmıyor ise ya da yetkisiz olarak yapıldıysa ve eğer menfaati var ise, temsilci adına yapıldığı kabul edilir²⁰⁰.

1.3.1. Temsilcinin Yetkisiz Olması Durumu:

Temsilen sigorta yapılabilmesi için, sigorta ettiren tarafından, temsilcinin yetkilendirilmesi gerekir. Şayet, sigorta ettiren tarafından yetkilendirilmemiş olması

¹⁹⁴ Can 37.

¹⁹⁵ Doğanay 741.

¹⁹⁶ Bozer 167.

¹⁹⁷ Kayıhan 53.

¹⁹⁸ Çeker 103; Bozer, Sigorta, 79; Doğanay, Armağan, 53, 54; Mustafa Reşit Karahasan, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler Öğreti Yargı Kararları ve İlgili Mevzuat*, C.I, (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2003) 408; Reşat Atabek, “*Sigortacıya Müracaat Hakkı*”, Batıder, C.VI, S.1, Temmuz 1971, 129. (Kısaltma: Müracaat Hakkı)

¹⁹⁹ Somer 55.

²⁰⁰ Tunçomağ 252.

durumu varsa, bu işlemin hüküm ve sonuçları hiçbir şekilde temsil olunan sigorta ettireni bağlamayacak olup, yapılan işlem hükümsüz olacaktır²⁰¹. Sigorta sözleşmesi açısından da sigortacı tarafından temsil yetkisi verilmemiş olan kimsenin sigorta ettiren adına yaptığını belirttiği işlemler sigorta ettireni bağlamayacaktır.

1.3.2.Temsilci İle Yapılan Sigortada Prim Ödeme Yükümlülüğü:

Temsilen sigorta açısından prim borçlusu ise adına ve hesabına menfaati sigorta ettiren müvekkildir²⁰². Şayet temsilcinin müvekkili temsil yetkisi yoksa o zaman temsilci sigorta primlerinden dolayı bizzat sorumlu olacaktır²⁰³.

1.3.3.Temsilci İle Yapılan Sigortada Beyan (İhbar) Ödeme Yükümlülüğü:

İhbar yükümlülüğü açısından temsilciyi değerlendirecek olursak; TTK m.1412’de sigorta ettiren dışındaki kimselerin bilgisi ve davranışını düzenlemektedir. Temsilci de bu kimseler arasında sayılmıştır. Sözleşme öncesi ihbar görevini yerine getirirken bilgi açıklamasının temsilci tarafından yapılması temsil olunan bakımından da sonuç doğurur²⁰⁴.

1.4. Müşterek Menfaatlerin Sigortası:

Bir malın ya da o mala ilgili olan bir hakkın yalnız bir kısmına ilişkin olarak menfaat sahibi olan kişi menfaat sahibi olduğu kısmını aşan surette bir sigorta yaptırmış ise, fazlaya ilişkin olarak yaptırdığı bu kısım sigorta ettirenle aynı menfaati olan kişiler adına yapılmış sayılacaktır ki buna müşterek menfaatlerin sigortası denir. (TTK m.1455) Örneğin; ipotekli alacaklının alacağını aşan miktarda sigorta yaptırmış olması halinde, sigorta sözleşmesinin hisseyi aşan kısmı²⁰⁵ sigorta ettirenle aynı menfaati olan kimseler lehine yapılmış sayılacaktır.

²⁰¹ Eren 453; Oğuzman/Öz 250; Hatemi/Gökyayla 105; Antalya 400.

²⁰² Selçuk 27; Bozer 167; Doğanay, (Armağan) 53.

²⁰³ Doğanay, (Armağan) 53.

²⁰⁴ Şeker Ögüz 71.

²⁰⁵ Somer 115; “ ... TTK.nun 1275. maddesi hükmü gereğince davacı satıcı hesabına yapmış sayılmak lazım gelir. Bu takdirde de, davacının sigorta aktinde taraf olmasına gerek olmaksızın sigorta ettirenin menfaatından fazlasına taalluk eden kısmına ilişkin sigorta tazminatını Borçlar Kanununun 111. maddesindeki lehine şart edilen kimse gibi doğrudan sigorta şirketinden istemek hakkının mevcut olduğunu kabul zorunludur. Sigorta tazminatına istihkak da, sigorta ettirilen malda (davada otomobil) hasar veya ziya'nın meydana geldiği anda vücut bulur. O halde davalı alıcının, maldaki menfaatinden fazlasına ilişkin olan sigorta tazminatı üzerinde herhangi bir hakkı TTK.nun 1275. maddesi hükmü

Bir mal üzerinde müşterek menfaatin bulunması yani müşterek mülkiyet şeklinde bir mala sahip olunması durumunda özellikle çıplak mülkiyet, intifa veya irtifak hakkı yahut diğer aynı hak sahipleri tarafından yaptırılan sigorta sözleşmesi neticesinde de müşterek menfaatlerin sigortası söz konusu olmuş olur²⁰⁶. Bir örnekle netleştirmek gerekir ise; paydaşlar arasında müşterek mülkiyet veya iştirak halinde mülkiyete konu olan bir malda, pay sahiplerinden birine ait pay değerinden fazla sigortalı olmuş olabilir bu durumda, sigortanın fazla kısmı, mal ile ilgisi olan diğer paydaşlar hesabına da yapılmış sayılacaktır²⁰⁷.

Menfaat sahipleri kural olarak sadece kendi menfaatlerine ilişkin olan kısımları sigorta ettirebilirler ancak; kendi menfaatlerinin kapsamını aşan bir şekilde sigorta yaptırırlar ise; fazlaya ilişkin kısım TTK m.1455 gereğince sigorta ettirenle aynı türde menfaat sahibi olan kişiler içinde yapılmış sayılacaktır²⁰⁸. Bu sebeple ki söz konusu düzenlemenin dolaylı şekilde başkası hesabına sigorta olduğu söylenebilir²⁰⁹. Ayrıca şunu da söylemek gerekir ki; ilgili hüküm ETTK m.1275²¹⁰, den aynen alınmak suretiyle korunmuştur²¹¹.

2. SİGORTA EDİLEN MENFAATİN SAHİBİNİN DEĞİŞMESİ

6762 sayılı ETTK da aksine bir hüküm olmadıkça sigortanın konusunu oluşturan mal üzerindeki hak ve borçlar sigortanın konusu olan malın sahibinin değişmesiyle sigorta sözleşmesi sona ermemekte yeni malik ile sigortacı arasında

uyarıca bulunmadığından tasarrufi bir işlem olan sigorta tazminatının tamamını temlik de, sigorta ettirilen malda malik olarak ilgisi devam eden satıcı davacı yönünden geçerliliği söz konusu olamaz. Yani, malı sigorta ettiren kimse olarak temlik eden davalı İ. Ö. oğlu'nun sigorta tazminatı üzerinde tasarruf edebileceği miktar, mal bedelinden ödediği kısım (davada 23000 lira) ile sınırlıdır ve bu miktardan fazlası üzerinde tasarruf hakkı bulunmadığından, bu kısmı temlik etmesi TTK.nun 1275. maddesi hükmü karşısında mümkün değildir. Bu nedenlerle, davalı İ.Ö. oğlu'nun yaptırdığı mal sigortası karşılığı malın ziyaa uğraması yüzünden diğer davalı sigorta şirketince tahakkuk ettirilen (49500) liralık sigorta tazminatından yalnızca ödediği mal bedeli oranında alacaklı olduğu ve bu miktardan fazlasının hesabına sigorta yapılmış sayılan davacı satıcıya ait olması gerekeceğinden davalı sigorta şirketi hakkındaki davanın da bu oran içinde kabulü gerekirken yazılı olduğu şekilde davalı sigorta şirketi hakkındaki davanın tamamının reddi doğru görülmemiş ve davacının temyiz itirazlarının kabulü ile hükmün bozulması gerekmiştir.” Yargıtay 11. HD. E. 1979/1757, K. 1979/3495, T. 02.07.1979.

²⁰⁶ Sayhan 95; Doğanay 752.

²⁰⁷ Eriş 1082.

²⁰⁸ Kendigelen 1379.

²⁰⁹ Kender 218; Sayhan 95; Ulaş, (Zarar Sigortaları) 168.

²¹⁰ ETTK m.1275 “ Bir malın veya o mala mütaallik bir hakkın yalnız bir kısmında menfaat sahibi olan kimse kendisine ait olan kısmından fazlasını da sigorta ettirmişse sigortanın bu fazlaya ait kısmı onda ilgisi olanlar hesabına yapılmış sayılır.”

²¹¹ Kender 218; Kendigelen 1379.

devam etmekteydi²¹². Bu bağlamda sigortalı malın²¹³ el değiştirmesi, menfaatin de el değiştirmesi anlamına gelmekteydi ve taraflar arasında aksine sözleşme yoksa sigortadan doğan hak ve borçlar yeni malike geçmekteydi²¹⁴. Bu nedenle, bu noktada hukuki anlamda yoğun tartışmalar ve doktrinde birbirinden farklı fikirler ortaya çıkıyordu²¹⁵. Hatta uygulamada sigortacılar kanundaki aksine hüküm olmadıkça ifadesinden yararlanmak suretiyle sigorta poliçelerine veya taraflar sigorta sözleşmelerine, sigortalı malda oluşabilecek olan mülkiyet değişikliklerinin ihbar edilmesi sigorta sözleşmesinin fesih edilebileceğine ilişkin hükümler koymaktaydı²¹⁶. Ayrıca, sigortalı malın sahibinin değişmesi durumunda sigorta sözleşmesinin sona ermesinin bazı sakıncalara neden olduğu kabul ediliyordu. Buna göre sigortacı açısından; sigorta sözleşmesi vaktinden önce sona ereceğinden sigortacı, sigorta sözleşmesi devam etseydi alma hakkına sahip olacağı sigorta primlerini talep edemeyecek ve böylece zarara uğramış olacaktı. Zira sigortalı malın sahibi değişse bile bu durum sigortacı açısından herhangi bir riziko ağırlaşmasına sebebiyet vermeyebilir²¹⁷. Yeni malik açısından ise; yeni sahip olduğu bir malı o anda kendisi adına tekrar sigorta ettirme yükümüne girmesi mali açıdan kendisini zorlayabilir²¹⁸.

Son olarak sigortalı malın ilk sahibi açısından ise, eğer sigorta priminin bölünmezliği ilkesi kabul edildiyse sigorta primlerinin sigortalı malın ilk sahibi tarafından ödenmiş olması durumunda primin bir kısmı karşılıksız bir şekilde sigortacıda kalması durumu söz konusu olabilecekti²¹⁹. Fakat sigortacı, yeni malik ve sigortalı malın ilk sahibi açısından yapılan bu değerlendirmeler neticesinde ortaya

²¹² Sigortalanan Malın Sahibinin Değişmesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Fırat Öztan, *Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Sigortalı Malın Sahibinin Değişmesi*, (Ankara:1971), (Kısaltma: Sigortalı Mal); Arseven 144; Bozer 245vd.; Kayhan 55; Selçuk 27; Hırş 880.

²¹³ETTK’da m.1303 de belirtilen ifade de “sigortalı mal” ifadesi kullanılmaktaydı. Fakat bu ifade doktrin tarafından eleştirilmekteydi. Temmuz 2012 itibarıyla yürürlüğe giren TTK’da bu ifade düzeltilerek “sigortalı mal” ifadesi kaldırılmıştır. Bu ifade yerine isabetli bir şekilde ” sigorta konusu menfaat” ifadesi kullanılmıştır. Bkz. Kender 218.

²¹⁴Sayhan 138;Arman Özdemir, “*Sigorta Sözleşmelerinde Menfaat*”, Legal Hukuk Dergisi, Y.2012, C.10, S.112,143,144; Bozer 246.

²¹⁵Hızır 302 vd.; Sayhan 141 vd.; Bozer 246,247.

²¹⁶ Kayhan 55; Arseven 145; “ ...Her ne kadar TTK m. 1303 hükmünde, sigortalı aracın sigorta süresi içinde menfaat sahibinin değişmesi halinde, poliçede aksine hüküm yoksa, sigortadan doğan hak ve borçların yeni malike de intikal edeceği belirtilmekte ise de; genellikle uygulamada sigorta poliçelerine bu hükmün aksine maddeler konulduğu görülmektedir.” Yargıtay 10. HD. E. 2009/17347, K. 2011/8042, T. 31.5.2011.

²¹⁷ Öztan, (Sigortalı Mal) 5.

²¹⁸ Öztan, (Sigortalı Mal) 5.

²¹⁹ Sigorta Priminin Bölünmezliği ilkesi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Bozer 112 vd.

çıkan sakıncalara rağmen, sigorta uygulaması tam aksi yönde ilerlemiş ve zamanla birçok sigorta genel şartında ve özel şartında ETTK m.1330'da ki sigorta sözleşmesinin yeni malik ile devam edeceğine ilişkin hüküm tersi bir uygulamaya çevrilmişti²²⁰.

6102 sayılı TTK' da önemli bir değişiklik yapılarak madde 1470'de taraflar arasında aksine bir sözleşme bulunmadığı sürece sigorta edilen menfaatin sahibinin değişmesi durumunda sigorta ilişkisinin sona ereceğini düzenleyerek doktrindeki tartışmalara da son vermiş oldu²²¹. Buna göre; sigorta konusu olan menfaatin sahibinin değişmesi neticesinde taraflar arasında aksine bir düzenleme yapılmadıysa sigorta sözleşmesi sona erecektir. Böylece; taraflarda sigortalı malın sahip değiştirmesi durumunda sigorta güvencesinin devam edeceğini kararlaştırmışlar ise, tıpkı ETTK yapılan düzenleme gibi yeni malik sigorta sözleşmesinden doğan hak ve yükümlülükler sahip olacaktır. Yani sigorta ilişkisinden kaynaklanan hak ve yükümlülükler açısından eğer taraflarca sigortalı malın sahip değiştirmesi durumunda; sigorta sözleşmesinin taraflarca devam edeceği kararlaştırılmışsa, sigorta konusu malın yeni sahibinin eskisinin hukuki durumunu iktisap edeceği söylenebilecektir²²². Kanun koyucunun böyle bir değişiklik yapmasındaki temel amaç uygulamayı da dikkate almak suretiyle oluşan sıkıntılara son vermektir.

Taraflar sigorta ilişkisinin sona ermeyeceğini kararlaştırmışlar ise, o zaman yeni malikin sahip olduğu hak ve yükümlülükler çalışmamız bakımından önem arz edecektir. Bu durum da yeni malik, ihbar yani beyan yükümlülüğünü yerine getirmek ayrıca koruma ve kurtarma tedbirlerini almak durumunda kalacaktır²²³.

2.1. Sigorta Sözleşmesinin Sona Ermesi Durumu:

Sigorta edilen menfaatin sahibinin değişmesi durumunda taraflarca aksine bir düzenleme yoksa sigorta sözleşmesi sona erecektir. Bunun nedeni olarak, sigorta ettiren/ sigortalının değişmesi halinde sigortacılık tekniği açısından subjektif ve

²²⁰ Kendigelen 1389.

²²¹ Selçuk 27; Hızır 304; Özdemir 143.

²²² Somer 187.

²²³ Bozer 246.

objektif riziko ağırlaşması doğurur bu sebeple ki; menfaat sahibinin değişmesi durumu da sigorta sözleşmesini sona erdiren hallerden biri olarak kabul edilmiştir²²⁴.

Prim borcu yönünden sigorta sözleşmesinin sona ermiş olması durumunda taksitle ödenmesinin kararlaştırılmış olması durumunda, malın el değiştirdiği döneme kadar denk gelen taksitleri sigortalı malı devreden yani eski malik ödemekle yükümlüdür. Ancak peşin olarak ödenmiş olması durumunda ise, sigortacı fazlaya ilişkin kısmı şüphesiz eski malike ödeyecektir.²²⁵ Sigorta ettiren, peşin ödeme yapmış olması durumunda fazlaya ilişkin yaptığı ödemeyi genel hükümler çerçevesinde iadesini talep edebilecektir.

2.2. Sigorta Sözleşmesinin Devamına Karar Verilmesi Durumu:

Kanun hükmünün açıkça ifade ettiği üzere sigorta sözleşmesinin devamına karar verilebilir. Bu durumda tıpkı ETTK’ da olduğu gibi sigorta sözleşmesi devam edecektir²²⁶. Fakat burada artık menfaatin sahibi değiştiği için sigortadan doğan haklar ve borçlar menfaate ilişkin olan rizikonun kendisine ait olduğu andan itibaren mevcut haliyle yeni malike geçecektir. Bu durumda eski malik ile yeni malik arasında anlaşmayla öngörülen hak ve mükellefiyetler menfaatin devri ile birlikte yeni malike geçecektir²²⁷. Bu duruma bağlanan bazı sonuçları incelemek gerekecektir.

2.2.1. Sigorta Sözleşmesinin Devamına Karar Verilmesi Durumuna Bağlanan Hukuki Sonuçlar:

Sigorta sözleşmesinin tarafların aldığı karar neticesinde sigorta konusu menfaatin sahibinin değişmesi durumunda sigorta ilişkisi devam edebilir. Bu durum hukuki olarak belli bazı sonuçlara sebebiyet verecektir. Bunları belirtecek olursak:

²²⁴ Ulaş, (Zarar Sigortaları) 122.

²²⁵ Öztan, (Sigortalı Mal) 126, dipnot 61.

²²⁶ ETTK m.1303 “ Mukavele müddeti içinde sigorta edilen malın sahibi her hangi bir surette değişmişse, mukavelede aksine hüküm olmadıkça sigortadan doğan hak ve borçlar o malın rizikosu kendisine ait olduğu tarihten itibaren yeni sahibine intikal eder. Sigortacı sigorta priminden dolayı evvelki malike müracaat edebilir.”

²²⁷ Öztan, (Sigortalı Mal) 79; Ulaş,(Zarar Sigortaları) 211.

2.2.1.1 Eski Malikin Sigorta İlişkisinin Dışında Kalması Açısından:

Sigorta konusu menfaatin sahibinin değişmesi durumunda eğer sigorta sözleşmesinin devamına karar verilmişse eski malik artık hukuki işlem yapma, irade beyanında bulunma veya sigortacı tarafından kendine yapılan herhangi bir beyanı kabul etme hakkı artık sona ermiş olacaktır. Eski malikin sigorta sözleşmesinden doğan yükümlülükleri olan prim ödeme, beyan, bilgi verme ve araştırılma yapılmasına izin verme, zararı önleme ve azaltma yükümlükleri de sona ermiş olacağı için sigortacıdan da herhangi bir talepte bulunamayacaktır²²⁸. Ancak, prim ödeme yükümlülüğü ile ilgili olarak taksitle ödeme kararlaştırıldıysa sigorta konusu menfaatin el değiştirmesi anına kadar olan taksitleri ödeme yükümlülüğü altındadır. Sigorta ettiren, menfaat sahibinin değişmesiyle, artık üçüncü bir kişi olmuş olacaktır²²⁹.

2.2.1.2 Yeni Malikin Sigorta İlişkisine Girmesi Açısından:

Yeni malikin sigorta ilişkisinin bir tarafını oluşturması hali, normalde sözleşme yapma yoluyla bir hukuki ilişkinin kurulması veya değiştirilmesi halinin bir istisnasıdır. Yani, normal olarak sözleşme yapma yoluyla taraf olunabilirken, burada istisnayı oluşturan bir durum meydana gelmekte ve yeni malik otomatik olarak²³⁰ sigorta sözleşmesinin tarafı olmaktadır. Yeni malik sigorta sözleşmesinin tarafı olması anından itibaren eski malikin borçlarına ve haklarına sahip olur bununla birlikte artık sigorta ilişkisinden doğan tüm taleplerde yeni malike yöneltilecektir²³¹.

2.2.1.3. Sigortacı Açısından:

Rizikonun gerçekleşmesi, sigorta ilişkisinin yeni malik açısından hüküm doğurmaya başlamasından sonra meydana gelirse, sigortacı bu durumu bilmiyorsa borçlar hukuku bağlamında adeta alacağın temlik edildiğini bilmeyen borçlu

²²⁸ Ulaş, (Zarar Sigortaları) 211.

²²⁹ Öztan, (Sigortalı Mal) 83.

²³⁰ Öztan, (Sigortalı Mal) 84; “ Yeni malik sigortanın geçişi anından itibaren eski malikin sahip bulunduğu hak ve borçları bir çoğunun iddia ettiği gibi eski malikten devralmamaktadır; aksine bu durum kanun hükmünden ve yeni olarak doğmaktadır. ” Öztan, Sigortalı Mal,155.

²³¹ Öztan, (Sigortalı Mal) 86; Ulaş, (Zarar Sigortaları) 211; Menfaat sahibinin değişmesiyle birlikte artık riziko ağırlaşması durumu varsa bunu ihbar etme yükümlülüğü de yeni malike ait olacaktır. Ancak, devir işleminin yapılmış olmasına rağmen sigorta konusu menfaat üzerinde zilyedliğini sürdürüyorsa riziko ağırlaşmasını ihbar etme yükümlülüğü altındadır. Omağ , (Riziko Ağırlaşması) 94.

gibidir²³². Şüphesiz, eğer ödeme yaptıysa sigortacının yeni malike karşı tekrar ödeme yükümlülüğü altına sokulmaması gerekir. ETTK'da sigorta edilen şeyin temliki ayrıca düzenlenmiş iken 6102 sayılı TTK' da buna ilişkin bir düzenleme yoktur. Bu nedenle TTK madde 1451 hükmü gereği olarak Türk Ticaret Kanun'umuzda hüküm bulunmayan bir durumda sigorta sözleşmeleri açısından Türk Borçlar Kanunu hükümleri uygulama alanı bulacaktır. Yani, sigortacı açısından Türk Borçlar Kanun'umuzda ki alacağın devri hükümleri çerçevesinde uyumsuzluklar çözümlenecektir.

Mülkiyet değişikliğinden haberi olmaması nedeniyle rizikonun gerçekleşmesi halinde önceki malike iyi niyetli bir şekilde sigorta tazminatını ödeyen sigortacının bu iyi niyeti korunur²³³.

2.2.1.4. Primler Açısından:

Sigorta sözleşmelerinde prim borçlusu sigorta ettirendir. Menfaat sahibin değişmesi halinde eğer sigorta sözleşmesinin devamına karar verildiyse prim borçlusu artık yeni menfaat sahibi olan kimsedir. Yeni malik var olan sigorta dolayısıyla ödenmemiş olan primlerden de sorumlu olacaktır²³⁴. Artık eski malikin sigorta konusu menfaatin devri anı itibariyle sigorta sözleşmesinin devamına karar verilmiş olması durumunda ödenmemiş olan primlerden doğan bir yükümlülüğü söz konusu olmayacaktır.

Yeni malik açısından prim ödeme borcu hususunda eski malikten farkı, sigorta ilişkisinin kedisine intikal ettiği andan itibaren prim borcundan dolayı sigortacıya karşı artık kendisi sorumlu olacaktır²³⁵.

3. TAŞINMAZ ÜZERİNDE REHİNLİ ALACAKLI

Rehin hakkı; hak sahibi olan alacaklıya alacağının kendisine ödenmemiş olması durumunda diğer alacaklılardan farklı olarak kendi alacağını borçlunun malvarlığını oluşturan belirli bir maldan öncelikle elde etme imkânı veren sınırlı aynı

²³² Öztan, (Sigortalı Mal) 87.

²³³ Ulaş, (Zarar Sigortaları) 212.

²³⁴ Can 61.

²³⁵ Ulaş, (Zarar Sigortaları) 211.

haktır²³⁶. Çalışmamızın konusunu taşınmaz üzerinde rehinli alacaklı oluşturmaktadır. Keza kanun koyucu sigorta sözleşmesinin tarafları dışındaki ilgililer bağlamında taşınmaz üzerinde rehin hakkı sahibi olan alacaklıya sigorta tazminatını talep etme imkânı tanımıştır²³⁷. Nitekim gayrimenkul üzerinde ipotek hakkı tesis edildiyse, malikin yanı sıra ipotekli alacaklısı da o gayrimenkulün akıbeti hakkında yakından ilgili kişiler haline gelmiş olurlar²³⁸. Bu durum hem TMK m.879 hem de TTK m.1456'da düzenlenmiştir. Her iki maddede de kendisine rehin hakkı tanınmış olan rehinli alacaklı/alacaklıların ilgili menfaatin sigortalanmış olması durumunda sigorta tazminatı üzerinde haklarının devam edeceği düzenlenmiştir.

Rehin, alacaklıya bir teminat güvencesi sağlar. Bu noktada taşınmaz ile maddi bağlantısı bulunmasa bile sigorta tazminatının da kanun gereğince teminat yükü kapsamı içinde sayıldığını görülmektedir²³⁹. Kısacası, taşınmaz rehini taşınmaz yerine ikame olunan değerlerden biri de sigorta tazminatıdır²⁴⁰. Keza, rehinin kaim değerleri kapsamı, onun taşınmazın değerini yükümleyen bir hak olmasının da doğal bir sonucudur²⁴¹. Taşınmaz üzerinde bir kimseye rehin hakkı tanındıysa bu imtiyazlı alacaklının hakkı mal yerine geçen sigorta tazminatının üzerinde de devam edecektir²⁴².

Sigorta tazminatı üzerinde rehinli alacaklı lehine rehin hakkının doğabilmesi için aşağıda belirtilen unsurların bulunması gerekmektedir²⁴³:

- Sigorta tazminatı üzerinde rehinli alacaklının kanundan doğan bir rehin hakkının bulunması gerekir.
- Taşınmazın sigorta ettirilmesi gereklidir. Taşınmazın sigortasının malik hesabına yapılmış olması gerekir.

²³⁶ Akipek/Akıntürk731.

²³⁷ Kemal Gürsoy, Fikret Eren, Erol Cansel, *Türk Eşya Hukuku*, (Ankara: Sevinç Matbaası, 1978) 1078;Turhan Esener, Kudret Güven ,”*Eşya Hukuku*”, Genişletilmiş 5. Bası, (İstanbul: Yetkin Yayınları, 2012) 462.

²³⁸ Sabih Arkan, “*İpotekli Gayrimenkulün Sigortalanması Halinde Alacaklının Hukuki Durumu*”, Batıder, Y.1999, Haziran, C.XIV, S.3, 63.

²³⁹ Kemal Oğuzman, Özer Seliçi, Saibe Oktay-Özdemir, *Eşya Hukuku*, Filizkitabevi, (İstanbul:2009) 751.

²⁴⁰ Mehmet Ayan, *Eşya Hukuku*, C.III, (Mimoza Yayınları:1994) 133.

²⁴¹ Köprülü/Kaneti196.

²⁴² Bozer 174.

²⁴³ Cem Dinar, “*Taşınmaz Rehninde Teminatın Kapsamı*”, (Legal Hukuk Dergisi, Ocak: 2010), S. 85, s.105.Öz Seçer, “*İpoteğin Taşınmaz Bakımından Kapsamı*”, İstanbul Barosu Dergisi, C.82, S.4 Y.2008, s.1926.

- Hukuken geçerli bir şekilde kurulmuş bir sigorta ilişkisinin bulunması lazımdır.
- Muaccel hale gelmiş bir sigorta tazminatı bulunmalıdır. Doktrinde bu yönde tartışmalar mevcuttur.

Sigortacı, sigorta tazminatını ödemedi evvel tapu sicilinde taşınmaz üzerinde rehin hakkı sahibi kimsenin olup olmadığını inceleme yükümlülüğü altındadır. Zira ipoteğin sigortacıya bildirilmesi şart değildir²⁴⁴. Eğer incelemeden, sigorta ettirene ödeme yaparsa, taşınmaz üzerinde rehin hakkı sahibi alacaklı/alacaklılar uğradıkları zararlarını ve miktarını ispat etme mecburiyetinde olmaksızın aynı miktar sigorta tazminatının kendilerine ödenmesini talep edebileceklerdir²⁴⁵.

İpotekli gayrimenkul ile ilgili olarak, malikin sigorta yaptırması zorunluluğuna işaret eden bir hüküm ne MK ne de TTK’ da bulunmamaktadır²⁴⁶.

Malik, gayrimenkul üzerindeki menfaatini sigortalatmış olabilir. Bu nedenle, malikin menfaatini koruma altına alan bu sigortadan ipotekli alacaklı da dolaylı olarak yararlanabilecektir²⁴⁷. Ancak malik, rehin konusu olan taşınmazını sigorta ettirmek zorunda değildir²⁴⁸. Dilerse sigorta ettirebileceği gibi bu işlemi yapmayabilir. Sözleşme yapmak suretiyle malike sigorta yaptırma yükümlülüğü yüklenebilir²⁴⁹. Bu durumda malik bu yükümlülüğü yerine getirmek zorundadır şayet yerine getirmez ise oluşacak olan zarardan dolayı rehinli alacaklının zararını karşılama yükümlülüğü vardır. Rehinli alacaklı, sigorta konusunu oluşturan taşınmazı kendisinin menfaat değerinden daha fazla bir bedele sigortalanmış ise

²⁴⁴ “Gemi ipoteği kanunen sigorta tazminatın şamil olduğundan ipoteğin sigortacıya bildirilmesi şart değildir. Esasen sigortacı gemi siciline kayıtlı ipoteği bilmediğini ileri süremez.” Turgut Kalpsüz, *Gemi Rehni*, (Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları: 1999) 95.

²⁴⁵ Dinar 106; “ Sigorta şirketi rehinli alacaklının muvafakati olmadıkça bir ödemedi bulunamaz. Aksi takdirde rehinli alacaklıya mükerrer bir ödemedi bulunmak zorunda kalır.” Ertaş 541; Suat Sarı, “*Taşınmaz Mülkiyetinde Belirlilik (Muayyenlik) İlkesi*”, Prof.Dr. M.Kemal Oğuzman’ın Anısına Armağan, (İstanbul:2000) 1002.

²⁴⁶ Arkan 65; Köprülü/Kaneti 197.

²⁴⁷ Arkan 63.

²⁴⁸ Bülent Davran, *Rehin Hukuku Dersleri*, (İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1972) 17; “ Bir kanun hükmü maliki taşınmazını sigorta ettirmeye zorlamıyorsa malik malını sigorta ettirmek zorunda değildir” Gürsoy/Eren/Cansel 1078; Akipek/Akıntürk 744; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir 752; “Bir taşınmazın üzerinde rehin tesis edilmiş olması durumunda kural olarak malikin taşınmazı sigorta ettirme yükümlülüğü yoktur.” Sarı 1001.

²⁴⁹ Akipek/Akıntürk 744; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir 752; Gürsoy/Eren/Cansel 1078.

sigortanın fazlaya ilişkin kısmını malik hesabına yapmış sayılacaktır. Bu durumda rehinli alacaklı başkası hesabına sigorta sözleşmesi yapmış olacaktır²⁵⁰.

Malik taşınmazını sigorta ettirmek zorunda olmadığını daha önce belirtmiştik. Bu sebeple rehinli alacaklı ve malik sigorta yaptırılması hususunda anlaşılmazlar ise, rehinli alacaklı dilerse kendisi bizzat sigorta yaptırabilir²⁵¹. Yani, rehin hakkı olan alacaklılar taşınmazının zayi olmasına karşı sigorta yaptırma hakkına sahiptirler²⁵². Taşınmaz sigorta ettirilmiş ise, rehinli alacaklıya sigortacıyı bu durumdan haberdar etme yükümlülüğü yüklenmemiştir. Zira sicil kayıtlarının aleniyeti çerçevesinde sigortacı taşınmazın üzerinde tapu kütüğüne kayıtlı rehin hakkı bulunduğunu bilmediğini ileri süremeyecektir²⁵³. Sigortacı tapu sicilini inceleyerek bu durumu saptama yükümlülüğü altındadır²⁵⁴.

TMK m.876'da düzenlendiği üzere, rehinli bir taşınmazda, malikin borçlu olduğu sigorta primleri rehin hakkı sahibince ödenmişse, rehinli alacaklının bu bedelden kaynaklanan alacakları sicile tescili gerekmeksizin aynen rehinli alacağı gibi güvence altına alabilecektir²⁵⁵.

Malikin rehinli malını sigorta ettirmesindeki amaç genel olarak şudur: birincisi, eşyasını sigorta ettirerek kendi malını güvence altına almak ikinci olarak ise malının zarar görmüş olması durumunda alacaklının sigorta tazminatından alacağını elde edebilmesini sağlayarak sınırsız kişisel sorumluluktan kurutulmaktır²⁵⁶.

Taşınmaz üzerinde rehin hakkına sahip alacaklı/alacaklıların sigorta tazminatını talep edebilmesi noktasında sigorta tazminatının muaccel hale gelmesinin gerekip gerekmediği konusundan doktrinde farklı tartışmalar mevcuttur. Buna göre bir grup yazar, sigorta tazminatının talep edilebilmesi için, rizikonun gerçekleşmesi koşulunu ararken²⁵⁷, bazı yazarlar ise, muacceliyetin şart olmadığını sigorta

²⁵⁰ Bozer 174. Başkası hesabına sigorta sözleşmesi için bkz. Sigortalı bahsinde başkası hesabına sigorta sözleşmesi.

²⁵¹ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir 752; Akipek/Akıntürk 744.

²⁵² Eriş 1078.

²⁵³ Köprülü/Kaneti 196.

²⁵⁴ Arkan 70.

²⁵⁵ Ulaş, (Zarar Sigortaları) 170,173.

²⁵⁶ Ulaş, (Zarar Sigortaları) 172.

²⁵⁷ Rizikonun gerçekleşmesi koşulunu arayan yazarlar için bkz. Köprülü/Kaneti 196; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir 753, Ferit Saymen, Halid Elbir, Türk Eşya Hukuku Dersleri, Filizkitabevi, (İstanbul:1963) 544; Esener/Güven 463; Ertaş 541; Seçer 1926. Ayrıca, aksi görüşün

sözleşmesinin yapılması anından itibaren rehinli alacaklının sigorta tazminatına hak kazanacağını kabul etmektedirler²⁵⁸.

Malik ya da rehinli alacaklı tarafından yaptırılan sigortanın hangi rizikolar bağlamında yapıldığının bir önemi yoktur. Yangın, sel, dolu, fırtına ve infilak rizikoların karşı yapılmış olabilir²⁵⁹.

Şunu da söylemek gerekir ki, sigorta tazminatının rehin konusunun yerine geçmesi için malik hesabına yapılmış olması gerekir²⁶⁰. Gemi maliki tarafından bizzat sigorta yaptırılabilceği gibi onun hesabına başkası tarafından da yaptırılmış olması mümkündür.

Sigorta konusu taşınmaz herhangi bir nedenle zayi olduğu takdirde alacaklının hakkı kaybolmayacak ve kendisine rehin hakkı tanınmış alacaklının hakkı sigorta tazminatı üzerinde devam edecektir²⁶¹. Medeni Kanun madde 879/1'e göre; muaccel hale gelmiş bir sigorta alacağı söz konusu ise ve eğer bu taşınmaz üzerinde malik tarafından rehin hakkı tanınmış ise, rehinli alacaklı/alacaklıkların tümünün rızası olması durumunda rizikonun gerçekleşmesi halinde sigorta tazminatı malike ödenebilir. Ancak, taşınmaz üzerinde rehin hakkı sahibi olan kimse tek bir kişi olmayabilir. Eğer alacaklı birden fazla ise, tamamının rızası aranır oy çokluğu ile alınan karar yeterli olmayacaktır²⁶². Yani, alacaklılardan birinin itirazı, sigorta tazminatının malike ödenmesine engel teşkil edecektir²⁶³.

Rehinli alacaklının rızası yani muvafakati şarta bağlı olamayacağı gibi sigorta tazminatının sigortalıya ödenmesine de açıkça rıza gösterilmesi gerekir. Yargıtay'ın içtihatlarında da bu durum açıkça düzenlenmiştir²⁶⁴.

kabul edilmesinin yaratacağı hukuki problemler için bkz. Dinar 105; Sarı 1001,1002; “... sigortacının, borcun vadesi gelinceye kadar, sigorta tazminatını ödememesi gerekir”. Bozer 174.

²⁵⁸ Gürsoy/Eren/Cansel 1079; Yeşim Gülekli, *İpoteğin Taşınmaz ve Alacak Açısından Kapsamı*, (İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları, 1992) 94.

²⁵⁹ Arkan 68.

²⁶⁰ Davran 17; Akipek/Akıntürk 745; Dinar 85; Yavuz Selim Şener, *Türk Hukukunda İpotek ve Uygulaması*, (İstanbul: 2005) 129; Gülekli 53; Kalpsüz 94.

²⁶¹ Eriş 1078

²⁶² Esener/Güven 463.

²⁶³ Arkan 68.

²⁶⁴ “... Dosyada mevcut, dain mürtehin sıfatı bulunan ve menfaati olan dava dışı bankanın 28.06.2010 tarihli yazısında, "Dava konusu 01 YT 174 plakalı araç üzerinde Bankamızın dain mürtehin hakkı bulunmakta olup, rehin konusu alacağımız devam etmektedir. 28.06.2010 tarihi itibarıyla borç toplamı 24.458.14 TL'dir. Dain mürtehin hakkımız saklı kalmak kaydıyla davaya

Taşınmaz rehini tapu kütüğüne tescil edilmek suretiyle kurulabildiği için aleniyet ilkesi çerçevesinde sigortacı rehinden bilgisi olmadığını ileri süremeyecektir²⁶⁵. Rizikonun gerçekleşmesi durumunda eğer taşınmaz üzerinde rehin hakkı tanındıysa ve taşınmaz sigorta ettirilmiş ise; sigortacı, rehinli alacaklı/alacaklıların tümünün rızası olmadan malike ödeme yapmamalıdır²⁶⁶. Alacaklı/alacaklıların rızası olmadan sigortacının malike ödeme yapmış olması sigortacıyı borcundan kurtarmış olmayacaktır. Hatta istem halinde sigorta tazminatını sigortacı, rehinli alacaklı/alacaklılara da tekrar ödemek zorunda kalacaktır²⁶⁷.

Ancak, sigortacı ancak aşağıda belirtilen iki halde malike yapmış olduğu ödeme ile sorumluluktan kurtulacaktır²⁶⁸.

Fakat bu kuralın iki tane istisnası mevcuttur:

Birincisi, MK m.879/2’de düzenlenmiş olduğu üzere, sigorta tazminatı taşınmazın eski haline getirilmesi amacıyla kullanılacaksa yeterli teminatın gösterilmiş olması durumunda malike ödenebilecektir. Burada MK 879/1’de olduğu gibi rehinli alacaklı/alacaklıların rızası olmadan malike ödeme yapılabilecek olup gerekçesinde taşınmazın eski haline getirilmesinin sağlanması olmalıdır²⁶⁹. Amacın mutlaka taşınmazı eski haline getirilmesi olmalıdır. Gösterilen teminat miktarının yeterli olup olmadığı konusunda ise anlaşmazlık çıkması durumunda ise uyuşmazlığı hakim çözecektir²⁷⁰. Teminatın türü ile ilgili olarak herhangi bir yasal düzenleme

muvafakat eder, davanın kabulü durumunda davacı lehine hükmedilecek alacak/tazminat bedelleri üzerinde dain mürtehin hakkımızın bulunduğu hükümde gösterilmesi gereği bilgilerinize saygılarımızla arz olunur.” denilmiştir. Muvafakat, şarta bağlı olamayacağı gibi, sigorta tazminatının davacı sigortalıya ödenmesine açıkça rıza gösterilmesini de kapsamalıdır. Bu durumda mahkemece, dava dışı bankanın sigorta tazminatının davacıya ödenmesine açıkça muvafakati sağlanamadığından, davanın aktif husumet ehliyeti yokluğundan reddine karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiştir.” Yargıtay 17. HD. E. 2012/6218, K. 2012/7220, T. 4.6.2012

²⁶⁵ Ulaş, (Zarar Sigortaları) 174.

²⁶⁶ Gürsoy/Eren/Cansel 1079. “Mesela, merhun gayrimnekulün yanması halinde sigortacı, bütün rehinli alacaklıların rızası olmadıkça, muacceliyet kesbeden sigorta tazminatını malike veremez.” Saymen/Elbir 543; Köprülü/Kaneti 196.

²⁶⁷ Akipek/Akıntürk 745; Davran 17; Arkan 70; “ Sigortacı, sigorta tazminatını, alacaklıların muvafakati olmadan doğrudan malike ödemişse, ipotekli alacaklı, alacağın muaccel hale gelmesinden sonra sigortacıya başvurarak ikinci kez ödeme yapılmasını isteyebilir.” Arkan 71.

²⁶⁸ Kender 220.

²⁶⁹ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir 753; “ ... taşınmazın eski durumuna getirilmesinde kullanılacak olması halinde sigorta tazminatının rehinli alacaklıların rızası aranmaksızın malike verilmesini öngörmüştür.” Sarı 1002; Ulaş, (Zarar Sigortaları) 175.

²⁷⁰ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir 753; Gürsoy/Eren/Cansel 1080 dipnot 41; Davran 17; Köprülü/Kaneti 197.

yapılmamıştır bu nedenle teminatın türü aynı olabileceği gibi şahsi nitelik de taşıyabilir²⁷¹.

İkincisi ise, TTK m.1023/1’de düzenlenen geminin önceki durumuna getirilmesi ya da gemi alacaklılarına verilmesi için malike tazminat bedeline sayılmak üzere yeterli miktarda teminatın sağlanmış olması durumunda malik ödeme yapılabilir ve bu ödeme ipotekli alacaklılara karşı da hüküm ifade edecektir²⁷².

Eğer rehinli alacaklı/alacaklılar sigorta tazminatının malike ödenmesine izin vermezlerse, sigortacı, tazminatı hakimın göstereceği bir yere yatırmak suretiyle borcundan kurtulabilecektir²⁷³.

TTK m.1456 hükmü açısından inceleme yapacak olursak, MK hükmünü destekler nitelikte bir düzenleme yapılarak, eğer malikin üzerinde sınırlı ayni hakkı olan bir malı varsa kanunda aksine bir düzenleme olmadığı takdirde ayni hak sahibinin hakkı sigorta tazminatı üzerinde de devam edeceği belirtilmiştir.

TTK m.1456/3’ de ise kanun hükmüne aykırı bir şekilde sigortalıya ödeme yapılması durumunda ise, sınırlı ayni hak sahipleri yapılan ödemeye onay verdiyse sigortacı sınırlı ayni hak sahibine ödeme yapma yükümlülüğünden kurtulacaktır.

3.1. Taşınmaz Üzerinde Rehinli Alacaklı İle İlgili Dava ve Talep Hakkı:

3.1.1.Malikin Kendi Adına Yaptırdığı Sigortada Talep ve Dava Hakkı:

Malik kendisinin sahip olduğu bir mal üzerinde sigorta yaptırabilir. Bu durumda rizikonun gerçekleşmesi halinde sigorta tazminatını talep hakkı da dava hakkı da malikin kendisine ait olacaktır²⁷⁴.

²⁷¹ Sarı 1003.

²⁷² TTK m.1023/1 “ Sigortacı, geminin önceki durumuna getirilmesi veya gemi alacaklılarına verilmesi amacıyla malike tazminat bedeline sayılmak üzere ödemede bulunmuş ve bu amaçlara erişilmesi teminat altına alınmış ise, ödeme, ipotekli alacaklıya karşı da geçerli olur.”

²⁷³ Akipek/Akıntürk 745; Gürsoy/Eren/Cansel 1080; Köprülü/Kaneti 196.

²⁷⁴ Ulaş, (Zarar Sigortaları) 176; “...sigortalı durumda olan rehin hakkı sahibi olduğundan sigorta şirketinden tazminat talep etme hakkının da öncelikle ona ait olması gerekir ve sigorta ettiren, ancak sigortalı malın dain ve mürtehinini olan ve lehine sigorta edilenin açık muvafakatini almak suretiyle sigortadan, şayet kendi menfaati de zedelendiği takdirde, tazminat istemek hakkına sahip olur.” Yargıtay 17. HD. E.2010/416, K.2010/4300, T. 06.05.2010.

3.1.2.Malikin Alacaklı Yararına Yaptırdığı Sigortada Dava ve Talep Hakkı:

Burada başkası lehine sigortanın varlığı söz konusudur. Bu nedenle, rehin alacaklısı sigorta lehtarını olarak gösterildiği için rizikonun gerçekleşmiş olması durumunda sigorta tazminatını talep ve dava hakkı rehinli alacaklıya ait olacaktır²⁷⁵.

TTK m.1456/2’de de MK hükümleri ile benzer bir düzenleme yapılmak suretiyle sigorta konusu menfaat üzerinde aynı hakkı bulunan kimselerin sigortacıya bunu bildirmeleri durumunda rizikonun gerçekleşmesi halinde, rehin hakkı sahibi alacaklının rızası olmaksızın sigorta tazminatı sigortalıya ödenemez. Ancak, aynı hak sicil ile alenileştirildiyse veya sigortacı sınırlı aynı hakkın varlığını biliyorsa kanun bildirim şartı aranmazdır. Zira sicil kayıtları alenidir²⁷⁶. Tazminatın sigortalıya ödenmesi konusunda TMK hükümleriyle paralellik arz edecek şekilde sigorta konusunu oluşturan menfaatin tamir edilmesi ya da eski hale getirilmesi için kullanılacak olması durumunda ve yeterli miktarda teminat gösterildiyse sigortalıya tazminat ödenebilecektir.

3.2.Hak ve Yükümlülükler:

3.2.1.Prim Ödeme:

Sigorta ettiren prim ödeme borcu konusunda temerrüde düşebilir ve bu yüzden sigortacı prim farkı talebinde bulunabilir. Bu talebi, rehin konusu taşınmaz üzerinde aynı hakkı bulunduğunu bildiren hak sahiplerine ve kendisi tarafından bilinen sınırlı aynı hak sahiplerine bildirir.

3.2.2.Fesih, Cayma Hakkı Ve Yükümlülükler:

Sigorta sözleşmesi sigorta ettiren veya sigortacı tarafından fesih edilirse veya cayılırsa, sigortacı bildirimden kendisi tarafından yapılmış olması durumunda bildirimin yapıldığı tarihten itibaren diğer hallerde ise sözleşmenin sona ermesinden itibaren sınırlı aynı hak sahibi kimseye bunu bildirmelidir. Zira aynı hak sahipleri sigorta sözleşmesine devam etmek isteyebilir. Bu durumda sınırlı aynı hak sahibi sözleşmeye devam edip etmeyeceği hakkında sigortacıyı bilgilendirmelidir. Eğer

²⁷⁵ Ulaş, (Zarar Sigortaları) 176.

²⁷⁶ Köprülü/Kaneti 196.

bildirimde bulunmaz ise sınırlı aynı hak sahibi için de artık sigorta sözleşmesi geçersiz hale gelecektir. Aynı hak sahibi sigorta sözleşmesine devam etmek isterse sigortacı, sigorta sözleşmesine devam etmekten kaçınamayacaktır.

Sigortacı, taşınmaz üzerinde rehin hakkına sahip bulunan kimseye istemi halinde sigorta bedeli ve sigorta koruması hakkında bilgi verecektir.

TTK m. 1456/7 de düzenlendiği üzere hak sahipliğini sigortacıya bildiren taşınmaz üzerinde rehin hakkı sahibi kimseye TTK m.1416 hükmü uygulanacaktır. Buna göre, sigorta sözleşmesi ile ilgili ihbar ve tebliğler rehinli alacaklıya da yapılabilecektir.

TTK' nın 1546 maddesinin son fıkrası ise sınırlı aynı haklarla ilgili yapılan bu düzenlemenin eğer sigorta ettiren lehine yapılmış bir sigorta sözleşmesi ise madde de belirtilen hükümlerin uygulanmayacağı düzenlenmiştir. Madde düzenlemesi itibariyle varılan sonuç, madde kapsamında yapılan düzenlemelerin başkası lehine sigorta hükümleri bağlamında uygulanacağı sonucuna varabiliriz.

3.3.Zamanaşımı:

Sigortacı tarafından rehinli alacaklının rızası alınmadan malike ödeme yapılması durumunda, rehinli alacaklı sigorta şirketine karşı ileri süreceği talebe ilişkin zamanaşımı süresinin değerlendirilmesinde TTK m.1420 açısından sigorta sözleşmesine ilişkin muaccel hale gelmiş olan tüm alacaklar için zamanaşımı süresi TTK m.1482 hükmü saklı kalmak üzere 2 yıl olarak düzenlenmiştir. Ancak sigorta şirketinin rehinli alacaklının rızasını almadan malike ödeme yapmış olması durumu, TTK m.1456/2'de belirtilen hükme aykırılık teşkil ettiğinden belirtilen iki yıllık değil genel zamanaşımı süresi olan TTK m.1482 de düzenlenen 10 yıllık zamanaşımı süresine tabidir²⁷⁷.

4. SİGORTALI MALI HACZETTİREN KİMSE

TTK m.1457'de sigortalı bir mal üzerinde haciz haline ilişkin hüküm yer almaktadır. Buna göre; bir malın alacaklısı tarafından haczettirilmesi ve daha

²⁷⁷ Arkan'a göre" ipotekli alacaklının, sigortacıya yönelttiği bu talep doğrudan doğruya sigorta sözleşmesinden değil yasal bir yükümlüğe uyulmamasından kaynaklanır. Dolayısıyla zamanaşımı süresi de 2 yıl değil, BK.125 (TBK m.146) uyarınca 10 yıl olmalıdır." Arkan 72.

sonrasında rizikonun gerçekleşmesi durumunda, kanun sigortacının bu durumu zamanında bilgilendirmesi koşuluyla sigorta tazminatını icra müdürlüğüne ödemesi ile bu yükümlülükten kurtulacağı düzenlenmiştir²⁷⁸.

İlgili maddenin gerekçesinde, hükmün amacının haciz hakkı sahibinin korunması olduğu belirtilerek, şayet hacizli malın zarar görmesi durumunda sigorta tazminatının icra müdürlüğüne ödenmesi öngörülmüştür. Ancak, ilgili hükmün devamında sigortacının malın haciz edilip edilmediğini takibi mümkün olmadığından icra memuruna borçluya haciz sırasında malın üzerinde sigorta bulunup bulunmadığı, varsa da hangi sigorta şirketine sigortalattığının sorulması yükümlülüğü yüklenmiştir.

5. KARAYOLLARI ZORUNLU MALİ MESULİYET SİGORTALARINDA ZARAR GÖREN ÜÇÜNCÜ KİŞİLER:

5.1.Genel Olarak

2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu (KTK) madde 91’ de ilgili kanunun 85’inci maddesi uyarınca doğan sorumlulukların karşılanması açısından kanun hükmü ile mali sorumluluk sigortası yaptırılması zorunlu tutulmuştur²⁷⁹. Kısaca, motorlu taşıt sahibi kimsenin aracını trafiğe arz edebilmesi için ilk olarak asgari sigorta meblağlarını içeren mesuliyet sigortası yapması gerekmektedir²⁸⁰. Trafik hukukunda zarar görenin cismani zararını karşılayan bu sigortaya mecburi (zorunlu) mali sorumluluk sigortası denir²⁸¹.

Trafik zorunlu mali mesuliyet sigortasının zorunlu nitelik taşımasını rağmen sigorta sözleşmesinin kuruluşu diğer sözleşmelerdeki gibi sigorta ettiren ve sigortacının karşılıklı irade beyanları ve bu beyanların uyuşması ile kurulur²⁸². Trafik

²⁷⁸ Ulaş, (Mal Sigortaları) 117.

²⁷⁹ Ulaş’ın yaptığı tanıma göre, “Motorlu bir aracın karayolunda işletilmesi sırasında bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına veya bir şeyin zarara uğramasına neden olması halinde, o aracı işletenin zarar uğrayan üçüncü kişilere karşı olan sorumluluğunu belli limitler dahilinde karşılamayı amaçlayan ve yasaca yapılması zorunlu kılınan sorumluluk sigortası türüne zorunlu trafik mali sorumluluk sigortası adı verilir.” Ulaş, (Mal Sigortaları) 875.

²⁸⁰ Erhan Adal, “*Trafik Kazalarında Zarar Görenin Himayesi*”, Batıder, C.II, S.3, (Ankara:1964) 389.

²⁸¹ Erhan Adal, “*Motorlu Taşıt Kazalarına Karşı Mecburi Mali Sorumluluk Sigortası*”, Prof. Dr. Naci Şensoy Hatıra Sayısı, İÜHFM, C.XXX, S.3-4, (İstanbul:1964) 861. (Kısaltma: Sorumluluk Sigortası)

²⁸² Ulaş, (Mal Sigortaları) 877.

zorunlu mali sorumluluk sigortalarında ilişkin sözleşmenin tarafları araç sahibi²⁸³ ile sigortacıdır²⁸⁴. Buradan yaptığımız çıkarıma göre ise, zarar gören üçüncü şahıs yapılmış olan sigorta sözleşmesinin tarafı değildir. Zarar gören denilince kural olarak motorlu taşıtın işletilmesinde gizli bulunan tehlikeleri üstlenmeyen kişiler olan yayalar, bisiklet kullananlara, motosiklet sürücüleri, taşıtta buluna yolcular anlaşılmaktadır²⁸⁵. Zarar gören kimse gerçek veya tüzel kişi olabilir²⁸⁶. Ayrıca, mali mesuliyet sigortası himayesini sadece üçüncü şahıslara karşı tanımaktadır²⁸⁷. Bu bağlamda, sorumluluk sigortaları açısından üçüncü şahıs her zaman sigortalı taşıtın zarar verdiği kimse anlamına gelir²⁸⁸. Ancak, KTK m.97 zarara gören kimse/kimlere zorunlu mali sorumluluk sigortası kapsamında belirtilen sınırlar içinde doğrudan doğruya sigortacıya karşı talepte bulunabileceği gibi dava açabilme imkânı da tanımıştır²⁸⁹.

TTK' da ise 1473/11'de sorumluluk sigortaları bahsinde sözleşmede aksine bir hüküm bulunmadığı takdirde, sigorta sözleşmesi ile kapsam altına alınan zararlar daha sonra ortaya çıkmış olsa bile sigorta sözleşmesinden kaynaklanan sorumluluk nedeniyle zarar gören kimsenin oluşan zararı tazmin edileceği belirtilmiştir.

Zarar gören kimseye doğrudan doğruya sigortacıya yönelme hakkının verilmesi ile ilişkili iki sonuç ortaya çıkar. İlk olarak, zarar gören isterse sigortacıya

²⁸³ Ulaş'a göre, "Araç sahibi" kavramı, KTK m.51'de belirtilen menfaat kavramını dikkate almadan sadece ararcın sahibinin sorumluluk sigortasını yaptırabileceğine ilişkin kanunda belirtilen ifadenin doğru olmadığını nitekim, hem doktrin hem de Yargıtay'ın kararlarında araç sahibi kavramının "aracı işleten kimse" olarak geniş yorumlandığını belirtmiştir. Ulaş Mal Sigortaları 881.

²⁸⁴ Kender 220.

²⁸⁵ Mehmet Altunkaya, "Araç İşletenin Sorumluluğunda Kusurun Rolü", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y.1999, C.7, S.1-2, 177.

²⁸⁶ Kemal Tahir Gürsoy, *İsviçre Hukukunda Trafik Kazlarından Doğan Hukuki Sorumluluğun Anahatları*, (Ankara: Sevinç Matbaası, 1974) 52.

²⁸⁷ "Üçüncü şahıslar dışındakilerin kural olarak tazminat talebinde bulunma hakları yoktur." Sami Karahan, "Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Mesuliyet Sigortasında Sigorta Himayesinin Kapsamı", Prof.Dr. Halil Cin'e Armağan Selçuk Üniversitesinde 10. Hizmet Yılı Armağanı, (Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları No:14, 1995) 371. Zarar gören kimse bu talebini zorunlu mali sorumluluk sigortasına dayanarak talep edebilecektir. Yapılan sözleşme üçüncü şahıs lehine sözleşme değildir. Zira burada sigorta ettiren kendisinin uğrayacağı bir zararı karşılaması için bu sigortayı yaptırmıştır.Bu nedenle TBK' da bulunan üçüncü şahıs yazarına sözleşme hükümlerine dayanarak zarar gören talepte bulunamaz. Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop 222,223.

²⁸⁸ Adal, (Sorumluluk Sigortası) 877. Adal'a göre; "Taşıt ile zarar verici hadise ile illi münasebet tesis edecek derecede fiili veya hukuki bir rabıtası bulunmayan kimse üçüncü şahıstır." Adal, (Sorumluluk Sigortası) 879.

²⁸⁹ Adal, (Sorumluluk Sigortası) 863; Faruk Acar, "Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası", Legal Hukuk Dergisi, Haziran, S.6, (İstanbul:2003) 1404; Kemal Şenocak, "Karayolları Trafik Kanun'na Göre Mağdurun Doğrudan Doğruya Sigortacı Karşısındaki Alacak Hakkı", Batıder, C.25, S.2, Aralık, (Ankara:2009) 278. (Kısaltma: Alacak Hakkı) Oğuzman/Öz, (Cilt II) 202.

isterse de sigortacıya oluşan zararın tazmini için başvurabilir. Diğer de, bu kimseler tarafından yapılan ödeme oranında diğerinin sorumluluğu sona erer²⁹⁰.

Bu bağlamda zarar gören üçüncü kişiler açısından hem doğrudan doğruya sigortacıya karşı talepte bulunma hakkı ve dava açabilme hakkı olarak iki ayrı başlık içinde incelemek yerinde olacaktır.

5.2. Karayolları Trafik Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortalarında (KZMMS) Zarar Gören Üçüncü Kişilerin Doğrudan Doğruya Sigortacıya Karşı Talepte Bulunma Hakkı:

5.2.1 Genel Olarak

Zarar gören kimsenin sigortacıya doğrudan doğruya talepte bulunmasına ilişkin hakkın amacı genel olarak, sorumluluk sigortası kapsamında aracısız ve vasitasız dava yoluna başvurmadan hızlı bir biçimde zarar görenin uğramış olduğu zararı tazmin etmeye yönelik olarak sigortalının alacak hakkına ve bu edimin borçlusu kimseye yani sigortacıya başvurma imkânı sağlamaktır²⁹¹.

Ayrıca, talepte bulunma hakkı yerine alacak hakkı kavramı da kullanılmaktadır. Ancak, alacak hakkı ifadesinin kapsamının daha geniş olduğunu söylemek gerekir²⁹². Zarar görene sigortacı karşısında doğrudan doğruya alacak hakkının tanınmasıyla zarar gören, tazminat talebini sigorta ettiren yerine doğrudan doğruya sigortacıya karşı yöneltme imkânına kavuşmaktadır²⁹³. Zarar gören kimsenin ileri süreceği tazminat talebi, sorumlu işletene karşı sahip olunan tazminat talebinden fazla olmaz²⁹⁴.

5.2.2. Hakkın Hukuki Niteliği:

Zarar gören kimsenin doğrudan doğruya alacak hakkı, KTK m.97’de düzenlendiği için kanundan doğan bir hak niteliğinde olup bir yükümlülük teşkil

²⁹⁰ Şenocak , (Alacak Hakkı) 285.

²⁹¹ Ecehan Yeşilova Aras, Sorumluluk, *Sigortalarında Zarar Görenin Doğrudan Dava Hakkı* (TTK m.1478), (Ankara: Yetkin Yayınları, 2013) 30.

²⁹² Ergun Özsunay, “*Trafik Kazasında Zarar Gören Üçüncü Şahsın Sigortacıya Karşı Doğrudan Doğruya Alacak Hakkı*”, İÜHF, C.XXXII, S.2-4, (İstanbul:1967) 915. (Kısaltma: Alacak Hakkı)

²⁹³ Şenocak, (Alacak Hakkı) 278.

²⁹⁴ Şenocak, (Alacak Hakkı) 281, 283.

etmez²⁹⁵. Bu hakkın niteliği açısından “*üçüncü şahıs yararına tam sözleşme*” hükümlerinin uygulanabilir olup olmadığı her ne kadar tartışılabilirse de zarar gören kimse sadece olaysal yönden sözleşme ile bağlı olduğu için bu şekilde nitelendirmek isabetli olmayacaktır²⁹⁶. Ayrıca zarar görenin, sigortacıya karşı sahip olduğu doğrudan doğruya alacak hakkı, bağımsız bir hak olmayıp tazminat talebine bağlı yan (fer’i) bir haktır²⁹⁷

TTK m.1473/1’de belirtilen hükmü incelendiğinde zarar gören kimseye sadece “*doğrudan alacak hakkı*” verdiğini söylemek doğru olmayacaktır²⁹⁸. Alacak hakkı, borçludan bir edimi yerine getirmesini içeren bir haktır²⁹⁹. Kanunun ilgili hükmünün ifadesinden daha çok “*yenilik doğuran hakları*” da kapsadığını söyleyebiliriz.

5.2.3. Hakkın Kullanılabilmesinin Şartları:

5.2.3.1. Zorunlu Sorumluluk Sigortasının Varlığı:

KTk m.91 ile ilgili kanun açısından m.85 bünyesinde oluşacak sorumluluklar açısından mali sorumluluk sigortası yaptırmaları zorunlu tutulmuştur. Aynı yasal düzenlemenin 100’üncü maddesinde ihtiyari mali sorumluluk sigortası yapılması durumunda uygulanacak KTK hükümlerini belirtmiştir. Bu madde kapsamında doğrudan doğruya talep ve dava hakkına ilişkin hükümlerin ihtiyari mali sorumluluk sigortaları bünyesinde de uygulanacağı düzenlenmiştir. Kısaca, trafik kazalarında zarar gören şahıslar zorunlu sorumluluk sigortası hadleri dışında kalan durumlar için yapılmış olan isteğe bağlı sorumluluk sigortalarında sigortacıya karşı doğrudan alacak hakkını kullanabileceği gibi dava hakkına da sahip olabileceklerdir³⁰⁰.

Şunu söylemek gerekir ki, isteğe bağlı mali mesuliyet sigortaları pasif nitelik taşıyan bir zarar sigortası olduğu için burada oluşan zarardan sınırlı sorumluluk esası

²⁹⁵ Şenocak, (Alacak Hakkı) 284.

²⁹⁶ Özsunay, (Alacak Hakkı) 391.

²⁹⁷ Eren 720.

²⁹⁸ Yeşilova Aras 31.

²⁹⁹ Eren 46.

³⁰⁰ Rayegan Kender, “Zorunlu Sorumluluk Sigortası ve Boşlukları, Zarar Görenin Tazminat ve Sigortadan Yaralanamayacağı Durumlarda Kaza Kurbanlarını Korumaya Yönelik Çözümler”, Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler IV. Sempozyumu, (İstanbul: Gür-Ay Matbaası, 1982) 58. (Kısaltma: Sempozyum)

söz konusudur³⁰¹. Çalışmada konu itibari ile zorunlu mali sorumluluk sigortalarından bahsedilecek olup yer yer ihtiyari mali sorumluluk sigortalarından bahsedilecektir.

Zarar görenin zarar verene karşı sahip olduğu tazminat talebini doğrudan doğruya sigortacıya karşı ileri sürebilmesi sorumluluk sigortasının akdedilmiş olmasına bağlıdır³⁰².

5.2.3.2. Araç Sahibinin (İşletenin) Sorumluluğunun Tesis Edilmiş Olması:

KTK kapsamında oluşan hangi zararların teminat kapsamı dışında kalacağı düzenlenmiştir. Buna göre, İlgili kanun kapsamınsa m.92’de KZMSS kapsamı dışında kalan hususlarda araç sahibine yani işletene bir sorumluluk yüklenemeyecektir. Ancak, zarar gören üçüncü şahıs, araç sahibinin (işletenin) KTK uyarınca bir sorumluluğunun varlığı söz konusu ise doğrudan doğruya sigortacıya dava edebilme imkânına sahip olabilecektir³⁰³.

5.2.4. Doğrudan Doğruya Alacak Hakkının Kapsamına Giren Hususlar:

KTK kapsamında manevi zararlar sigortacı tarafından karşılanmaz. Bu nedenle zarar gören kimse doğrudan dava hakkını kullanarak oluşan bu zararların giderilmesini sigortacıdan isteyemez³⁰⁴. Ayrıca KTK m.90’da hem maddi tazminatın biçimi ve kapsamı hem de manevi tazminat ile ilgili olarak TBK’ nın haksız fiil hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir.

Sigorta şirketinin oluşan zarardan doğan sorumluluğu zorunlu mali mesuliyet sigortasında öngörülen sınırlar içindedir. Zarar gören kimseye karşı sürücü, araç maliki (işleten), sigorta şirketi müteselsilen sorumlu olur³⁰⁵. Oluşan tazminat tutarı ile mahkeme masraflarının toplamı sigorta bedelini aşması durumunda bu masraflar sigorta himayesinin kapsamına dahil olacaktır³⁰⁶. Dava şayet sigortalı aleyhine

³⁰¹ Ulaş, (Mal Sigortaları) 841.

³⁰² Şenocak, (Alacak Hakkı) 283.

³⁰³ Özsunay, (Alacak Hakkı) 918.

³⁰⁴ Özsunay, (Alacak Hakkı) 919.

³⁰⁵ Acar 1405.

³⁰⁶ Adal, (Sorumluluk Sigortası) 378.

açılmış ise sigortacı sigorta bedeli ile sorumlu olacaktır³⁰⁷. Şayet, üçüncü kişinin uğramış olduğu zarardan dolayı birden fazla kişi KTK hükümlerine göre sorumlu bulunuyorsa, bu durumda zarar görenin zararından müteselsilen sorumlu olacaktır. Bu durumda zarar gören, içlerinden dilediğine, bir kaçına hatta hepsine başvurarak oluşan zararının KZMMS kapsamında karşılanmasını isteyebilir³⁰⁸.

KZMSS kapsamının dışında kalan hususları daha önce belirttiğimiz için burada ayrıca değinilmeyecektir³⁰⁹.

5.2.5. Araç Sahibinin (İşletenin) ve Sigortacının Zarar Gören Üçüncü Şahıs Karşısında Doğrudan Doğruya Alacak Hakkını Kullanımı:

5.2.5.1. Araç Sahibinin (İşletenin) Hukuki Durumu:

KTK m.85 hükmü gereğince motorlu bir aracın işletilmesinden doğan zararlardan araç sahibi yani işleten sorumludur. Aynı kanunun md.97’de ise, zarar görenin doğrudan doğruya sigortacıya karşı talepte bulunabileceği belirtilmiştir. İlgili yasada yapılan bu düzenleme kapsamında zarar gören doğrudan doğruya alacak hakkına dayanarak sigortacıya karşı dava açabilecektir. Bizim hukuk düzenimiz çerçevesinde doğrudan doğruya alacak hakkı kanundan doğan bir hak olup mükellefiyet değildir³¹⁰. Bu nedenledir ki, zarar gören sigortacıyı dava etmek yerine araç sahibine karşı doğrudan alacak hakkını ileri sürebilmesine bir engel yoktur. Bu durumda araç sahibinin zarar görenin uğramış olduğu zararı ödemiş olması durumunda sigorta şirketinin sorumluluğu mağdura yani zarar gören kimseye karşı sona ermiş olacaktır³¹¹.

Zarar gören, kanundaki bu hükümden dolayı uğradığı zararın giderimi için araç sahibine başvurabilir. Bu durumda araç sahibi kendisini değil de sigortacısını

³⁰⁷ Atabek’e göre; davanın doğrudan doğruya zarar gören tarafından sigortacıya açılmış olması durumunda sigortacının taahhüdünü yerine getirmede gecikmesinden dolayı oluşan zarar sigorta bedelini aşırsa sigortacının bundan sorumlu olacağını belirtmiştir. Atabek 409.

³⁰⁸ Oğuzman/Öz, (Cilt II) 203.

³⁰⁹ Bkz. Dipnot 201 “4.1.2.2. Araç Sahibinin (İşletenin) Sorumluluğunun Tesis Edilmiş Olması” başlığı.

³¹⁰ Özsunay, (Alacak Hakkı) 920.

³¹¹ Acar 1407.

dava etmesi gerektiği yönünde bir beyanda bulunamayacaktır³¹². Zira KTK m.85'e göre araç sahibi üçüncü şahıslara karşı verdiği zarardan sorumludur.

5.2.5.2. Sigortacının Hukuki Durumu:

Sigortacının sorumluluğunun başladığının tespiti için ilk olarak yapılması gereken şey, araç sahibinin (işletenin) veya davranışlarından sorumlu tutulduğu şahısların gerçekten sorumlu olup olmadıkları ve sorumluluğunun sınırları ne olduğu bizim için önem taşıyacaktır. Zira sigortacı ancak kendisine sorumluluğun verildiği andan itibaren ve belirtilen sınırlar çerçevesinde sorumlu olacaktır.

5.3. KZMSS' da Zarar Gören Kimsenin Doğrudan Dava Hakkı:

Her ne kadar zarar gören kimse sigorta sözleşmesinin tarafı olmasa da, KTK madde 97 uyarınca zarar gören üçüncü kişilere doğrudan dava hakkı tanınmıştır. İlgili maddeye göre, zorunlu mali sorumluluk sigortası kapsamında belirtilmiş olan sınırlar içinde zarar gören kimseye doğrudan sigortacıdan talepte bulunabilme ve sigortacıya karşı dava açabilme imkânı tanınmıştır³¹³. Sigortacıya aleyhine açılacak dava, sorumluluk sigortası ile temin edilen sınırlar dahilinde olacaktır³¹⁴. Sigorta sözleşmesine konulacak bir hüküm ile zarar görenin doğrudan doğruya dava hakkı ortadan kaldırılamayacağı gibi sınırlandırılması da mümkün değildir³¹⁵.

Sigortacıdan doğrudan talepte bulunma ve doğrudan doğruya dava hakkının dayandığı hukuksal temel konusunda TTK' nın yürürlüğe girmesinden önceki dönemde üçüncü kişi yararına sözleşme olduğu konusunda tartışmalar mevcuttu³¹⁶. Ancak TTK'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte hem KTK m.97'de düzenlenmiş olan hüküm hem de Karayolu Taşıma Kanunu m. 21'de düzenlenen doğrudan doğruya talep hakkına ilişkin açık hüküm ile artık talep ve dava hakkının kaynağının kanun olduğu açık bir şekilde ortaya çıkmıştır³¹⁷.

Doğrudan dava hakkı TTK m.1478 hükmü ile düzenlenmiştir. Hükmün amacı, TTK 1473'de belirtilen zarar görene sigorta tazminatı üzerinde talep hakkı

³¹² Özsunay, (Alacak Hakkı) 920.

³¹³ Kender 220; Adal, (Sorumluluk Sigortası) 884.

³¹⁴ Adal, (Sorumluluk Sigortası) 884.

³¹⁵ Şenocak, (Alacak Hakkı) 279.

³¹⁶ Akyol 43.

³¹⁷ Yeşilova Aras 78.

veren bir irade içermekteyken, bu hükmü destekleyici nitelikte zarar verenin yokluğu söz konusu olduğu zaman vasıtasız bir şekilde sigortacıdan oluşan zararı talep etme imkânı sağlayan bir irade ortaya koymaktadır³¹⁸. Doğrudan doğruya dava hakkının doğması için zarar gören kimsenin tazminat talebi sigortacıya karşı yöneltmesi gerekir³¹⁹.

Zarar gören üçüncü kişiler bu taleplerini mali mesuliyet sigortasının mecburi haddi içinde ileri sürebileceklerdir³²⁰. Zira kanun hükmünde bu şekilde düzenlenmiştir. Bu anlamda kanun hükmü zarar gören kimseye bir *hak* getirme niteliğinde olup, sigortacıya karşı limitler dahilinde oluşan zararlar ilgili olarak dava hakkı getirmektedir³²¹.

Trafik kazası neticesinde sigortacıya karşı doğrudan doğruya dava hakkının ileri sürülebilmesi için iki şartın bulunması gerekir.

5.3.1. KTK’ na göre Yapılmış Bir Zorunlu Sorumluluk Sigortasının Varlığı:

KTK m.91’e göre bu kanunun kapsamında doğan zararların karşılanması amacıyla mali sorumluluk sigortası yapma zorunluluğu getirilmiştir. Bu noktada sigortacının borcu yapılmış olan zorunlu sorumluluk sigortasının hadleri içinde üçüncü şahsın yani zarar görenin uğradığı zararı karşılamaktır³²².

5.3.2. Araç Sahibi (İşleten)’in KTK’ a Göre Oluşan Zarardan Sorumlu Olması:

KTK m. 85 işleten ve araç işleticisinin bu kanun kapsamında verdiği zararlardan dolayı aracın işleteni, bağlı olduğu teşebbüsün sahibinin müştereken ve müteselsilen sorumlu oldukları düzenlenmiştir. Mesuliyet sigortası kapsamında

³¹⁸ Yeşilova Aras 34.

³¹⁹ “ Sigortacı ise sigortalı zarar verene karşı sigorta hukukundan doğan, üçüncü şahsın maruz kalacağı zararı tazmin etme vecibesi altında bulunmaktadır.” Adal, (Sorumluluk Sigortası) 885.

³²⁰ Kender 221; Antalya 677.

³²¹ “ ... poliçe limiti kapsamında kalan tedavi giderleri nedeniyle sorumlulukları sona erecektir. Sigorta sözleşmesinin sağladığı teminattan yararlanmayanlar bu haktan yararlanamazlar. Ancak, zorunlu sigorta teminat tutarlarını aşan tedavi giderlerinin, zarara sebep olan veya hukuken sorumlu olanlar tarafından karşılanacağı, bu kişiler yönünden poliçe limitini aşan kısım yönünden sorumluluğun devam edeceği de kabul edilmelidir.” Yargıtay 10. HD. E. 2013/7056, K. 2013/8383, T. 18.4.2013.

³²² Adal’ a göre “Sigortacının borcu üçüncü şahsın zararını telafi etmekle mükellef bulunan sigortalı zarar verenin (taşıt sahibi veya işleticinin) mamelekinin himaye etmektir.” Adal, (Sorumluluk Sigortası) 886.

sorumluluktan bahsedebilmek için zararın meydana gelmiş olması gerekir eğer ortada oluşan bir zarar yoksa tazmin yükümlülüğü de olmayacaktır³²³. Ayrıca, oluşan zarardan sorumlu olan kimse kendisini sorumluluktan kurtaran hususları sigorta ettiren karşı ileri sürebilecektir³²⁴. Sigortacı, zarar verenin üçüncü şahısa verdiği zararı karşılama mükellefiyeti içinde olduğu için zarar verenin ileri sürebileceği her türlü defiyi ileri sürebilir.

5.3.3. Sigortacıya Doğrudan Dava Açma Hakkına Sahip Olan Kimseler:

Dava açma hakkına sahip olan kimse sigortalının yani zarar veren kimsenin eylemi ile zarar gören kimsedir. Zarar gören kişi bir kimse olabileceği gibi birden fazla kimse de olabilir. Zarar gören kimseler, motorlu araç işletenine de limitler dahilinde kalmak üzere KZMSS'ını yapan sigortacı aleyhine birlikte dava açabilirler.

KTK m. 99 hükümde tazminat ve giderlerin ödenmesini düzenleyen hükme göre sekiz iş günü içinde hak sahiplerine uğramış oldukları zararlar ödenmesi gerektiği düzenlenmiştir. Kanun hükmündeki “*hak sahipleri*” ifadesi ile anlatılmak istenenin zarar gören kimse/kimseler olarak anlamak gerekir. KTK m.92’de ise, mali sorumluluk sigortası kapsamının dışında kalan haller düzenlenmiştir. Burada ise, işletenin eşinin, usul ve fûruunun, kendisine evlat edinme ilişkisi ile bağlı olanların, kendisinin birlikte yaşadığı kardeşlerinin mallarına gelen karşı ileri sürülebilecekleri talepler zorunlu mali sorumluluk sigortasının kapsamı dışında bırakılmıştır³²⁵. Doğrudan dava hakkına sahip olan zarar gören hayatını kaybetmiş ise, varisleri yani mirasçıları kendisinin yerine hareket ederek oluşan zararın giderimi için dava açabilirler³²⁶.

Karayolları Taşıma Kanun’unda ise m.21’de “*doğrudan doğruya talep hakkı*” düzenlenmiştir. Hükümde sorumluluk sigortacısına karşı hak sahiplerinin öngörölmüş olan sınırlar içinde doğrudan başvurabileceği düzenlenmiştir. İlgili hükümde doğrudan hak sahiplerinin başvurulabileceğine ilişkin yapılan

³²³ Karahan 375.

³²⁴ Adal, (Sorumluluk Sigortası) 889.

³²⁵ Eren 719; Karahasan 933.

³²⁶ Atabek, Müracaat Hakkı 148.

düzenlemenin zarar veren sigortalı kimsenin sigorta tazminatının ödenmesi konusunda kapsam dışında bırakıldığı sonucuna varabiliriz.

5.3.4. Zarar Görenin Doğrudan Dava Hakkının Kullanımında Zamanaşımı:

TTK m.1420’de sigorta sözleşmelerinde zamanaşımı süresi alacağın muacceliyeti itibariyle 2 yıl olarak düzenlenmiştir. Ancak TTK m.1482 hükmü olan sorumluluk sigortalarına ilişkin hüküm saklı tutulmuştur. TTK m.1482’de ise sigortacıya yönelik tazminat istemine ilişkin sürenin sigorta konusu olaydan itibaren 10 yıl içinde zamanaşımına uğrayacağı düzenlenmiştir. 10 yıllık süre kaza tarihinden itibaren başlar.

Zarar görenlerin birden çok olması halinde zamanaşımı süresi ise, zarar görenlerinin hepsinin öğrenme anı değil, her bir zarar gören için öğrenme anından itibaren başlamış sayılacaktır³²⁷.

Doğrudan dava hakkını düzenleyen TTK m.1478 hükmünde zarar gören kimsenin uğramış olduğu zararın tazmininin sigorta sözleşmesi için geçerli olan zamanaşımı süresi içinde kalmak koşuluyla ödeneceğini belirtmiştir.

Bu noktada sigorta sözleşmesi için geçerli olan zamanaşımı süresinin doğrudan dava hakkının kullanımına ilişkin olarak bir üst sınır olduğunu söylenebilecektir³²⁸.

5.4. Zarar Görene Karşı Sigortacı ve Sigortalının (Zarar Veren) Sorumluluğunun Niteliği:

Sorumluluğun niteliği belirlenirken dikkat edilmesi gereken konu KTK m.97 aracı işleten sigortalı ile sigortacı arasında müteselsil sorumluluk olup olmadığıdır. İlgili madde hükmünden her ne kadar müteselsil sorumluluğa ilişkin bir ifade içermiyor olsa da Yargıtay’ın vermiş olduğu bir kararında hem KTK m.97 hem de 818 sayılı Borçlar Kanunu m.51 düzenlemesini birlikte yorumlayarak zarar verenin ve sigortacının müteselsil sorumlu olduğunu belirten karar almıştır³²⁹.

³²⁷ Eren 722.

³²⁸ Yeşilova Aras 68.

³²⁹ Yargıtay 11. HD, E.2002/5836, K.2002/10542, 18.11.2002.

TTK'da belirtilen hükmünde müteselsil sorumlu olduklarına ilişkin nitelik taşıdığını söylemek için ise, TBK kapsamında müteselsil sorumluluğun hangi durumlarda ortaya çıktığını irdelleyerek sonunca varabiliriz. Buna göre, TBK m.162 'de alacaklı borçtan sorumlu olacağını kabul ederse veya bu şekilde bir bildirim yoksa ancak kanunda öngörülen hallerde müteselsil sorumluluğun varlığından bahsedebileceğimiz düzenlenmiştir.

TTK m.1478 hükmü açısından müteselsil sorumluluğun varlığından söz edebilmek için, gerek zarar veren (sigortalı) gerekse sigortacının oluşan zararın tümünden sorumlu olması, borçluların herhangi birinden oluşan zararın tümünün istenebilmesi, borçlulardan birinin ifada bulunması ile ödeme yapıldığı oranda borçtan kurtulması durumunda, zarar gören kimsenin dilerse zarar verene dilerse de zarar verenin sigortacısından talepte bulunabilmesi mümkün ise bir müteselsil sorumluluktan bahsederiz³³⁰. Nitekim bir görüşe göre, sigortacının sorumluluğu sigorta bedeline kadar müteselsildir³³¹.

Başka bir görüşe göre ise, müteselsil sorumluluğun varlığı için bir edimin birden fazla borçlusunun her birinin söz konusu edimi tek başına ifa etme yükümlüğü altında olması gerekir³³². Yapılan zorunlu sorumluluk sigortası ile zarar görenin değil sigorta ettirenin zararını gidermek amaçlı olarak yapılmıştır. KTK kapsamında da doğrudan dava açma hakkının tanınmış olması sigortacıyı TBK m. 61 kapsamında sorumlu kişiler arasına sokmayacaktır³³³. Bu noktada, doğrudan dava hakkının amacı sadece sebep olunan zararın tazminine yönelik olarak bir araçtır³³⁴.

5.5. İsteğe Bağlı (İhtiyari) Trafik Mali Sorumluluk Sigortasının (KİMSS) Varlığı Halinde:

İste bağlı sorumluluk sigortasının yapılmış olması durumunda KTK m.100'de düzenlenmiş olduğu üzere, ilgili kanunun doğrudan doğruya talep ve dava hakkına

³³⁰ Müteselsil sorumlulukla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Eren 775 vd.; Oğuzman/Öz (Cilt:II) 442 vd.; Yeşilova Aras 86,87.

³³¹ "Sigortalı KTK m.85'de sigortacı da sigorta sözleşmesi dolayısıyla sorumlu olduğundan sorumluluklar eksik teselsüldür." Şenocak, (Alacak Hakkı) 285; Karahasan 1031.

³³² Turgut Akıntürk, "Müteselsil Borçluluk", (Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1971) 25.

³³³ Şenocak, (Alacak Hakkı) 284.

³³⁴ Kemal Şenocak, *Mesleki Sorumluluk Sigortası*, (Ankara: Turhan Kitabevi, 2000) 41. (Kısaltma:Mesleki Sorumluluk)

ilişkin hükümler bu sigorta türü içinde uygulama alanı bulacağı belirtilmiştir. Buna göre, işleten ve sigortacı arasında belirtilen sınırlar çerçevesinde zarar görene isteğe bağlı sorumluluk sigortası sözleşmesine dayanarak doğrudan doğruya alacak hakkı tanınmıştır³³⁵.

Bununla birlikte, KZMMS' da olduğu gibi zarar görenin kusurunun bulunması durumunda sigortacının bunu ispat ederek sorumluktan kurtulması mümkün olduğu gibi ilk olarak sigortacı zararın, zarar görenin kusuru ile meydana geldiğini ispat ederek KİMSS' da da sorumluluktan kurtulabilecektir³³⁶.

Hem ihtiyari yani isteğe bağlı sorumluluk sigortasının bulunduğu hem de zorunlu mali sorumluluk sigortasının varlığı söz konusu ise, oluşan zararın tazminin de ihtiyari mali sorumluluk sigortasına gidebilmek için öncelikle zorunlu mali sorumluluk sigortasının sınırları dahilinde zarar tazmin edilmeye çalışılmalı eğer bu yeterli gelmiyor ise, isteğe bağlı mali sorumluluk sigortası hadlerine gidilir³³⁷.

5.6. Zarar Görenlerin Çokluğu:

Doğrudan dava açma hakkına sahip olan zarar gören kimselerin sayısı birden fazla olabilir. KTK m.96 hükmüne göre, birden fazla olan zarar gören kimselerin tazminat alacakları sigorta sözleşmesinde belirtilen sigorta tutarından fazla olması durumunda zarar gören kimselerin her biri sigorta tutarının tazminat alacaklarının toplamına olan oranına göre indirime tabi tutulacağı düzenlenmiştir³³⁸.

Aynı maddenin devamında, iyiniyetli sigortacı başka zarar görenlerin varlığını bilmeksizin zarar görenlerden birine ya da bir kaçına kendilerine düşen miktardan

³³⁵ Karahasan 1028; Ulaş, (Zarar Sigortaları) 855.

³³⁶ Ulaş, (Zarar Sigortaları) 825.

³³⁷ “ ... Dava, trafik kazasından kaynaklanan tazminat istemine ilişkin olup, davalı R ... Sigorta A.Ş. tarafından yargılama sırasında da savunulduğu üzere, bu davalı kaza yapan aracın ihtiyari mali sorumluluk sigortacıdır. İhtiyari Mali Sorumluluk Sigorta Genel Şartları'nın 1. maddesine göre, bu tür sigortaların sorumluluğu, zorunlu mali sorumluluk sigortası limitini aşan kısım içindir. Mahkemece belirlenen tazminat, zorunlu mali sorumluluk sigortası limiti altında kaldığından, davalı R... Sigorta A.Ş. bakımından davanın reddine karar verilmesi gerekirken, anılan sigorta bakımından da yazılı şekilde davanın kısmen kabulüne karar verilmesi de isabetli olmadığından, kararın bozulması gerekmiştir.” Yargıtay 17.HD. E. 2010/3959, K. 2010/3959, T. 17.6.2010.

³³⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Şenocak, (Alacak Hakkı) 288,289,290,291; Atabek, (Müracaat Hakkı) 153,154.

daha fazla bir ödemede bulunursa, yaptığı ödeme çerçevesinde diğer zarar görenlere karşı borcundan kurtulmuş sayılacaktır³³⁹.

5.7. Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasında (KZMSS) İşletenin Değişmesi Halinde Durumun Zarar Görene Karşı İleri Sürülüp Sürülemeyeceği Sorunu:

Sigortalı malın sahibinin değişmesi bahsinde değinmiş olduğumuz gibi TTK m.1470 hükümde belirtildiği üzere sigortalı malın sahibinin değişmesi halinde aksine bir hüküm olmadıkça sigorta sözleşmesi sona erecektir. KZMSS açısından da, aracı işleten kişinin değişmesi durumunda oluşan zararın yeni işletene mi yoksa önceki işletene mi yükleneceği sorusuna cevap vermek gerekir.

KTK açısından de aracın işletenin değişmiş olması durumunda nasıl bir sonuç ortaya çıkacağı bizim için önemlidir. KTK m.94’de devreden işletene bu durumu 15 gün içinde sigorta ettirene bildirme yükümlülüğü yüklenmiştir. Sigortacı bu durumda yeni işleten ile sigorta sözleşmesine devam edip etmeyeceği konusunda takdir hakkı kendisine ait olup, durumun kendisine bildirilmesinden itibaren 15 gün içerisinde sözleşmeyi feshedebilme hakkına sahip olduğu düzenlenmiştir³⁴⁰.

Doktrin tarafından sigortacıya fesih hakkının tanınmış olması KZMMS sigorta ettirenle birlikte zarar gören kimselerin yararlarının bulunması nedeniyle eleştirilmektedir³⁴¹. Aracın işletenin değişmesi haliyle birlikte artık sigortacı, eski sigorta ettiren sıfatını taşıyan kimse ve yeni malik arasındaki ilişkinin zarar gören üçüncü kişilere karşı ileri sürülüp sürülemeyeceği bizim için önemlidir. Yargıtay’ın vermiş olduğu bir kararında, sigorta akdinin mevcudiyeti varsa, sigorta süresinin bittiği veya akdin yenilenmediğine ilişkin durumların üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyeceğini belirtmesiyle açıklık kazanmıştır³⁴².

³³⁹ Karahasan 935.

³⁴⁰ Ulaş, (Zarar Sigortaları) 1004. Ayrıca hüküm eleştirildiğini de belirtmek gerekir. Zira, sigortacıya ihbar yükümlülüğünün yerine getirilmemesi halinde ne olacağına ilişkin bir hüküm yoktur. Kender 284.

³⁴¹ Ulaş, (Zarar Sigortaları) 1005.

³⁴² E. 1989/5136, K. 1990/8436, 27.12.1990 tarihli karar. Ulaş, (Zarar Sigortaları) 1006.

5.8. Sigortacının Zarar Görene Karşı Def'i İleri Sürüp Süremeyeceği Sorunu:

KTK m.95'de sigorta sözleşmelerine ilişkin olarak kanun hükümden kaynaklanan tazminat miktarının kaldırılması veya azaltılması sonucunu yaratan durumların zarar görene karşı ileri sürülemeyeceği düzenlenmiştir. Burada kast edilen şey sigorta sözleşmesinden veya kanundan kaynaklanan defilerdir. Zira bu defiler sigorta ettirenle sigortacı arasındaki ilişki ile ilgilidir³⁴³. Aynı maddenin ikinci fıkrasında kanun veya sözleşmeden kaynaklanan defilerin zarar görene ileri sürülememesi sebebiyle ödeme yapmak zorunda kalan sigortacının bu oranda sigorta ettirene rücu edebileceği düzenlenmiştir.

Sigortacıya motorlu taşıt sorumluluk sigortası sözleşmesinden doğan defileri ileri sürmesine imkan tanıyan anlaşmalarda batıl nitelik taşıyacaktı³⁴⁴.

5.9. Zarar Gören Açısından Takip Hukukuna İlişkin Hususlar:

Zarar görenlerin, asıl zarar sorumlusu işleten veya onun gibi sorumlu olanlar aleyhine olarak ayrı ve limitler dahilinde KZMSS'nı yapan sigortacı aleyhine ayrı ayrı dava açmış ise davalardan birinin sonuçlanıp kesinleşmesi durumunda kesinleşen davanın taraflarının aynı olmaması nedeniyle diğerine karşı açılacak olan davada kesin hüküm teşkil etmeyecek ise de, henüz sonuçlanmayan dava için kesin delil teşkil edecektir³⁴⁵. Ayrıca zarar görenin sigortacıya karşı doğrudan dava ve talep hakkı, onun doğrudan doğruya işleten karşı açacağı davanın tabi olduğu şartlara tabi olacaktır³⁴⁶.

³⁴³ Şenocak, (Alacak Hakkı) 291; "...Somut olayda davalı Ak Sigorta A.Ş., davacıya ait bariyerlere çarparak zarar veren davalı işletene ait aracın zorunlu mali mesuliyet sigortacıdır. Davalı sigorta şirketi ile dava dışı Ş. K. arasında dosyada mevcut trafik poliçesine göre 02.11.2007 – 02.11.2008 vadeli zorunlu mali mesuliyet sigortası poliçesi düzenlenmiş olup davaya konu kaza 10.08.2008 tarihinde poliçe vadesi içinde meydana gelmiştir. Her ne kadar davalı sigorta şirketi vekili işletenin kaza tarihinden önce değişmiş olduğunu ve bu nedenle Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartlarının C.4. maddesi gereğince poliçenin münfesi olduğu ileri sürerek davanın reddini savunmuş ise de, KTK 94. maddesi gereğince sigorta poliçesinin feshine ilişkin her hangi bir delil ortaya konulmamış olduğu gibi, yukarıda yapılan açıklamalarda da değinildiği üzere KTK 95/II. maddesi gereğince feshe ilişkin bu savunma sigortacı ile sigortalı arasındaki iç ilişki olup zarar gören 3. kişilere karşı ileri sürülmesi mümkün değildir." Yargıtay 17. HD. E. 2013/3227, K. 2013/3492, 14.3.2013.

³⁴⁴ Şenocak, (Alacak Hakkı) 279.

³⁴⁵ Ulaş, (Mal Sigortaları) 1044.

³⁴⁶ Eren 720.

Zarar gören tarafından ilk olarak sigortacı veya işletene (araç sahibine) karşı açılmış dava daha sonrasında bu kişilerden diğerine açılan dava konusunda bekletici mesele teşkil etmez.³⁴⁷

Dava arkadaşlığı açısından yapılan değerlendirme de önemli bir nitelik taşır. TTK m.1478 hükmüne bakıldığı zaman zarar gören tarafından sigortacıya doğrudan doğruya dava açma hakkının verilmiş olması sigortalının (zarar verenin) de davalı olarak gösterilmesi zorunlu tutan bir ifade içermemektedir. Bu noktada bir mecburi dava arkadaşlığından bahsedilmemiştir³⁴⁸. HMK m.57 1 (a) bendine bakıldığında dava konusu borcun elbirliği mülkiyeti dışında bir nedene dayanması durumunda ihtiyari dava arkadaşlığının mümkün olabileceği düzenlenmiştir.

Zarar gören kimsenin davayı doğrudan sigortacıya karşı açmış olması durumunda sigortacı, zarar verenin (sigortalı) davaya davalı olarak katılabilir mi sorusu ortaya çıkar. Usul hukuku anlamında fer'i müdahale ile davaya sigortalının katılımı mümkün olabilecektir³⁴⁹. Fer'i müdahalenin yapılabilmesi için talebin, davanın görüldüğü mahkemeye dilekçe verilmesi ile olur³⁵⁰. Yani davalı sigortacının davayı sigortalıya ihbar etmesi gerekecektir³⁵¹.

Sigortacı ile zarar veren (sigortalı) arasındaki ilişki mecburi bir dava arkadaşlığı olmadığını daha önce söylemiştik. Sigortacıya karşı doğrudan dava açılmış olması durumunda zarar verenin (sigortalı) davaya katılmak istemesi doğal bir süreçtir. Zira sigortacının davayı kaybetmesi durumunda rücu hakkını kullanmak suretiyle sigortacı, zarar verenden talepte bulunabilecektir.³⁵² Şunu da söylemek gerekir ki, davanın sigortacıya karşı açılmış ve kaybedilmiş olması durumunda sigortacı sigorta bedeli ile sorumlu olacaktır. Oluşan zararın sigorta bedelini aşması

³⁴⁷ Şenocak, (Alacak Hakkı) dipnot 49 'da belirtilen yazarlar.

³⁴⁸ Yeşilova Aras 151. "Mecburi dava arkadaşlığının var olduğu hallerde mecburi dava arkadaşlarından birisi tek başına dava açamaz. Bu durumda birden fazla kişi birlikte dava açmalı veya birden fazla kişiye karşı birlikte dava açılmalıdır." Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay, Muhammet Özekes, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerine Göre Medeni Usul Hukuku*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2012) 269.

³⁴⁹ Yeşilova Aras 152.

³⁵⁰ Baki Kuru, Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz, *Medeni Usul Hukuku*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2011) 515. (Kısaltma: Medeni Usul)

³⁵¹ Yeşilova Aras 152.

³⁵² "Müdahil ile lehine katıldığı taraf, davayı kaybederse, fer'i müdahile (karşı) rücu hakkına sahip olduğu hallerde fer'i müdahile karşı ayrı bir rücu davası açabilir." Kuru/Arslan/Yılmaz, (Medeni Usul), 518 ; "İhbarda bulunan taraf davayı kaybettiği takdirde üçüncü bir kişiye rücu edebilecekte, davayı bu üçüncü kişiye ihbar edebilir." Pekcanitez/Atalay/Özekes 282.

durumunda zarar gören başka bir dava açmak suretiyle de sigortacı tarafından karşılanmayan kısmı için zarar veren (sigortalı) ya yönelecektir³⁵³.

TTK m.1478 hükmünün verdiği yetki ile zarar görenin sigortacıya karşı açmış olduğu davada elde edilen kesin hüküm, zarar veren (sigortalı) yı da etkileyecektir. Kısaca, doğrudan davanın ardından, zarar veren (sigortalı) ya karşı sigortacı veya zarar gören tarafından açılacak olan ikinci davada da kesin hüküm etkisinde olacağını söylememiz gerekir³⁵⁴.

5.10. Zarar Görenin Kusurlu Olması Durumu:

KZMMS kapsamında zarar görenin uğramış olduğu zarar karşılanacaktır. Fakat, oluşan zararda bu kimsenin kusurunun da bulunması durumu varsa zararın nasıl tazmin edileceği önemli hale gelir. KTK m.86'da işletenin sorumluluktan kurtulacağı veya sorumluluğun azaltılacağı haller düzenlenmiştir. Hükme göre, işleten zarar görenin ağır kusurunun bulunduğunu ispatlaması durumunda oluşan zarardan kurtulabilecektir. Kanun koyucuya göre, aracın işletilmesiyle oluşan zarar arasında illiyet bağıni kesebilecek sebep ancak belli bir yoğunluk taşıyan sebep olabilir³⁵⁵. Kusurun ağır olup olmadığı her olayda kazanın oluş şekline göre değerlendirilmelidir³⁵⁶. Burada, zarar görenin kusuru kişisel kusurdur³⁵⁷. KTK m.86/2'de düzenlendiği üzere indirim miktarını hakim takdir edecektir³⁵⁸. Zarar görenin kusurunun bir kurtuluş sebebi olarak gösterilmesinin nedeni, bunun zararlarla sorumlu arasındaki nedensellik bağıni kesiyor olmasıdır³⁵⁹.

³⁵³ Yeşilova Aras 158.

³⁵⁴ Yeşilova Aras 166.

³⁵⁵ Fikret Eren, “*Karayolları Trafik Kanuna Göre Motorlu Araç İşletenin Akit Dışı Sorumluluğunun Hukuki Niteliği ve Unsurları*”, AÜHFD, C.XXXIX, 1982-87, S.1-4, 210. (Kısaltma: Akit Dışı Sorumluluk); Altunkaya 186; Zarar görenin hafif kusurunun bulunması halinde işleten sorumluluktan kurtulamaz. Kusurun ağır olması ve aracın işletilme tehlikesini arka plana atacak şekilde olması gerekir. Bolat Bolatoğlu, *Karayolları Trafik Kanununa Göre Motorlu Araç İşletenin Hukuki Sorumluluğu*, (Ankara: Kazancı Hukuk Yayınları, 1988) 191.

³⁵⁶ Bolatoğlu 192.

³⁵⁷ Eren 707; Altunkaya 187.

³⁵⁸ “ ... 2918 sayılı Kanunun 86. maddesinde ise, bu Kanunun 85.maddesinde düzenlenen sorumluluktan kurtulma ve sorumluluğu azaltma koşullarına yer verilmiştir. Bu düzenlemelere göre, araç işleteni veya araç işleteninin bağılı bulunduğu teşebbüs sahibi, kendisinin veya eylemlerinden sorumlu tutulduğu kişilerin kusuru bulunmaksızın ve araçtaki bozukluk kazayı etkilemiş olmaksızın kazanın bir mücbir sebepten veya zarar görenin veya üçüncü kişinin ağır kusurundan ileri geldiğini ispat ederse sorumluluktan kurtulabilecek; sorumluluktan kurtulamayan işleten veya araç işleticisinin bağılı olduğu teşebbüs sahibi ise kazanın oluşunda zarar görenin kusurunun bulunduğunu ispat ederse, hakim, durum ve şartlara göre tazminat miktarını indirebilecektir.Burada kanun koyucu zarar görenin

İşletenin hüküm kapsamında ağır kusurundan dolayı sorumluluktan kurtulabilmesi için zarar görenin ağır kusurunun bulunduğunu ispat etmeli veya kendisinin yada eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerin kusursuzluklarını ispat etmesi gerekecektir³⁶⁰. Ayrıca ilgili madde de ağır kusurun varlığının ispatlanamamış olması durumunda, şayet zarar görenin kusuru varsa, hakimin takdir yetkisi çerçevesinde oluşan zarardan indirim yapılacağı düzenlenmiştir. Zarar görenin ağır kusuru, hayatını kaybetmiş olması durumunda onun varislerine karşı da ileri sürülebilecektir³⁶¹. İspatı yapmakla mükellef olan da işletenin kendisidir. Kazanın meydana gelmesinde kendisinin veya eylemlerinden sorumlu tutulduğu kimselerin kusurunun bulunup bulunmadığını ve araçtaki bozukluğun kazaya etkili olup olmadığını da araştırmak zorundadır³⁶².

kusuru nispetinde indirim yapılabileceğini öngörmüş ve indirimi zorunlu tutmayarak hakimin taktirine bırakmıştır.” Yargıtay 17. HD. E. 2012/6992, K. 2012/7819, T. 14.6.2012.

³⁵⁹ Gürsoy 51; Karahasan 1012.

³⁶⁰ Ulaş, (Zarar Sigortaları) 901,902; Antalya 666,667; Eren, (Akit Dışı Sorumluluk) 206.

³⁶¹ Gürsoy 52.

³⁶² Antalya 666; Zarar görenin kusuru nedeniyle sorumluluktan kurutulmak için araç sahibinin ve taşıtın kusursuz olmasının şarttır. Bununla birlikte, zarar görenin kusurunun ve bunun vaki zararlar kendisi arasında illiyet bağıni kesecek nitelikte olduğunu, kendisinin veya adamlarının veya taşıtının kusursuz olduğunu işleten ispat etmelidir. Gürsoy 52; Bolatoğlu 190.

İKİNCİ BÖLÜM

II. HAYAT SİGORTASI SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI DIŞINDAKİ İLGİLİLERİN HUKUKİ DURUMU

1.RİZİKO ŞAHSI:

Hayat sigortalarında riziko, gerçek kişi üzerinde gerçekleşir³⁶³.Uygulamada kendi hayatına ilişkin rizikoların başka biri lehine sigorta edildiği bu kişilere sigortalı denmektedir³⁶⁴. Ancak can sigortaları açısından sigortalı ifadesinin kullanımı hem karışıklık yaratıyor olması hem de teknik anlamda kullanımının uygun düşmemesi sebebiyle doktrin tarafından eleştirilmektedir³⁶⁵. Zira sigortalı ifadesi daha çok zarar sigortaları bağlamında lehine akit yapılan kişi anlamına gelmektedir³⁶⁶. Bu durumda hayat sigortaları açısından da sigortalı ifadesini kullanmak doğru olmayacaktır çünkü riziko şahsı hayat sigortalarında lehine akit yapılan kişi olmayıp rizikonun üzerinde gerçekleştiği kimse olmaktadır. Başkasının hayatı üzerinde yapılan sigortada üçüncü kişinin sigortacıyla arasında olan ilişkide riziko dışında herhangi bir bağlantı bulunmamaktadır. Her ne kadar riziko bu kişinin hayatına bağlanmış olsa da riziko

³⁶³ Samim, Ünan, *Hayat Sigortası Sözleşmesi*, (İstanbul:1998) 25.

³⁶⁴ Çeker 221.

³⁶⁵ Çeker 221; Kemal Şenocak, “*Hayatı Sigorta Edilecek Kişi (Riziko Şahsı)*”, Batıder, Aralık, Y.2012, C:XXVIII, S.4, s.49.

³⁶⁶ “Sigortalı, sigorta sözleşmesinden doğan hakların sahibi olan kimsedir. Riziko şahsı ise, hayat sigortalarında sigorta ettirenden farklı bir kimsedir. Riziko şahsı, sigortacının edimin yükümlülüğünü doğuracak olan rizikonun şahsında gerçekleşmesi gereken kişi olup, sigorta sözleşmesinden doğan hakların sahibi olan kimsedir.” Şenocak, (Riziko Şahsı) 49.

gerçekleştğinde bu kişinin zaten sigorta güvencesinde yararlanması da söz konusu olmayacaktır. Bu nedenle ki; bu üçüncü kişiye “sigortalı” yerine “riziko şahsı” demek hukuken daha doğru bir ifade olacaktır.

Rizikonun ölüm veya hayatta kalma tarzında kendi üzerinde gerçekleştiği kişiye riziko şahsı adı verilir³⁶⁷. Zarar sigortaları bahsinde de belirtildiği üzere, rizikonun konusunu oluşturan husus bizzat kişinin kendi üstünde gerçekleşebileceği gibi başka bir kimse yani üçüncü bir kişi üzerinde de gerçekleşebilir. Rizikonun bizzat kişinin kendi üstünde gerçekleşmesine ilişkin durumda aynı zamanda kişi sigorta ettiren olacaktır. Bu nedenle sigorta ettiren başlığı altında incelenmiştir. Riziko şahsı başlığında anlatacağımız husus rizikonun üçüncü bir kişi üstünde gerçekleşmesi halidir. TTK m.1490/1’ de de sigorta ettirenin kendisi veya başka biri üzerinde ölüm veya hayatta kalma ihtimallerine karşı sigorta yaptırabileceği düzenlenmiştir.

1.1. Hayat Sigortalarında Riziko Şahsı Açısından Menfaat Kavramı:

Bir kişinin kendi hayatı üzerinde sigorta sözleşmesi yaptırmasında menfaat şartı aranmaz³⁶⁸. Ancak, sigorta ettirenin, üçüncü şahsın ölümü veya hayatta kalma şartı üzerine sigorta sözleşmesi yaptırması durumunda kanun menfaat şartını aramaktadır³⁶⁹. Yani sigorta ettiren ve riziko şahsının farklı kişiler olması durumunda başkasının hayatı üzerinde sigorta yapılabilmesi için kişinin hayatının devamında menfaatin bulunması şart kılınmıştır³⁷⁰. Riziko şahsı üzerinde, menfaatin sözleşmenin yapıldığı sırada mevcut olması gerekir. Şunu da eklemek gerekir ki, aslında riziko şahsının sözleşmenin kurulması ve rizikonun gerçekleşmesiyle birlikte sigortacının yapacağı ödeme açısından değerlendirildiğinde herhangi bir menfaati, söz konusu değildir³⁷¹. 6102 Sayılı TTK m.1490/4’ de menfaat şartının ortadan kalkması durumunda sigorta sözleşmesinin o andan itibaren geçersiz hale geleceği

³⁶⁷ Şeker Ögüz 74; “Hayatı veya özlümü üzerine sigorta yapılan kişiye riziko şahsı denir.” Kenan Tunçomağ,, *”Hayat Sigortası Sözleşmesinin Tanım, Meydana Getirilmesi ve Hüküm Doğurması”* Nuri Çelik’e Armağan, Cilt:I, (İstanbul: Beta Yayınları, 2001) 797 (Kısaltma: Hayat Sigortası)

³⁶⁸ Bozer’de menfaat şartını aramanın gereksiz olduğunu söylemiştir. Bkz. Bozer 329.

³⁶⁹ Zihni Metezade, Nurettin Güleli, *Türk Ticaret Kanunu Altıncı Kitap Sigorta Hukuku Açıklamalı ve İctihatlı*, (Gürer Yayınları, 2011) 203; Atabek 302; Bozer 330.

³⁷⁰ Ayrıca bkz. Ünan 20; Sayhan 68; Bozer 330; Şenocak, (Riziko Şahsı) 58, 60.

³⁷¹ Şeker Ögüz 74.

hüküm altına alınarak bu boşluk giderilmiş oldu³⁷². Menfaatin niteliği ile ilgili olarak maddi veya manevi menfaatin varlığı tartışılmış olmakla birlikte TTK m. 1490'ın ve içtihadın daha çok manevi menfaatin varlığını aradığını söylemek mümkündür³⁷³.

1.2. Kimlerin Riziko Şahsı Olabileceği Sorunu:

Hayatı ya da ölümü sigortalanacak olan riziko şahsı gerçek kişi olmalıdır. Bu kişi sözleşmenin kurulduğu sırada yaşayan bir kimse olabileceği gibi henüz doğmamış cenin de olabilir³⁷⁴.

ETTK'da hayat sigortalarının yapılabileceği kişiler açısından; küçük, kısıtlı veya mümeyyiz olmayanlar yönünden yapılan ayrımlar mevcuttu. Ancak; 6102 sayılı TTK ile bu ayrımlar kaldırılmış ve herkesin hayatı üzerinde hayat sigortası yapılabileceği düzenlenmiştir.

Riziko şahsı, onbeş yaşından büyük ise, sigorta sözleşmesinin yapılmasına kanuni temsilcisi dışında kendisinin de rıza göstermesi şartı aranmış, eğer izin olmadan sözleşme yapılmışsa, yapılan sigorta sözleşmesine icazet verilmezse sözleşmenin hukuken geçersiz olacağı kabul edilmiştir³⁷⁵. Fakat sigorta ettirene iştirak değerinin ödeneceği belirtilmiştir.

1.3. Lehtarın Riziko Şahsını Öldürmesi Durumu:

Bir kimsenin üçüncü bir kişinin hayatı üzerinde sigorta yaptırabileceğini daha önceki bölümlerde belirtmiştik. Sigorta ettirenin bir kimsenin hayatı üzerinde (riziko şahsı) başka bir kimse lehine hayat sigortası akdetmesi ve lehtarın sigorta bedelini ödeme borcunun doğması için riziko şahsını öldürmüş olması durumunda sigorta bedeline hak kazanıp kazanamayacağını sorunu gündeme gelir. Bu konu ile ilgili TTK'da yapılmış ayrı bir düzenleme yoktur. Ancak, TTK m. 1504 "*sigorta ettiren veya lehtarın sigortalıyı öldürmesi*" durumunu düzenlemiştir. Buna göre, lehtar sigortalıyı öldürürse ya da öldürülmesine suç ortaklığında bulunursa sigorta bedeline kazanamayacaktır. Bu durumda ilgili hükmün lehtarın riziko şahsının öldürmesi

³⁷² Ayrıca bkz. TTK 1490 madde gerekçesi " ... sözleşmenin yapılması sırasında olmayan menfaat sözleşmeyi batıl kıldığından, sonradan ortadan kalkmanın da sözleşmeyi geçersiz kılacağı kabul edilmiştir." Kendigelen 1403.

³⁷³ Ayrıntılı açıklamalar için bkz. Şenocak, (Riziko Şahsı) 61,62.

³⁷⁴ Şenocak, (Riziko Şahsı) 50.

³⁷⁵ Sayhan 68.

durumunda da uygulanabileceğini söyleyebiliriz. Yani bu durumda lehtar sigorta bedelinden mahrum kalacaktır.

TTK m.1504'te lehtarın sigortalıyı öldürmesi durumu düzenlenmiştir. Eğer bir kimsenin hayatı üzerinde sigorta yaparak sigorta ettiren tarafından atanan bir lehtar varsa veya lehtar sigorta ettirenin kendisi ise, sigorta bedeli elde edebilmek için riziko şahsının öldürürse veya öldürülmesine suç ortaklığında bulunursa sigorta bedeli bu fiili gerçekleştirdiği için ya da suç ortaklığında bulunduğu için kendisine ödenmeyecektir.

1.4.Riziko Şahsının İntihar Etmesi Halinde:

İntihar eylemi, kişinin hayatına kendi isteği ile son vermesi halidir. Riziko şahsının kendisinin istemi ile gerçekleştirdiği bu fiil neticesinde lehtara sigorta bedeli ödemesinin yapılıp yapılmayacağı bir hukuki sorun olarak karşımıza çıkar. Zira, normal hayat akışı içerisinde riziko şahsının hayatını kaybetmesi durumunda şüphe yok ki lehtara ödeme yapılacaktır. Ancak, intihar eyleminde riziko şahsının kendisinin hayatına son vermesi durumu ile karşılaşılmaktadır. TTK m. 1503'de sigortalının yenilemelerde dahil olmak üzere az üç yıldan beri devam eden ölüm ihtimaline karşı bir sigorta sözleşmesi yapıldıysa bu üç yıllık sürenin geçmesinden sonra sigortalı (riziko şahsı) intihar ederse veya intihara teşebbüs neticesinde ölüm olayı meydana gelirse, sigortacının sigorta bedelini ödeme yükümlülüğü altında olduğu düzenlenmiştir. Sigorta bedelinin ödeneceği kişiler lehtar ya da mirasçılardır³⁷⁶. Bu nedenle; riziko şahsının intiharı halinde sigortacı kanunda belirtilmiş aralıksız üç yıldan beri devam eden sigorta sözleşmesinin devamı halinde lehtara sigorta bedelini ödeyecektir. Kanun ayrıca, eğer sigortalının akli melekelerinde var olan bir rahatsızlık sebebiyle üç yıllık süreden önce intihar etmesi veya intihara teşebbüs nedeniyle hayatını kaybetmesi halinde yine sigortacının ödeme yapacağını düzenlemiştir³⁷⁷.

³⁷⁶Bozer 342. Ayrıca intihar ile ilgili olarak ayrıntılı bilgi için bkz. Bozer 342 vd.; Kabukçuoğlu Özer 234 vd.

³⁷⁷Birgül Sopacı, “Hayat Sigortalıları Açısından Türk Sigorta Mevzuatı ve Avrupa Birliği”, I.Ulusal Sigorta Sempozyumu, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği, (Temmuz 2005) 292.

2. LEHTAR

Hayat sigortalarında ilgili diğer kişiler başlığı altında yaptığımız incelemede bir diğer önemli kişi ise lehtardır. Hayat sigortalarında genellikle sigorta ettiren, sigortalı, lehtar aynı kimseler olabilir. Fakat bazen, sigorta ettiren bir lehtar tayin etmiş olabilir. Örneğin, sigorta ettiren kendisinin ölümü halinde herhangi bir kimseye sigorta bedelinin ödenmesini isteyebilir. Hatta sigorta ettiren bir kimsenin ölümü halinde başka bir kimseye sigorta bedelinin ödenmesini de isteyebilir. İşte bu durumlarda sigorta sözleşmesine taraf olmamakla birlikte lehine sözleşme yapılan bir kimse daha bulunur ki bu kişi “lehtar” olarak adlandırılır. Lehtar rizikonun gerçekleşmesi durumunda sigorta bedelini tahsil etmeye yetkisi olan kimsedir³⁷⁸.

Lehtar kavramı TTK bağlamında incelendiği gibi lehtarın, sigorta ettirenden başka bir kimsenin lehtar olması durumunda TBK kapsamında üçüncü kişi yararına sözleşme hükümlerini taşımaktadır³⁷⁹. Zarar sigortaları kapsamına giren başkası hesabına sigorta bahsinde buna değinmiştik³⁸⁰. Bu nedenle burada hayat sigortaları açısından değerlendirme yapmakla yetineceğiz.

Başkası yararına bir sözleşme yapıldıysa, sözleşmeyi kuran kişi üçüncü bir kişi yararına olacak edim yükümlülüğü koyduysa, edimin üçüncü kişiye ifa edilmesini isteyebilir. Üçüncü kişi bu durumda bağımsız bir hakka sahip olmuş olur³⁸¹. Kısaca, üçüncü bir kişinin geçerli bir şekilde lehtar olarak atandığı sigortalar üçüncü kişi lehine hayat sigortası niteliği taşıyacaktır³⁸². Ayrıca üçüncü kişi ya da bu kişiye halef olanlar da niteliği uygun düştüğü sürece edimin kendilerine ifasını talep edebilecektir. Ayrıca edimin ifasının kendilerine yapılmasını talep etmeleri anından itibaren ibra edilmesinin de mümkün olmadığını hükme bağlamıştır. TBK hükmüne

³⁷⁸ Reşat Atabek, “Hayat Sigortası ve Kredi” Batıder, Aralık, Y. 1973, C.VII, S.2, 420. (Kısaltma: Kredi)

³⁷⁹ Sigortacıdan talep ve tahsil edebilme yetkisini doğrudan doğruya üçüncü şahsa tanıdığı için aksi kararlaştırılmadığı sürece hayat sigortaları tam üçüncü şahıs lehine sözleşme sayılır. Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop 222.

³⁸⁰ Bkz. I. Bölüm, başkası hesabına sigorta, s.8.

³⁸¹ Tunçomağ 576.

³⁸² Kemal Şenocak, *Üçüncü Şahıs Lehine Hayat Sigortası*, (Ankara: Turhan Kitabevi, 2009) 41. (Kısaltma: Üçüncü Şahıs)

bakıldığında edimin ifasının alacaklının ölümünden sonra yerine getirilmesine ilişkin bir durumun varlığına ilişkin bir çözüm getirmediği görülmektedir³⁸³.

TTK’da lehtara ilişkin yapılan düzenlemede aksi kararlaştırılmadıkça sigortacıdan, sözleşmeden doğan edimin istemi ve tahsili yetkisinin lehtara ait olduğu düzenlenmiştir. Bir başka deyişle, yapılan sigorta sözleşmesinden doğan talep yetkisi doğrudan lehtara tanınmıştır. Buradan varılan sonuç lehtar tayin ederek yapılan sigorta sözleşmeleri tam üçüncü şahıs yararına sözleşme niteliği taşımaktadır³⁸⁴. Bir başka ifadeyle, lehtar tayin etmek suretiyle yapılan sigorta sözleşmelerinde, sigorta ettirenin sigortacıya karşı herhangi bir talep hakkı olamaz. Ancak bu durum dönülemez lehtar tayini halinde gerçekleşecektir³⁸⁵.

Lehtar, rizikonun gerçekleşmiş olması durumunda sigorta bedeline hak kazanan kimsedir³⁸⁶. Lehtar sözleşmede taraf olarak yer almaz. Zira kendisi sadece riziko gerçekleştiğinde sigorta tazminatını alacak olan kimsedir. Hayat Sigortası Genel Şartları’nın (HSGŞ) birinci maddesinde lehtar, sigorta tazminatını sigortacıdan talep etme hakkına sahip olan kişi olarak tanımlanmıştır. Lehtarın kazanmış olduğu bu hak devren değil, aslen kazanılmış olmaktadır³⁸⁷.

2.1. Lehtar Tayini:

Lehtar, sigorta ettiren tarafından belirlenen hak sahibidir³⁸⁸. Sigorta ettiren tarafından tek taraflı bir işlemle belirlenir³⁸⁹. Lehtar TTK m.1493/1’de belirtildiği üzere sigorta ettiren tarafından atanır. Üçüncü kişi lehine hayat sigortası sözleşmesi yapılırken lehtarın sözleşmenin kurulduğu sırada atanması şart değildir. Üçüncü kişi (lehtar) belli bir kimse olabileceği gibi, sonradan veya edimin ifası anında da gösterilebilir³⁹⁰. Sigorta ettiren eğer bir lehtar atamış ise bunu sigortacıya bildirir. Lehtarın atanmasına ilişkin olarak kanunda düzenlenmiş hüküm incelendiğinde

³⁸³ Ünan 36.

³⁸⁴ Ünan 36; Şenocak, (Üçüncü Şahıs) 131.

³⁸⁵ Dönülemez lehtar tayini ile ilgili olarak aşağıda ayrıntılı bilgi verilecektir.

³⁸⁶ Kabukçuoğlu Özer 88.

³⁸⁷ Şenocak, (Üçüncü Şahıs) 132.

³⁸⁸ Ünan 29.

³⁸⁹ “ Lehtar tayinine ilişkin irade beyanı sigorta ettirene tek taraflı varması gerekli irade beyanıdır.” Şenocak, (Üçüncü Şahıs) dipnot 121’de anılan yazarlar. Ünan 30.

³⁹⁰ Şenocak, Üçüncü Şahıs, 41; “Önemli olan husus lehtarın edimin ifa edileceği sırada objektif olarak belirlenebilir olmasıdır” Akyol 100; Tunçomağ 578; “Hatta şarta bağlı olarak da tayin edilebilir.” Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıtop 219.

herhangi bir şekil şartı aranmadığı görülmektedir³⁹¹. Lehtar sözleşmede taraf olarak yer almaz. Bu nedenle, sigorta sözleşmesinin geçerliliği açısından lehtar olarak tayin edilen kimsenin ehliyetsiz olması veya irade beyanı sakatlığı halinin bulunması bir sorun yaratmaz³⁹². Lehtar, sözleşmenin tarafı olmadığı için sözleşmenin kurulmasına veya hüküm ifade etmesine itiraz edemeyecektir.

2.2. Hayat Sigortalarında Lehtar Açısından Menfaat Kavramı:

Bir kişinin kendi hayatı üzerinde sigorta sözleşmesi yaptırmasında menfaat şartı aranmaz³⁹³. Ancak, sigorta ettirenin, üçüncü şahsın ölümü veya hayatta kalma şartı üzerine sigorta sözleşmesi yaptırması durumunda kanun menfaat şartını aramaktadır³⁹⁴. Bir başka anlatımla, sigorta ettiren ve riziko şahsının farklı kişiler olması durumunda başkasının hayatı üzerinde sigorta yapılabilmesi için kişinin hayatının devamında menfaatin bulunması şart kılınmıştır³⁹⁵. Bu durum TTK m.1490/2’ de açıkça “ lehtarın menfaatin bulunması şarttır” ifadesiyle de belirtilmiştir. Menfaatin sözleşmenin yapıldığı sırada mevcut olması gerekir³⁹⁶. Bu bağlamda, sözleşmenin yapılması sırasında menfaat koşulunun bulunmuyor olması veya sözleşmenin kurulması sırasında bulunmayan menfaatin daha sonradan var olması sigorta sözleşmesini geçerli hale getirmeyecektir ve sözleşme batıl sayılacaktır³⁹⁷. ETTK’ da menfaat koşulunun sözleşmenin kuruluşu halinde sağlanıp sonradan ortadan kalkması durumunda ne yapılacağına ilişkin açık bir düzenleme yoktu. 6102 Sayılı TTK m.1490/4’ de menfaat şartının ortadan kalkması durumunda

³⁹¹ Bkz. TTK m.1493 hükmü. “ Sigorta bedeli üzerinde temlik yapılacak tasarruflarda sigorta ettirenin tam ehliyetli olması şarttır. Şu halde, gerek dönülebilir gerekse dönülemez lehtar tayininde sigorta ettirenin tam ehliyetli olması gerekir” Şenocak, (Üçüncü Şahıs) 64.

³⁹² Kabukçuoğlu Özer 88.

³⁹³ Bozer’de menfaat şartını aramanın gereksiz olduğunu söylemiştir. Bkz. Bozer 329; Işıl Ulaş, *Uygulamalı Can Sigortası Hukuku*, (Ankara:2002) 49. (Kısaltma: Can Sigortası)

³⁹⁴ Metezade/Güleli 203; Atabek 302; Bozer 330.

³⁹⁵ Ayrıca bkz. Ünan 20; Sayhan 68; Bozer 330; Ulaş, (Can Sigortası) 49; “...Davalı bankanın kredi borçlusunun hayat sigortası yapılmasındaki asıl amacının kredi borcunun teminat altına alınması olduğu muhakkaktır. Ancak belli bir prim ödeme borcu getirmekle birlikte, hayat sigortası kapsamına alınmasında sigortalının da bir menfaatinin olduğu açıktır. Taraflar açısından sözleşme hükümlerinin yerine getirilmesi esas olup, bu düzenlemenin haksız şart niteliğinde olduğunun da kabulüne olanak yoktur. Ayrıca mahkemenin kabulünün aksine , sözleşmede bu şekilde bir düzenleme yapılmasına yasal bir engel de bulunmamaktadır. Böyle olunca mahkemece, davanın reddine karar verilmesi gerekirken, yanlış değerlendirme ile davanın kabulü usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir.” Yargıtay 13. HD. E. 2011/4610, K. 2011/11164, T. 6.7.2011.

³⁹⁶ Bozer 331.

³⁹⁷ Kendigelen 1403; Metezade/Güleli 205; Atabek 306; Ulaş, (Can Sigortası) 39,42.

sigorta sözleşmesinin o andan itibaren geçersiz hale geleceği hüküm altına alınarak bu boşluk giderilmiş oldu³⁹⁸.

Menfaatin niteliği hakkında ETTK’da maddi veya manevi menfaatin bulunması gerektiği belirtilirken, her ikisinin de aynı anda varlığı şart koşulmamıştır³⁹⁹. 6102 Sayılı TTK’ da ise, maddi - manevi şeklindeki ayrım kaldırılmış sadece herhangi bir menfaatin bulunması yeterli görülmüştür⁴⁰⁰. Riziko şahsının bilgisinin ve muvafakatine gerek olup olmadığı yönünde TTK’ da açık bir düzenleme olmadığı göze çarpmaktadır. Bu noktada farklı görüşler olsa da⁴⁰¹ riziko şahsının bilgi veya muvafakatine gerek yoktur sonucuna varılır⁴⁰². Zira, kanunda buna ilişkin açık bir düzenleme yoktur. Ancak, riziko şahsının hayatı üzerinde başkası tarafından spekülasyon yapılacak ve belki de istemiyor olmasına rağmen riziko şahsının bundan haberi olmayacaktır. Bu nedenle bizim de katıldığımız görüşe göre riziko şahsının onayına tabi tutulması gerekir⁴⁰³. Şunu da eklemek gerekir ki, üçüncü şahsının bilgisinin ve/veya muvafakatinin olmasına rağmen eğer menfaati yoksa yapılan sigorta sözleşmesi batıl olacaktır⁴⁰⁴.

Menfaat maddi nitelikte olabileceği gibi (iş ortaklığı ya da alacaklılık ilişkileri) manevi nitelikte taşıyabilir⁴⁰⁵. Örneğin; verilmiş olan bir kararda kayınpeder-damat ilişkisi, kirvelik ve kan kardeşliği gibi ilişkilerde riziko şahsın hayatının devamında menfaatin bulunduğu açık ve kesin olduğuna yönelik kararlar verilmiştir⁴⁰⁶.

Menfaat kavramını dar yorumlamak gerekir, aksi halde ucu bucağı olmayacak durumlara karşılaşılabılır. Örneğin; çok başarılı bir devlet başkanın yaşamasında ülkede yaşayan herkesin maddi ve manevi menfaati bulunmaktadır, ancak bu durum bir sigorta sözleşmesinin yapılmasını gerektirecek nitelikte bir menfaat sayılamaz⁴⁰⁷.

³⁹⁸ Ayrıca bkz. TTK 1490 madde gerekçesi “ ... sözleşmenin yapılması sırasında olmayan menfaat sözleşmeyi batıl kıldığından, sonradan ortadan kalkmanın da sözleşmeyi geçersiz kılacağı kabul edilmiştir.” Kendigelen 1403.

³⁹⁹ Ünan 20.

⁴⁰⁰ Sopacı 288; Metezade/Güleli 204.

⁴⁰¹ Atabek 303; Bozer 30 vd.

⁴⁰² Ünan 25; Kabukçuoğlu Özer 78.

⁴⁰³ Ünan 25.

⁴⁰⁴ Ulaş, (Can Sigortası) 41.

⁴⁰⁵ Ulaş, (Can Sigortası) 39.

⁴⁰⁶ Ulaş, (Can Sigortası) 39,40,41.

⁴⁰⁷ Sayhan 69.

Lehtar rizikonun bizzat şahsında gerçekleşen bir kimse değildir. Bu nedenle, riziko hakkında esasen bilgi sahibi olması mümkün değildir. Ayrıca, can sigortalarında lehtarın sigortacı ile ilişkisi riziko gerçekleştiği zaman ortaya çıkar⁴⁰⁸.

2.3. Lehtar Tayin Edilmesinin Hukuki Niteliği:

Hayat sigortaları bağlamında bir sigorta ettiren dışında başka bir kimsenin lehtar olarak tayin edilmiş olması borçlar hukuku bağlamında üçüncü kişi yararına sözleşme olarak kabul edilmektedir⁴⁰⁹. Bozer ise daha farklı bir yaklaşımla, lehtar tayin edilmiş olmasını *sui generis* bir yapı olarak görmektedir⁴¹⁰. Bunun sebebini de lehtarın hayatını kaybetmesi durumunda lehtarın mirasçılarının sigorta bedelini talep edemeyecek olmasına dayandırmış olup, üçüncü şahıs yararına sözleşme olması durumunda yararına sözleşme yapılan kimsenin mirasçılarının yani halefleri de sigorta bedelinin kendilerine verilmesini talep edebilecek olmasından dolayı *sui generis* bir yapı taşıdığını belirtmiştir⁴¹¹. Ancak, şunu söylemeliyiz ki, hayat sigortaları bağlamında lehtarın kendisine tanınan hakka kavuşabilmesi ancak sigortalı kimsenin ölmesinden sonra olacaktır. Bu nedenle kendisine tanınan hakkı elde edemediği zaman mirasçılara geçen bir haktan bahsetmek de mümkün olmayacaktır. Bu nedenle Bozer'e katılamıyoruz.

Her ne kadar vasiyetname ile lehtar tayini mümkün olsa da bu işlem bir ölüme bağlı tasarruf olmayıp sağlararası bir hukuki işlemdir.⁴¹²

2.4. Sigorta Ettiren İle Lehtar Arasındaki İlişki:

Sigorta ettiren ile lehtar arasındaki ilişki sigorta sözleşmesi dışında değerlendirildiğinde genellikle bir aile hukuku ilişkisinden (Örneğin; eş ve çocuklar gibi) kaynaklanabileceği gibi bir borçlar hukuku ilişkisinin sonucunda doğmuş olabilir⁴¹³. Lehtar tayin etme hakkına sahip olan sigorta ettirendir⁴¹⁴. Bu nedenle, sigorta ettiren bu hakkı dilediği gibi kullanabilir. Burada lehtara kazandırılan hak

⁴⁰⁸ Şeker Öğüz 67.

⁴⁰⁹ Kabukçuoğlu Özer 97, Ünan 36; Ulaş, (Can Sigortası) 45; Şenocak, (Üçüncü Şahıs) 41.

⁴¹⁰ Bozer 360.

⁴¹¹ Sui generis yapı dışındaki yaklaşımlar için bkz. Bozer 360.

⁴¹² Kabukçuoğlu Özer 99.

⁴¹³ Ünan 38.

⁴¹⁴ Bozer 361.

doğrudan doğruya onun şahsı üzerinde doğar. Bu nedenle lehtar (üçüncü kişi) sigorta ettirenin halefi değildir⁴¹⁵.

2.5. Sözleşme Bağlamında Lehtara Tanınan Hakkın İçeriği:

Lehtara tanınan hak, ilgili riziko gerçekleştiği zaman sigortacıdan sigorta bedelini talep edebilme hakkıdır. TTK m.1493/7’de de bu yönde bir düzenleme yapılmıştır. Ancak, bu yetki aksi kararlaştırılmadıkça lehtara tanınmıştır. Bir başka ifadeyle, taraflarca aksine bir düzenleme yapılabilmesi mümkündür. Ayrıca, sigorta sözleşmesinden kaynaklanan, sigortacıya karşı ileri sürülebilecek diğer tüm hak ve yetkiler sigorta ettirene aittir⁴¹⁶. Zira, lehtar sigorta akdinin tarafı olmayıp sadece lehine kazandırma yapılan kişidir.

2.6. Lehtar Olarak Tayin Edilebilecek Kimseler:

Lehtar, gerçek veya tüzel kişi olabilir⁴¹⁷. Özellikle tüzel kişi olarak gösterilmesine ilişkin uygulamalara yurt dışında sıkça rastlanmaktadır⁴¹⁸. Tüzel kişilerinde lehtar olarak atanabileceğine dair 6102 sayılı TTK ile açık hüküm getirilmek suretiyle ülkemizde de key-man sigortasının önü açılmış oldu⁴¹⁹. Lehtar üçüncü bir kişi olmakla birlikte yaşama hali hayat sigortalarında lehtar sigortalı veya sigorta ettirenin bizzat kendisi olabilir⁴²⁰. Fakat Ünan, bunu eleştirerek sigorta ettirenin zaten kural olarak hak sahibi olduğu alacak üzerinde kendisini lehtar olarak tayin etmesini gereksiz bulmaktadır⁴²¹. Ancak o zaman şunu söylemek gerekir ki, sigorta ettiren lehtar olarak sözleşmede herhangi bir kişiyi göstermeden sözleşme yapmış olabilir. Bu durumda lehtarın kim olduğunun tespiti tarafların iradelerini dikkate almak suretiyle belirlenmelidir⁴²². Zira lehtar, sigorta ettirenin kendisi olabileceği gibi sigortalı da olabilecektir.

⁴¹⁵ Tunçomağ 579.

⁴¹⁶ Ünan 38.

⁴¹⁷ Tüzel kişinin lehtar olma vasfı ile ilgili bazı tartışmalı durumlar için bkz. Ünan 29; TTK m.14903/1’de gerçek veya tüzel kişi lehine sigorta sözleşmesi yapılabilir denmektedir.

⁴¹⁸ Özellikle key-man (anahtar adam) sigortası buna örnektir. Kabukçuoğlu Özer 96.

⁴¹⁹ Kendigelen 1406.

⁴²⁰ Ulaş, (Can Sigortası) 45; HSGŞ m. A.1.

⁴²¹ Ünan 179.

⁴²² Kabukçuoğlu Özer 96.

Tüzel kişilerin lehtar olarak atanabileceğine ilişkin TTK m. 1493/1’de düzenleme yapılmıştır⁴²³. Gelecekte doğması beklenen, umut edilen bir varlığın da lehtar olarak atanması mümkündür⁴²⁴.

Özellikle bazı kimseler lehtar olarak tayinine çok sık rastlanmaktadır. Bu kimseleri ayrı başlıklar halinde incelemek daha yerinde olacaktır.

2.6.1. Eşin Lehtar Olarak Tayini:

Bir kimse eşini lehtar olarak atayarak sigorta sözleşmesi yapabilir. Ancak, sorun eşin lehtar olarak tayin edilmesinden sonra taraflar boşanmış ve hatta lehtar yeniden evlenmiş ise ne olacağı önem arz eder. Sigorta hukuku bağlamında değerlendirildiğinde boşanma herhangi bir etki doğurmaz⁴²⁵. Zira her iki faaliyette birbirinden bağımsızdır. Eşin lehtar olarak atanmasında diğer tarafın ölümü ya da hayatta kalma ihtimali dahilinde yapılan sigortalarda diğer eşe kazandırma amacı güder.

Eşin dönülemez lehtar tayini ile atanmış olması ile birlikte daha sonra boşanma işlemi gerçekleşirse ne olacağı önemlidir. Sözleşme yapıldıktan sonra ilişkinin umulandan farklı bir hale dönüşmesi sebebiyle işlem temelinin çökmesi hali söz konusu olmuş olacaktır⁴²⁶. İşlem temelinin çökmesi bir başka anlatımla, aşırı ifa güçlüğüne ilişkin hükümden yararlanabilmek için; sözleşmenin yapıldığı sırada taraflarca öngörülemeyen bir durum olmalı, borçludan kaynaklanmamalı, ifanın talep edilmesi borçluyu dürüstlük kuralına aykırı olmalı ve son olarak, borçlu borcunu ifa etmemiş olmalı ya da ifanın güç duruma gelme ihtimalini saklı tutarak ifa etmiş olmalıdır⁴²⁷. Boşanma işlemi, bu 4 unsuru içinde bulundurmaktadır. Bu nedenle işlem temelinin çöktüğü söylenebilecektir. Aslında, sigorta sözleşmesinden doğan

⁴²³ Ünan 29,30; Can, (Özel Sigorta Hukuku) 215. Aksi görüş için bkz. Kender 224.

⁴²⁴ Rona Serozan, *Sağlararası İşlem yoluyla Ölüme Bağlı Kazandırma*, (İstanbul, Fakülteler Matbaası: 1979) 118.

⁴²⁵ Ünan 40.

⁴²⁶ İşlem temelinin çökmesi 6098 Sayılı TBK’da m.138’de “Aşırı İfa Güçlülüğü” olarak hüküm altına alınmıştır.; Ünan 40; Farklı bir örnek için bkz. Yeşim Gülekli, “*Aşırı İfa Güçlülüğü ve Alacaklının Tasavvurunun Boşa Çıkması Halinde İşlem Temelinin Çökmesi Öğretisi*”, İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, (İstanbul:1990), no:18, 59-60. (Kısaltma:Aşırı İfa Güçlülüğü)

⁴²⁷ Safa Reisoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Beta Yayınları, (İstanbul:2012) 416.

borcun halen ifası mümkün iken, artık ifası anlamsız bir hale gelmiş olacaktır⁴²⁸. Ünan, bu durumda sebepsiz zenginleşme hükümlerine gidilebileceğini belirtmiştir⁴²⁹.

TTK m.1493/4'e bakıldığı zaman lehtarın poliçeye yazdırmak suretiyle dönülemez olarak atanmış olması durumunda taraflar arasında o kimsenin başka bir deyişle, eşin lehtar olarak atanmasına ilişkin sebebin ortadan kalkması hali var ise, lehtarın değiştirilebileceği düzenlenmiştir. Bu durumda, sigorta ettiren eşini boşadıktan sonra lehtar atamasına sebep olan aile hukuku ilişkisi ortadan kaldığı için dönülemez lehtar tayinine ilişkin işlemi geri alabilecek yerine başkasını lehtar olarak atayabilecektir⁴³⁰.

2.6.1. Çocukların Lehtar Olarak Tayin Edilmesi:

Hayat sigortaları bağlamında “çocuklarım” ifadesi “eşim” ifadesi kadar belirsizlik yaratmaz. Bu nedenle sigorta ettiren çocuklarını lehtar olarak gösterebilir. Bu durumda sigorta ettirenin meşru çocukları, tanıma ve babalık davası yoluyla kendisine ait olduğu sabit bulunan çocukları, evlatlığı miras hakları oranında sigorta bedeline sahip olurlar⁴³¹. Hayat sigortası açısından isim belirtilmeksizin çocuklarım ifadesinin kullanılmış olması söz konusu durumdan aksi bir bilgiye ulaşılmadığı takdirde rizikonun gerçekleşmesi anıyla birlikte çocuk/çocuklar sigorta bedelini almaya hak kazanır⁴³².

Lehtar tayin edilirken beyanında belirtilen “çocuklarım” ifadesi çocukların mirası reddetmesi veya mirastan feragat etmiş olması sigorta bedelini talep etme hakkını ortadan kaldırmaz⁴³³.

Medeni Kanun madde 582'ye göre “Cenin sağ doğmak koşulu ile mirasçı olur. Ölü doğan çocuk mirasçı olmaz” . Bu hükümden çıkarılan sonuca göre, cenin

⁴²⁸ Gülekli, (Aşırı İfa Güçlüğü) 60.

⁴²⁹ Ünan 40.

⁴³⁰ “ Sigorta ettiren bu hakkını kullanmadığı sürece boşandığı eş rizikonun gerçekleşmesiyle sigorta bedeli üzerinde hala hak sahibi olmaya devam edeceğinden sonuç gene değişmeyecektir.” Şenocak, (Üçüncü Şahıs) 81; Sigorta ettirenin boşandıktan sonra tekrar evlenmiş ve ikinci eşinden de boşanmamışsa sigorta bedelini talebe kimin haklı olduğu konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Şenocak, (Üçüncü Şahıs) 82 vd.

⁴³¹ Bozer 362.

⁴³² Medeni Kanun açısından cenin de tam ve sağ doğumla birlikte sigorta bedeli üzerinde hak sahibi olacaktır.

⁴³³ Şenocak, Üçüncü Şahıs, 97. “Çocuklarım” ifadesiyle ilgili soybağı ve medeni hukuka tartışmalar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.94 vd.

ana rahmine düştüğü andan itibaren tam ve sağı doğumla birlikte hak sahibi olabilecektir. Bunun sigorta hukuku açısından doğuracağı hukuki sonuç ise, başka bir kimsenin lehtar atanması suretiyle yapılan sigortalarda üçüncü şahıs yararına sözleşme niteliğı taşıdığından yola çıkılarak ceninin de tam ve sağı doğumla sözleşmenin lehtarı olarak atanabileceğini söyleyebiliriz⁴³⁴. Bu nedenle cenin lehine hayat sigortasının akdedilebilmesi mümkün olacaktır⁴³⁵. Böylece sigortacı, cenine karşı tehlikenin gerçekleşmiş olması durumunda sigorta tazminatını sağı doğumun gerçekleşmesi halinde ödeme yükümlülüğü altına girmektedir⁴³⁶.

2.6.3. “Mirasçı” veya Benzeri bir İfade İle Lehtar Tayin Edilmesi:

TTK m.1494’de lehtar atanmasına ilişkin bir yorum kuralı düzenlemiştir. Lehtar olarak mirasçıların tayin edilmiş olması durumunda, sigorta bedelini talep etme hakkı olan kişiler sigorta ettirenin hayatını kaybettiğı anda mirasçısı olacak kimselerdir⁴³⁷.

Ölüm rizikosuna karşı sigorta sözleşmesi yapıldıysa, birden fazla kimsenin payları belirtilmeksizin lehtar olarak atanmış olması durumunda her lehtarın eşit oranda hak sahibi olacaktır. Miras bırakan tarafından dönülemez şekilde lehtar tayin edilmesine ilişkin işlem yapılmış olup, daha sonra mirasçılıktan çıkarma, rücu hali veya lehtar atanmasına neden olan sebep ortadan kalktıysa lehtarın değiştirilebileceğı düzenlenmiştir⁴³⁸.

Mirastan feragat durumu var ise, kişi mirasın açılmasından önce ölmüş gibi kabul edilir. Ayrıca, kişinin mirastan feragat etmiş olması durumunda mirasçılık sıfatını kazanamayacağı için sigorta ettiren tarafından lehtar olarak atanmasına ilişkin durumda mirasçıların diye belirtilen ifade kendisini kapsamayacaktır. Mirastan feragatin konusunu terekedeki haklar oluşturduğu için terekeye dahil olmayan sigorta bedelini talep hakkı bu feragat kapsamında değerlendirilemeyecektir⁴³⁹. TTK

⁴³⁴ Kemal Oğuzman, Özer Seliçi, Saibe Oktay-Özdemir, Kişiler Hukuku, Filizkitabevi, (İstanbul:2011), 19.

⁴³⁵ Leyla Müjde Kurt, “Cenin Malvarlığı Hakları”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.2, S.1, Y.2011, 190; Tunçomağ 578.

⁴³⁶ Kurt 191.

⁴³⁷ Ünán 44.

⁴³⁸ Şenocak’a göre, bu durumda ikame lehtar atamasına gerek olmasızın sigorta ettiren lehtar tayinine yönelik olan beyan geri alınarak sigorta bedelinin talep edilmesini engellemenin mümkün olabileceğini söylemiştir. Şenocak, (Üçüncü Şahıs) 112.

⁴³⁹ Şenocak, Üçüncü Şahıs, 114,115.

m.1494/1'in son cümlesinde mirasın reddi ve mirastan vazgeçmenin lehtarın hakkı üzerinde etkili olmayacağına yönelik olarak yapılan düzenleme bu noktada isabetli bir düzenleme olmuştur.

Lehtar atanması işlemi yapılırken “mirasçı” şeklinde bir ifadenin belirtilmiş olması durumunda sigorta bedeli üzerinde müşterek alacaklı sıfatını kazanacakları anlamına gelmeyecek olup, her mirasçı diğerinden bağımsız olarak payını talep etme yetkisine haiz olacaktır⁴⁴⁰.

2.7. Lehtarın Sigorta Ettirenden Önce Ölmesi Durumu:

Lehtarın sigorta ettirenden önce ölmesi durumunda ve sigortacıya karşı talep hakkını daha önce kazanmış ise şayet dönülemez lehtar tayininde bulunulduysa (yani, sigorta ettirenin dönme hakkından feragat etmesi durumunda) artık lehtarın halefleri sigorta bedelini talep etmeye hak kazanacaktır. Ancak, lehtarın sigortacıya karşı talep hakkı doğmamış olabilir. Bu durumda, sigortacı ya sigorta ettirene ya da daha sonra atamış olduğu bir lehtar varsa ona karşı edimini yerine getirmesi gerekecektir⁴⁴¹.

Sigorta ettiren ayrıca riziko şahsı ise, lehtarın riziko şahsından önce ölmesi durumunda sigorta bedeli (beklenen hak) kendi mirasçılara intikal etmez⁴⁴². Ancak mirasçılara geçmesini istiyorsa terditli bir atama işleminde bulunması gerekir⁴⁴³.

2.8. Birden Fazla Lehtar Tayin Edilmesi Durumu:

Sigorta ettiren birden fazla kimseyi lehtar olarak tayin edebilir. Ayrıca bununla birlikte hangi lehtarın ne oranda sigorta bedeline hak kazanmış olacağını belirtmiş de olabilir⁴⁴⁴. Ölüm rizikosuna karşı yapılmış olan sigorta sözleşmelerinde, sigorta sözleşmesinin sigorta ettirenin mirasçıları için, eğer yaşama ihtimali bir sigorta yaptırıldıysa sigortalı lehine yapıldığı kabul edilmelidir.

⁴⁴⁰ Şenocak, Üçüncü Şahıs, 117.

⁴⁴¹ Ünan 42.

⁴⁴² Şenocak, (Üçüncü Şahıs) 146.

⁴⁴³ Şenocak, (Üçüncü Şahıs) 146.

⁴⁴⁴ Ünan 42.

Sigorta ettiren birden fazla lehtar tayin edecekse bunu aynı anda yapabilir. Ancak, dönülemez lehtar tayini yapmadığı sürece ilk lehtar atanmasına ilişkin işlemten sonra da başka bir kimseyi lehtar olarak atayabilir.

Oran gösterilmeden birden fazla kimsenin lehtar olarak atanmış olması durumunda durumun ne olacağı önemlidir. Bozer'e göre, birden fazla lehtar olarak atanmış olan kişilerin hepsi mirasçı niteliği taşıyorsa herkes kendi hissesi oranında sigortacıdan talepte bulunur. Ancak kişiler mirasçılık niteliklerinin dışında da talepte bulunabilirler. Bu durumda herkesin eşit miktarda sigorta bedelini talep edebilmesi gerekir⁴⁴⁵.

Sigorta ettiren bazen atamış olduğu ikinci lehtarın birincisinin yerini almak için mi ya da ikinci bir lehtar olarak mı atamış olduğu belli olmayabilir. Bu gibi hallerde sigorta ettirenin lehtar tayini sırasında kullanmış olduğu ifadeleri dikkate almak gereklidir⁴⁴⁶. Örneğin; sigorta ettirenin yapmış olduğu ikinci lehtar atamasında sigorta bedelinin tümüne hak kazanacağına yönelik bir beyanda bulunduyorsa bu durumda ilk lehtarı değiştirmiş olacağı sonucuna varmak gerekecektir. Bu durumda artık ilk lehtar sigorta bedeline hak kazanamayacaktır. Fakat sigorta ettirenin yaptığı ikinci lehtar ataması ilk lehtarın değiştirilmesine yönelik bir beyan içermiyorsa bu durumda sigorta bedeli üzerinde sonradan atanan lehtarlarında hak sahibi olacağını söyleyebiliriz.

2.8.1. Ölüm Rizikosuna Karşı Yapılmış Sigortalarda Birden Fazla Lehtar Atanması Durumu:

TTK m.1494'te lehtar atanmasına ilişkin bir yorum kuralı getirmiştir. Buna göre ölüm rizikosuna karşı yapılmış olan bir sigorta varsa, birden fazla kimse pay oranları belirtilmeksizin lehtar olarak atanmışsa, lehtar olarak sigorta bedeli üzerinde hepsi aynı oranda pay sahibi olacaktır. Eğer lehtar olarak atanmış kişilerden biri herhangi bir nedenden dolayı payını almıyorsa bu durumda payını almayan lehtarın payı diğer lehtarların payına eklenecektir⁴⁴⁷.

⁴⁴⁵ Bozer 364.

⁴⁴⁶ Ünan'a göre bu halde yorum ile sonuca varmak gereklidir. Ünan 43.

⁴⁴⁷ Aynı görüş için bkz. Ünan 43.

2.9. Medeni Kanun'un Miras Hukukuna İlişkin Bazı Hükümleri Açısından Lehtar Tayini:

Kişinin kendi ölümü ihtimaline karşı yaptığı ve primlerinde bizzat ödediği hayat sigortası alacağı, ölüm gerçekleştiğinde hiç kuşkusuz terekeye girer ve özel olarak bir sigorta vasiyeti bulunmadıkça külli halef olan mirasçılara kalacaktır⁴⁴⁸. Mirasbırakanın ölüme bağlı üçüncü şahıs yararına sözleşme yapmasındaki genel amaç, sigorta tazminatını alacaklılarından korumak ve sigorta tazminatını kendisinin ölümü durumunda yakınlarını destekleme amacına ulaşabilmektir⁴⁴⁹.

Lehtar ataması işlemi her ne kadar sigortacıya ulaştığı andan itibaren hüküm ifade eden bir durum olsa da, ölüme bağlı tasarruf yoluyla lehtar ataması işlemi bunun istisnasını oluşturmaktadır⁴⁵⁰. Medeni Kanun m.509'da sigorta alacaklarına ilişkin bir düzenleme yapılmıştır. Anılan hükme göre, mirasbırakan kendi ölümünden sonra ödenmek üzere üçüncü şahıs lehine hayat sigortası akdedebileceği belirtilmiştir. Hükümün devamında da hakkın sağlararası ya da ölüme bağlı bir tasarruf ile başkasına devredilebilmesinin de mümkün olduğu düzenlenmiştir. Ölüme bağlı tasarruf yoluyla lehtar atamasının yapılmış olması durumunda kişi bu hakkı ölüme bağlı tasarruf ile değil sigorta sözleşmesinin yapılmasıyla birlikte kazanmış olacaktır⁴⁵¹. Eğer vasiyetname düzenlemek suretiyle yapmış ise; bu durumda ölüme bağlı tasarruf ile yapmış sayılacaktır⁴⁵².

Lehtar tayinine ilişkin olarak beyanın muhataba ulaşması anından itibaren hüküm ifade edeceğini söylemek gerekir. Ancak, beyanın muhataba ulaşmasından önce miras bırakanın hayatını kaybetmesi durumunda da beyanın geçerliliğine herhangi bir etkisi olmayacaktır⁴⁵³.

⁴⁴⁸ Serozan 152.

⁴⁴⁹ Serozan 152,153.

⁴⁵⁰ Şenocak, (Üçüncü Şahıs) 55.

⁴⁵¹ “Ölüme bağlı tasarruf içinde lehtarın atanmış olması durumunda sigorta bedeli üzerindeki hak vasiyet alacaklısı olarak değil, sigorta hukuku anlamında lehtar sıfatıyla hakkı iktisap edecektir.” Şenocak, Üçüncü Şahıs, 57; Bilge Öztan, *Miras Hukuku*, (Ankara: Turhan Kitabevi, 2010) 153. Kısaltma: Miras Hukuku)

⁴⁵² Serozan'a göre, ölüme bağlı kazandırma lehtarın ancak umut ya da beklenti olan sözcüğü ile nitelendirilebilecek olan bir işlem olup mirasbırakanın sağlığında herhangi bir hukuki etki saçması mümkün olmayacaktır. Serozan 15.

⁴⁵³ Şenocak, (Üçüncü Şahıs) 58.

TMK m.567’de hayat sigortalarına ilişkin olarak yaptığı özel düzenlemede üçüncü şahıs lehine sigortanın ivazsız bir şekilde temlik edilmiş olması durumunda ve bu durumla mirasçılarının saklı payları ihlal edilmiş ise bu sigorta iştirak kıymeti üzerinden tenkise tabi olacaktır.⁴⁵⁴ İlgili maddenin kapsadığı haller; mirasbırakanın kendi ölümünde ödenmek üzere üçüncü kişi lehine hayat sigortası yapmış olması, üçünü kişi böyle bir sigorta için lehtar sonradan lehtar olarak tayin edilmiş olması ve son olarak, sigortacıya karşı istem hakkını sağlararası ve ölüme bağlı tasarruf ile karşılıksız olarak üçüncü bir kimse temlik edilmiş olması hallerini içerir⁴⁵⁵. TMK m.509’da belirtilen durumun gerçekleşmesi mirasçılarının dokunulmaz paylarını zedelediği ölçüde yapılan kazandırmalara karşı tenkis davası açılabilir⁴⁵⁶. Kısaca, yapılan bu kazandırmaların ayrıca tenkise tabi olacağını belirtmiştir.

TMK m.575’inci madde hükmü de mirasbırakanın sağlığında yapılmış olan kazandırmaların ve paylaştırmaların ile terekenin ölümü anı itibariyle durumuna göre değerlendirilmesi gerektiği düzenlenmiştir⁴⁵⁷.

TMK m.601/2’de özel durumlar başlığı altında sigorta vasiyeti düzenlenmiştir. Mirasbırakan kendi lehine yapmış olduğu bir sigortayı veya sigorta menfaatini başka bir kimseye vasiyet edebilir⁴⁵⁸. TMK m.601/2’de buna ilişkin olarak kendisine vasiyet edilen kimsenin mirasçılara başvurmaksızın doğrudan doğruya sigortacıdan talep edebileceği düzenlenmiştir.

TTK’ da lehtar atanması suretiyle yapılan hayat sigortaları tam üçüncü şahıs lehine sözleşmedir. Burada lehtar doğrudan olarak ölüm durumu için yapılan sigorta sözleşmesine dayanmak suretiyle sigorta alacağını aslen kazanır⁴⁵⁹. Ölüme bağlı üçüncü şahıs yararına yapılan sözleşme de alacak hakkını terekeden ya da mal varlığında değil doğrudan doğruya üçüncü kişinin kucağına düşen bir hak olarak

⁴⁵⁴ İmre/Erman 229; Öztan, (Miras Hukuku) 101; “ Mirasbırakanın üçüncü kişi lehine yapmış olduğu hayat sigortalarında sigorta alacağının mirasbırakanın ölümü zamanındaki satın alma değeri tenkise tabidir.” Ahmet Kılıçoğlu, *Miras Hukuku*, (Ankara: Turhan Kitabevi, 2009) 200; ”, Mustafa, Dural, Turgut, Öz, *Türk Özel Hukuku Cilt IV Miras Hukuku*, Yenilenmiş 4.bası, (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2009) 262.

⁴⁵⁵ Hasan İşgüzar, *Yeni Türk Medeni Kanunu’na Göre Miras Hukuku Hükümlerindeki Değişlik ve Yenilikler*, (Ankara: Yetkin yayınları, 2003) 77.

⁴⁵⁶ Serozan 122,123; Dural/Öz 262.

⁴⁵⁷ “Bu malların kıymeti, temlik günündeki niteliklere göre yapılır. “İmre/Erman 228.

⁴⁵⁸ İmre/Erman 126.

⁴⁵⁹ Kender 225; Serozan 120,154.

tabir edilebilir⁴⁶⁰. Mirasbırakanın terekesi borca batık bile olsa aslen kazanıldığından iflas hükümlerine göre tasfiye sürecine sokulmaz. Hatta lehtar aynı zamanda mirasçı olsa mirası reddetse bile sigorta tazminatını tahsil edebilecektir⁴⁶¹. Bu nedenle de; yapılan bu sözleşme sigorta hukuku prensiplerine göre yapılan bir sözleşme olup, ölüme bağlı tasarruf niteliği taşımaz⁴⁶².

Ölüme bağlı üçüncü şahıs yararına sözleşme yapılması durumunda ölüme bağlı tasarruflara uygulanacak hükümler ve şekil şartları uygulanır. Bu şekilde yapılan kazandırmalara ölüme bağlı tasarruflar gibi tenkis edilir⁴⁶³. Burada şunu da belirtmek gerekir ki, ölüme bağlı olarak doğrudan bir kazandırma söz konusu olduğu için bu hak terekeye girmeyeceği gibi tereke alacaklılarının da takibine de konu olmayacaktır⁴⁶⁴.

2.9.1.Mirasçılar ve Alacaklılar Karşısında Bedelsiz Tayin Edilmiş Olan Lehtarın Durumu:

Sigorta ettiren tarafından bedel karşılığında lehtar tayin edilmiş olması durumunda sigorta ettirenin mirasçıları ve alacaklıları açısından bir sorun yoktur. Ancak, lehtarın bedelsiz olarak tayin edilmiş olması durumunda sigorta ettirenin alacaklıları lehtara yapılan bu kazandırmaya ilişkin olarak İİK m.277 uyarınca iptal davası açabileceklerdir⁴⁶⁵. İİK m.278 uyarınca aciz, haciz ve iflastan önceki iki yıl içinde ödenmiş primler iptal edilebilir bundan öncekiler iptal edilemez⁴⁶⁶.

TMK m.509'da miras hukukuna ilişkin olarak sigorta alacaklarına ilişkin bir düzenleme yapmıştır. Bu hükme göre, mirasbırakan kendisinin ölümü durumunda ödenmek üzere üçüncü kişi lehine hayat sigortası yapmış ise veya lehtar olarak bir kimseyi atamış ise veyahut sigortacıdan sağlararası veya ölüme bağlı bir tasarruf işlemi yaparak karşılıksız şekilde üçüncü kişiye devretmiş olması durumunda mirasbırakanın ölümü durumunda o zamandaki satın alma değeri terekeye dahil

⁴⁶⁰ Serozan 119.

⁴⁶¹ Serozan 154.

⁴⁶² Tufan Ögüz, “Ölüme Bağlı Bağışlama ve Bunlara Uygulanacak Hükümler”, Prof.Dr. Halid Kemal Elbir’e Armağan, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Eğitim, Öğretim ve Yardımlaşma Vakfı Yayınları, 1996) 405; Kender 225. “Ölüme bağlı tasarruf kazandırmada bulunan kişinin mirasbırakanın ölümünden sonra hukuki sonuçlarını doğuran bir kazandırıcı işlemidir.” Serozan 10.

⁴⁶³ Ögüz 404.

⁴⁶⁴ Akyol 165.

⁴⁶⁵ Serozan 155.

⁴⁶⁶ Akyol 164.

edilir. Tenkisi ve dolayısıyla terekeye ilavesi gereken şeyler, mirasbırakanın başkası yararına yaptığı ivazsız kazandırıcı işlemlerdir⁴⁶⁷. Tenkise tabi olmak için TTK uyarınca hayat sigortasında sigorta tutarının ödenmesi mirasbırakanın ölümüne bağlanmış olmalıdır⁴⁶⁸.

Bozer'e göre, bedelsiz bir şekilde lehtar tayin edilmiş olması durumunda mirasçılar bu durumdan müteessir olabilirler⁴⁶⁹. Bu nedenle mirasçıların korunması için bu şekilde yapılan sigortaları satın alma değeri oranında tenkise tabi tutulurlar⁴⁷⁰.

2.10. Lehtar Tayininin Türleri:

Sigorta ettiren sigorta sözleşmesi kapsamında atadığı lehtarı daha sonra değiştirmek isteyebilir ya da yaptığı atama işlemini nihai sonuca ulaştırmak için lehtarı değiştirme hakkından feragat edebilir. Bu durumda karşımıza iki türlü lehtar tayini çıkar:

2.10.1.Dönülebilir Lehtar Tayini:

Sigorta ettiren lehtar atanmasına ilişkin olarak yaptığı hukuki tasarrufu başka bir kimseyi atamak için geri almak isteyebilir. Bunun dışında atamış olduğu lehtara ek olarak başka bir kimseyi de lehtar olarak tayin etmek isteyebilir. Kural olarak, sigorta sözleşmesi yapılırken bir kimse lehtar olarak tayin edilmiş ise yapılan lehtar tayini dönülebilir lehtar tayinidir. Hatta kanun koyucu tereddüt varsa lehtarı değiştirme hakkının saklı tutulduğunu kabul etmiştir⁴⁷¹. Ayrıca, lehtar tayininin geri alınabileceğine ilişkin olarak kanunda herhangi bir şekil şartı aranmadığı görülmektedir⁴⁷².

Lehtar tayinine yönelik olarak yapılan tasarruf, tek taraflı bir hukuki işlem olup, yöneltilmesi gerekli olan bir eylemdir⁴⁷³. Sigorta ettiren şayet lehtar tayin etmek istiyorsa ya da tayin ettiği lehtarı değiştirmek istiyorsa bunu sigortacıya

⁴⁶⁷ Zahit İmre, Hasan Erman, *Miras Hukuku*, (İstanbul: Der Yayınları, 2011:İstanbul) 228.

⁴⁶⁸ Dural/Öz 262.

⁴⁶⁹ Bozer 365.

⁴⁷⁰ Bu konuda farklı görüşler ve ayrıntılar için bkz. Akyol 164 vd; Bozer 365,366.

⁴⁷¹ TTK m.1493/4 hükmü.

⁴⁷² Şenocak, (Üçüncü Şahıs) 66; “Lehtar kaydı, kural olarak ölüme kadar serbestçe geri alınabilir.” Serozan 153.

⁴⁷³ Ünan 46; Ünan’a göre yöneltmesi gereken bu işlem lehtara yöneltilen bir işlem değildir. Ünan 47; Ulaş, (Can Sigortaları) 45; Şenocak’a göre lehtar tayini kabule gerek olmayan tek taraflı yenilik doğuran bir haktır. Şenocak, (Üçüncü Şahıs) 67.

bildirir⁴⁷⁴. Lehtar atamasına ve lehtar değişikliğine yönelik olarak yapılan işlemler sigortacının iznine bağlı değildir. Sigorta ettiren, lehtar olarak atadığı kişiye bunu bildirmek zorunda değildir. Çünkü lehtar tayini, lehtarın katılması gerekli olan bir işlem olmadığı gibi lehtar sözleşmenin de tarafı değildir⁴⁷⁵. Ancak, lehtar olarak tayin edilen kişi bunu kabul etmek zorunda bırakılamaz. Ayrıca lehtarın tayini konusunda kabul şartı aranmadığı için, lehtar sigorta ettiren karşı kabul beyanında bulunmuş olsa bile lehtarını her zaman değiştirebilecektir⁴⁷⁶. Sigorta ettiren tarafından kendisine yapılan kazandırmayı kabul ettiğini beyan ettiği andan itibaren lehtara ilişkin hükümler doğacaktır⁴⁷⁷.

Dönülebilir şekilde lehtar tayininin yapılmasından sonra lehtar riziko şahsı ile aynı anda veya daha önce ölürse bu durumda başka bir lehtar tayin edilmemiş ise, sigorta sözleşmesinden doğan hakların sahibi yine sigorta ettiren olacaktır. TTK' da tereddüt halinde sigorta ettirenin lehtarını değiştirme hakkını saklı tuttuğu belirtildiği için, şekil şartlarına dikkat edilmeden yapılan lehtar ataması dönülebilir lehtar ataması niteliği taşıyacağı anlamına gelmektedir⁴⁷⁸.

Eğer dönülebilir lehtar tayini yapıldıysa riziko gerçekleşene kadar lehtarın faaliyeti sadece bir beklenti veya alelade ümit sahibi olduğu için, bu süreye kadar sigorta sözleşmesinden doğan tüm haklar ve buna bağlı olan tasarruflar sigorta ettirene ait olacaktır⁴⁷⁹. Bu nedenle, riziko gerçekleşene kadar, sigorta sözleşmesinden doğan haklarını, rehnedebilir, temlik edebilir, hatta sigorta ettirenin alacaklıları hakkı cebri icra konusu bile yapabilirler⁴⁸⁰. Rizikonun gerçekleştiği andan itibaren, lehtarın, hakkın kendisi üzerinde o ana kadar olan beklentisi yerini tam hakka bırakacaktır⁴⁸¹.

⁴⁷⁴ Kender'e göre, bunu sigortacıya bildirmek zorundadır çünkü bu durum sözleşmede değişiklik yapıldığı anlamına gelir. Kender 224.

⁴⁷⁵ Ünan 46.

⁴⁷⁶ Şenocak, (Üçüncü Şahıs) 67.

⁴⁷⁷ Ünan 46.

⁴⁷⁸ Şenocak, (Üçüncü Şahıs) 70.

⁴⁷⁹ Ünan 48; Şenocak, (Üçüncü Şahıs) 141 dipnot 45'de belirtilen yazarlar.

⁴⁸⁰ Ünan 48.

⁴⁸¹ Ünan'a göre, rizikonun gerçekleşmesi ile hak sahibi olan lehtar, riziko şahsının ölümü anından itibaren sigorta ettirenin veya onun mirasçılarından poliçenin kendisine verilmesini talep edebilecektir. Ünan 48.

2.10.3. Dönülemez Lehtar Tayini:

Sigorta ettiren dilerse atadığı lehtar değiştirme hakkından vazgeçtiğini beyan ederek dönülemez lehtar tayini yapabilir. TTK m.1493/4'e göre sigorta ettirenin dönülemez lehtar tayini yapması için iki unsurun varlığı şarttır. Bu unsurların varlığı bir geçerlilik şartı niteliği taşır⁴⁸². Buna göre, lehtar değiştirme hakkından vazgeçtiğini sigorta poliçesine yazdıracak ve sonrasında sigorta poliçesini lehtara teslim ederek dönülemez lehtar tayini yapmış olacaktır⁴⁸³. Böylece, sigorta ettiren tayin ettiği lehtar değiştirme hak ve yetkisini kaybetmiş olacaktır⁴⁸⁴. Hayat sigortaları açısından lehtar geri alma yetisinden feragat edilmesi ile sigorta poliçesi üçüncü kişiye teslim edilirse lehtarın henüz beklenti niteliği taşıyan hak kazanma umudu gerçek anlamda bir hakka dönüşmeden lehtar atanmasına ilişkin kaydın serbestçe geri alınabileceğine ilişkin kuralın önemli bir istisnası olarak karşımıza çıkar⁴⁸⁵. TTK m. 1493/4'de belirtilen şartlar feragat beyanın yazılı olması ve poliçe üzerinde yer almasının zorunlu olması nedeniyle bu şekil şartlarına aykırı şekilde yapılan lehtar ataması dönülebilir lehtar ataması kabul edilecektir. İlgili hükümde belirtilen lehtara teslimi kavramından anlaşılması gereken de borçlar hukuku bağlamında zilyedliğin devridir⁴⁸⁶. İlgili kaydı içeren poliçenin kaybolması dönülemez lehtar tayinini ortadan kaldırmaz. Hatta, haksız olarak poliçeyi elinde bulunduran kimselere karşı istihkak iddiasında da bulunulabilecektir⁴⁸⁷. Ancak, şunu da eklemek gerekir ki lehtar kendisine yapılan bu kazandırmayı kabul etmek istemeyebilir. Bu durumda yapacağı feragat herhangi bir şekil şartına tabi olmayacaktır. Bir kimsenin lehtar olarak atanmasında sadece temyiz kudretine sahip olması yeterli iken, lehtarın dönülemez lehtar tayini ile kendisine tanınan haktan feragati için tam ehliyetli olması gerekir.

Usuli açıdan dönülemez lehtar tayinin nasıl yapılacağına gelirse, “lehtarın değiştirme hakkında feragat ettiği” ibaresinin yazılması bir zorunluluk değildir. Poliçede bulunan dönülemez lehtar tayinine ilişkin ibarenin karşısına kimliğini

⁴⁸² Şenocak, Üçüncü Şahıs, 68; Ünan 31; Ulaş, (Can Sigortaları) 46.

⁴⁸³ Ünan bu yönde bir çözümün gerekçesini anlaşılamadığını belirterek, bu iki şartın birlikte aranması hususu ancak poliçenin kıymetli evrak niteliği taşıdığı durumlarda anlamlı olduğunu savunmaktadır. Ünan 50; Ulaş, (Can Sigortaları) 46.

⁴⁸⁴ Ulaş, (Can Sigortaları) 46; Şenocak, (Üçüncü Şahıs) 68.

⁴⁸⁵ Serozan 129.

⁴⁸⁶ Şenocak, (Üçüncü Şahıs) 71.

⁴⁸⁷ Şenocak, (Üçüncü Şahıs) 72.

belirtmek suretiyle de lehtar ataması yapılabilir⁴⁸⁸. Kanun hükmü incelendiğinde, sigorta ettirenin lehtarı değiştirme hakkından vazgeçtiğini poliçeye yazdırmakla beraber poliçenin lehtara teslimi şartını aranması aslında beyanın sigortacıya ulaşmış olması gerektiği anlamını taşır. Beyanın mutlaka sigortacı tarafından yazılması zorunluluğu yoktur. Sigorta ettiren hakkından vazgeçtiğini yazarak imzalayıp poliçeyi lehtara vererek de dönülmez lehtar tayini yapmış olur⁴⁸⁹. TTK’ da sigorta ettiren tarafından yapılan feragate yönelik olarak bir sınırlama getirilmediği için sigorta ettirenin sigorta bedelinin tamamından ya da bir kısmından da feragati mümkün olabilecektir.

Dönülebilir lehtar tayininden farklı olarak burada lehtar, kendisinin tayinine yönelik işlem yapılır yapılmaz hak sahibi olmuş olur. Ayrıca, burada artık lehtarın değiştirilmesi veya geri alınması durumu söz konusu olamayacaktır. Lehtarın doğrudan hak sahibi olmuş olması nedeniyle, artık sahibi olduğu bu hak üzerinde rehin, temlik, gibi durumlarla tasarruf etme imkânında da sahip olacaktır⁴⁹⁰. Eğer lehtar ölürse bu haklar onun mirasçılara geçer.

2.11. Lehtarın Sigortalıyı Öldürmesi Durumu:

Bir kimsenin üçüncü bir kişinin hayatı üzerinde sigorta yaptırabileceğini daha önceki bölümlerde belirtmiştik. Ancak, lehtarın, riziko şahsını öldürmesi durumunda ne olacağını tespit etmek gerekir. Zira burada ortaya çıkan soru bu durumda lehtar sigorta bedeline hak kazanacak mıdır sorusudur. Lehtarın, sigortalıyı sigorta bedelini elde etmek için bilerek ve isteyerek öldürmesi durumunda kuşkusuz sigorta bedeline hak kazanamayacağını söyleyebiliriz. Çünkü sigorta ettirenin hareket ve davranışları (kastı) sigortacıyı her türlü sorumluluktan kurtarır⁴⁹¹. Zaten TTK m.1504’de de sigorta ettirenin veya lehtarın sigortalıyı öldürmesi durumu düzenlenmiştir. Adı geçen hükme göre, lehtar veya sigorta ettiren sigortalıyı öldürürse veya öldürülmesinde herhangi bir suç ortaklığında bulunursa sigorta bedelinin kendisine

⁴⁸⁸ Şenocak, (Üçüncü Şahıs) 69.

⁴⁸⁹ Şenocak, (Üçüncü Şahıs) 69.

⁴⁹⁰ Ünân 49. Şunu söylemek gerekir ki, dönülemez lehtar tayininin yapılmış olması durumunda sigorta sözleşmesinden doğan hakları riziko gerçekleşmeden önce reddedebilir. Zaten lehtar bu haktan ancak riziko gerçekleştiği andan itibaren yararlanma imkânına sahip olacaktır. Şenocak, (Üçüncü Şahıs) 162.

⁴⁹¹ W. Blauenstein, Revue Suisse D'Assurance, Jahrgang 60, Heft 5/6, 1992, s.148151 (Tercüme Eden: Merih Kemal Omağ), “Sigortalının Lehtar Tarafından Öldürülmesinin Hukuki Sonuçları”, <http://eski.tsrbsb.org.tr/private/trk/sayi16/ince16.htm>, Erişim Tarihi: 28.07.2013. (Kısaltma: Tercüme)

ödenmesinden mahrum kalacağını belirtmiştir. İsviçre Federal Mahkemesi’ de vermiş olduğu kararında doktrinde var olan görüşlere katılmak suretiyle, kasti eylemin, sadece onu işleyen kimsenin zararına sonuç doğurması gerektiğini kabul etmiştir⁴⁹².

Ancak eklemek gerekir ki bu durum sigortacının sigorta bedelini ödeme borcunu sona erdirmeyecektir. Zira TTK ilgili maddenin devamında sigorta bedelinin mirasçılara ödeneceğini söylemiştir⁴⁹³. Lehtarın riziko şahsını öldürmesinde mirasçılar azmettirici rolünü üstlenmiş olsalardı ne olacağı sorunu da önemlidir. Kanun koyucu mirasçılara sigorta bedelinin ödenmesini hükme bağladığı için bu durumda Medeni Kanun’un mirastan çıkarmaya yönelik hükümlerinin uygulanacağı ve sigortalının (riziko şahsı) altsoyu sigorta bedelini almaya hak kazanabilmelidir⁴⁹⁴. Medeni Kanun 510’uncu maddesinde düzenlenen mirastan çıkarma hallerinden mirasçının, mirasbırakanın veya yakınlarından herhangi birine karşı ağır bir suç⁴⁹⁵ işlemişse mirasçı mirasçılıktan çıkarılabilecektir.

TTK’daki anılan hükme bakıldığında sadece öldürülme eyleminden bahsetmiş ancak bu fiilin kasıtlı olmayan bir hareket neticesinde gerçekleşmiş olması haline ilişkin bir düzenleme yapılmadığı görülmektedir. Örneğin, lehtarın kullandığı otomobilde onunla birlikte seyahat eden riziko şahsı lehtarın yaptığı kaza sonucu hayatını kaybetmesi halinde durumun ne olacağı önem arz etmektedir⁴⁹⁶. Kanunda açıkça yapılmış bir düzenleme olmasa da lehtarın fiilinin iradi bir şekilde riziko şahsını öldürmeye yönelik olması durumunda sigorta bedelinden faydalanamayacağı sonucuna varmak yanlış olmayacaktır⁴⁹⁷. Bu durumda yukarıdaki örnek açısından varılacak sonuç; trafikte seyahat halinde iken olağan bir durum olan kaza yapma fiilinde bir kasıt halinin bulunmadığı varsayımında hareketle riziko şahsının ölmüş

⁴⁹² <http://eski.tsrbsb.org.tr/private/trk/sayi16/ince16.htm>, Erişim Tarihi: 28.07.2013.

⁴⁹³ Ulaş, (Can Sigortaları) 57.

⁴⁹⁴ Kabukçuoğlu Özer 233; Kabukçuoğlu Özer’e göre; sigortalı (riziko şahsı) sadece hayatı sigorta sözleşmesine konu olduğunda bahisle burada tazminatın sigorta ettirene ödenmesinin daha uygun olacağı sonucuna varmaktadır. Kabukçuoğlu Özer 232.

⁴⁹⁵ “Ağır bir suç işlenmiş olması halinin ceza hukuku anlamında kullanılmadığını buradaki ağır teriminin hakimın suçun ağır olup olmadığına aile bağlarını koparacak nitelik taşıyıp taşımadığını ve fiilen koparmış olup olmadığına göre karar verecektir” Dural/Öz, 200.

⁴⁹⁶ Bozer 344.

⁴⁹⁷ Bu konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Bozer 343 vd.; Atabek 357.

olması durumunda sigorta bedeline hak kazanabileceğini söyleyebiliriz⁴⁹⁸. Kasıt içeren eylemi hak sahibinin işlemiş olması durumunda ve aynı sırada birden fazla lehtar atanmış olması durumunda, sigortacı, suçlu olan lehtarın payını ödemekten kurtulur, ancak diğer lehtarların paylarını ödemek durumunda kalacaktır⁴⁹⁹.

2.12. Lehtarın Sigorta Ettirenin Yerine Geçmesi:

TTK m.1505’de ETTK’da yer almayan yeni bir düzenleme yapılarak, lehtarın sigorta ettirenin yerine geçmesi sağlanmıştır. İlgili madde Alman Sigorta Sözleşmeleri Kanun’undan alınmış olup, lehtar, sigorta ettirenin eşi veya çocuklarını korumak için getirilmiş bir hükümdür⁵⁰⁰.

2.12.1. Lehtarın Sigorta Ettirenin Yerine Geçmesinin Koşulları:

Burada TTK m.1505 hükmü incelenerek lehtarın sigorta ettirenin yerine geçmesine ilişkin olarak madde de belirtilmiş olan koşullar irdelenecektir:

2.12.1.1. Geçerli Bir Hayat Sigortası Sözleşmesinin Bulunması Gerekliliği:

TTK madde 1505’e göre lehtarın sigorta ettirenin yerine geçebilmesi için geçerli bir sigorta sözleşmesinin varlığı şarttır. TTK’ ya göre sigorta sözleşmesinin kurulması sigortacı tarafından sigorta ettirene sunulmuş olan teklifname tarihinin üzerinde 31 gün geçmekle kurulmuş olur. Ayrıca sigorta sözleşmesinden doğan edimin sigortacı tarafından henüz ifa edilmemiş olması gerekir. TTK m.1505’in uygulanması karma hayat sigortalarında, değişmez vadeli hayat sigortalarında ve ölüm ihtimaline karşı yapılan sigortalarda söz konusu olur⁵⁰¹.

2.12.1.2. İhtiyati veya Kesin Haciz Ya Da İflasın Açılması Durumu:

Lehtarın sigorta ettirenin yerine geçebilmesi için; TTK m.1505’de belirtildiği üzere sigorta ettiren lehine sigorta sözleşmesinden doğan alacakların kesin veya

⁴⁹⁸ Kabukçuoğlu Özer’e göre meşru savunma hali içerisinde sigortalının (riziko şahsı) lehtar tarafından öldürülmüş olması halinde lehtar sigorta tazminatına hak kazanabilmesi gerekir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Kabukçuoğlu Özer 232.

⁴⁹⁹ <http://eski.tsrsb.org.tr/private/trk/sayi16/ince16.htm>, Erişim Tarihi: 28.07.2013.

⁵⁰⁰ Kendigelen 1414; Sigorta ettirenin yerini alacak kişi ismen belirtilmiş olan lehtardır. Şayet bir lehtar tayini söz konusu değil ise, sigorta ettirenin eşi ve çocuklarıdır. Ünan 63.

⁵⁰¹ Kemal Şenocak, “Lehtarın Sigorta Ettirenin Yerine Geçmesi”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.2, S.1, Y.2011, 4. (Kısaltma: Yerine Geçme)

ihtiyati haczi halinde ya da sigorta ettiren için iflasın açılmasına karar verilmiş olması durumunda lehtar kanun kendisine verdiği hakkı kullanarak sigorta ettirenin yerine geçebilecektir⁵⁰². İhtiyati haciz, malvarlığı üzerindeki her türlü alacağın tahsili içeren bir yapı olmakla birlikte alacaklının alacağına kavuşmasını temin eder⁵⁰³. Belirtilen her türlü alacağın kapsamına sigorta alacağı da girmektedir. İhtiyati tedbir ise daha çok alacaklının kişisel taleplerini korumaya yöneliktir⁵⁰⁴. Ayrıca ihtiyati tedbir, ihtiyati hacizde olan para alacağının mevcut ya da müstakbel icrasını sağlamaya yönelik bir talep içermez⁵⁰⁵. Bu nedenle ki, sigorta ettiren ihtiyati tedbir ile sigorta alacağının icrasını sağlayamadığından ihtiyati tedbir kararının alınması durumunda TTK m.1505 hükmü uygulanmayacaktır.

İflasın açılması halinde bir aylık sürenin başlangıcı ise, lehtarın eşinin ya da çocuğunun haczi öğrenmiş olduğu ya da iflasın açıldığı tarihten itibaren başlayacağını belirtilmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken husus ihtiyati haciz için öğrenme anı dikkate alınmış iken, iflasın açılmasıyla ilgili olarak eş ve çocukların bunu öğrenme anı değil, salt olarak iflasın açıldığı tarihin dikkate alınacağı hususudur. Örneğin, iflasın açılmasına karar verilmiş ancak eş ve çocuklar bunu üç hafta sonra öğrendiyse süre öğrenmiş oldukları 3'üncü haftadan itibaren değil mahkemenin verdiği iflasın açılması tarihinden itibaren işlemeye başlamış olacaktır⁵⁰⁶. Zira, iflasa bağlanan hukuki sonuçlar iflas kararında belirtilmiş olan iflasın açılma anından itibaren ortaya çıkar ve ayrıca iflas kararının kesinleşmesi aranmaz⁵⁰⁷. Hatta kararın temyiz edilmiş olmasının da bu durum üzerinde bir etkisi olmayacaktır⁵⁰⁸.

İflas bazı sözleşmeleri kanundan kaynaklı olarak sona erdirmekte ise de, sigorta sözleşmesi bu yönde bir sözleşme değildir. Yani, sigorta sözleşmesi

⁵⁰² Şenocak , (Yerine Geçme) 8; Ünan 63.

⁵⁰³ Muhammed Özkes, *İhtiyati Haciz*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 1999) 13.

⁵⁰⁴ Şenocak , (Yerine Geçme) 8.

⁵⁰⁵ Özkes 12.

⁵⁰⁶ Şenocak'a göre iflas kararının temyiz edilmiş olmasının sürenin başlamasına herhangi bir etkisi olmaz, yani kararın kesinleşmesi koşulu aranmaz. Şenocak, (Yerine Geçme) 15.

⁵⁰⁷ Erdal Tercan, *İflasın Sözleşmelere Etkisi*, (Ankara: Adil Yayınevi, 1999) 5; Baki Kuru, Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz, *İcra ve İflas Hukuku*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2011) 474; “.... iflas kararı hukuki neticelerini hükmün tefhim veya tebliğinden veyahut kesinleşmesinden değil, hükümde tespit olunan (açılma) anından itibaren meydana getirir....” (İcra İflas Dairesi 24.02.1964, 2214/2454, İlmi Kazai İçtihatlar Dergisi, 44.s. 3174/3175) Saim Üstündağ, *İflas Hukuku*, (İstanbul: Avcıol Basım Yayın, 1998) 32, dipnot 14.

⁵⁰⁸ Kuru/Arslan/Yılmaz 474,475; Üstündağ 30.

tarafından birinin iflası ile kendiliğinden sona ermez⁵⁰⁹. Bu nedenle adı gösterilmiş lehtar, iflasın açılması kararı ile sigorta ettirenin onayını sağlamasıyla sigorta ettiren yerine geçmeye hak kazanabilecektir.

2.12.1.3. Sigorta Ettiren Tarafından Onay Verilmesi:

Lehtarın sigorta sözleşmesine taraf olabilmesi için sigorta ettiren tarafından bu duruma onay verilmesi gerekmektedir⁵¹⁰. Sigorta ettirenin vereceği bu onay TTK m.1505 hükmü incelendiğinde her hangi bir şekle tabi olmayıp tek taraflı ve sigortacıya varması gerekli olan bir irade beyanı olduğu sonucu ortaya çıkar⁵¹¹. Kanun hükmünde sigorta ettirenin onayı şart kılınmışken, sigortacının bunu kabulüne ilişkin bir düzenleme yapılmadığı için sigortacının onayı bu noktada zorunlu olmadığı söylenebilecektir. Ayrıca, onay herhangi bir şarta bağlanamaz, onay verilmiş olması durumunda bunun geri alınması da mümkün değildir⁵¹².

Sigorta ettirenin lehtarın yerine geçmesi durumunun oluşumu sigorta ettirene bağlıdır. Bu nedenle, sigorta ettiren gerekçe göstermeksizin bu talebi reddetme hakkına sahiptir.

TTK m.1505/4'te lehtarın eşinin ve çocuklarının da sigorta ettirenin yerine sözleşmeye taraf olabilmesi için bunu sigortacıya bildirimleri, lehtarın eşinin ve çocukların haczi öğrendiği tarihten veya iflasın açılmasıyla birlikte 1 ay içinde bu durumu sigortacıyı haberdar etmek zorundadırlar. Aksi halde kanunun kendilerine tanıdığı hak düşer.

2.12.1.4. Sigorta Ettiren Yerine Geçmeyi Talep Etmeye Yetkili Kimseler:

Sigorta ettiren yerine geçme hakkı TTK m.1505 madde “*adı gösterilerek belirtilmiş lehtar*” olarak ifade edilmiş olmakla birlikte ilgili maddenin devamında 3’üncü fıkrasında lehtarın adının sözleşmede hiç belirtilmiş olmaması durumunda bu hakkın sigorta ettirenin eşi ve çocuğu içinde söz konusu olacağı düzenlenmiştir. Adı gösterilerek belirtilmiş lehtar ifadesinin doğurduğu hukuki sonuç lehtarın belirlenebilir değil belirli olması gerektiğidir. Bu sebeple “*yasal mirasçılarım*”,

⁵⁰⁹ Tercan 13.

⁵¹⁰ “İflasın açılmasına bile karar verilmiş olsa onay verme yetkisi iflas idaresine değil, yine sigorta ettirene ait olacaktır.” Şenocak, (Yerine Geçme) 10.

⁵¹¹ Şenoca, (Yerine Geçme) 8, dipnot 24’de belirtilen eserler

⁵¹² Şenocak, (Yerine Geçme) 10.

“ebeveyn” veya “anne-baba” gibi ifadeler hayat sigortalarına taraf olma imkanı sağlamayacaktır⁵¹³. Zira kanun koyucunun iradesi kimliğin açık bir şekilde belirtilmiş olmasını içermektedir.

TTK m.1505/3’te lehtarın sözleşmede hiç veya adı belirtilerek gösterilmiş olmaması durumunda lehtarın sigorta ettirenin yerine geçmesi hakkı sigorta ettirenin eşine ve çocuklarına geçecektir⁵¹⁴. Bu noktada “eş” ve “çocuk” kavramlarının ne anlama geldiği tartışma konusu olacaktır ki, burada kanun koyucunun iradesi bizim için önem arz eder. Bu bağlamda, “eş” tabirinden anlaşılması gereken sigorta ettiren ile hukuki anlamda geçerli bir evliliği bulunan kimse anlaşılmalıdır. Boşanılmış eş ise hak sahibi değildir⁵¹⁵. “Çocuklar” kavramından anlaşılması gereken ise, evlilik birliği içinde dünya gelmiş olan ya da babalık davası ile veyahut baba tarafından tanıma yoluyla soybağının kurulmuş olduğu kimseyi anlamak gerekecektir⁵¹⁶.

Bir kişinin lehtar olarak atanması mümkün olduğu gibi birden çok kimsenin de lehtar olarak atanması mümkün olabilecektir. Bu durumda lehtarların hepsi ya da ayrı ayrı olarak sigorta ettirenin yerine geçmeleri mümkün olabilecektir. Sigorta ettirenin bu duruma onay verecek olması halinde her birinin katılım oranının belirlenmesi mümkündür⁵¹⁷.

2.12.1.5. Sözleşmeye Taraf Olma Talebinin İletilmesi:

TTK m.1505/4’te hakkın kullanımı için sigortacıya bildirim şartı arandığı görülmektedir. Ancak şunu söylemeliyiz ki, kanun sadece bildirim şartını aramış olup bunun sigortacı tarafından kabulüne ilişkin bir düzenleme yapmamıştır. Bu nedenle yapılan beyanın sigortacıya varması gereken tek taraflı bir irade beyanı olarak nitelendirebiliriz⁵¹⁸. Lehtarın eş veya çocuğunu sigorta ettirenin yerine geçecek olması durumunda bunu sigortacıya bildirmesi gerekir. Kanun 1 aylık süre içinde bildirimin sigortacıya ulaşması gerektiğini aksi bir durumda lehtarın sigorta

⁵¹³ Şenocak, (Yerine Geçme) 12, dipnot 47’de belirtilen eserler.

⁵¹⁴ Çeker 227.

⁵¹⁵ Şenocak, (Yerine Geçme) 13, dipnot 55’de belirtilen eserler.

⁵¹⁶ Şenocak, (Yerine Geçme) 13.

⁵¹⁷ Şenocak, (Yerine Geçme) 14.

⁵¹⁸ Şenocak, (Yerine Geçme) 15.

ettirenin yerine geçmesine ilişkin olan hakkın düşeceğini söylemiştir. Bir başka anlatımla, kanunda belirtilen süre hak düşürücü süredir⁵¹⁹.

2.12.2. TTK ile Getirilen Hükümün Niteliği:

TTK'nın 1520'inci maddesinde belirtilmiş olan koruyucu hükümler bahsine yer verilmediği görülmektedir. Bu durumda, sigorta ettiren yerine geçme hakkına sahip olanlar lehine değişiklik yapılabilmesi mümkün olacaktır⁵²⁰.

2.13. Lehtarın Atanmasına İlişkin Yorum:

TTK m.1494'te ölüm rizikosuna karşı yapılan sigortalarda birden çok kimsenin lehtar olarak atanması durumunda pay oranlarını belirtilmemiş olması halinde sigorta bedelinin tüm lehtarlar üzerinde eşit oranda paylaştırılacağı düzenlenmiştir. Lehtar olarak hak sahibi olan bir kimsenin payını almaktan vazgeçmesi durumunda ise, payı almaktan vazgeçen lehtarın payı diğer lehtarlar arasında eşit oranda paylaşılacaktır. Ayrıca mirastan vazgeçmenin veya mirasın reddi durumlarının lehtarın bu hakkı üzerinde herhangi bir etkisi olmayacaktır.

Lehtarın isminin açıkça belirtilmek suretiyle yazılabileceğini veya lehtarın belirtilmediği hallerle de karşı karşıya kalabileceğimizi daha önce belirtmiştik. Eğer lehtarın belirtilmediği bir durum olursa ölüme bağlı olarak yapılmış olan sigorta sözleşmelerinde sigorta ettirenin mirasçılarının lehine, yaşama ihtimaline karşı yapılmış olan sigortalarda ise, sigortalı lehine yapıldığı kabul edilmektedir. Burada lehtar tayini anındaki mirasçı sıfatına haiz olanlar değil, riziko olan ölüm olayının gerçekleşmesi durumunda mirasçı sıfatını kazanmış olacak kişilerin kastedildiğini anlamak gerekir⁵²¹.

2.14. Riziko Şahsı ve Lehtar Açısından Hakların ve Yükümlülüklerin Değerlendirilmesi:

1.5.1.Riziko Şahsının ve Lehtarın Hakları:

Riziko şahsı sözleşmenin tarafı değildir. Zira, her ne kadar sözleşmesel ilişkinin içinde gibi görünmese de riziko şahsı sadece rizikonun üzerinde

⁵¹⁹ Kendigelen 1414; Çeker 227.

⁵²⁰ Şenocak, (Yerine Geçme) 21.

⁵²¹ Ünan 44.

gerçekleştirdiği kişidir. Riziko gerçekleştiğinde sigorta sözleşmesinden doğan haklar riziko şahsı üzerinde değil lehtar üzerinde doğacaktır. Bu nedenle riziko şahsının sigorta sözleşmesinden doğan bir hakkının bulunduğunu söyleyemeyiz. Ancak lehtar ise, sigorta sözleşmesinden doğan hakların rizikonun gerçekleşmesi üzerine sahip olacak kişidir.

1.5.2. Riziko Şahsının ve Lehtarın Yükümlülükleri:

Riziko şahsının hakları başlığında da belirtildiği üzere riziko şahsı sözleşmenin tarafı değildir. Ancak, konu itibarıyla riziko şahsının hayatı üzerinde gerçekleşecek bir rizikoya ilişkin bir sigorta güvencesi sağlanmak istenmektedir. Bu nedenle, sigortacının üzerine almış olduğu riski tam ve doğru bir şekilde ölçebilmesi için sözleşme ile ilgili gerçekleri tam ve doğru bir şekilde bilmesi gerekir⁵²². Lehtar açısından da prim, beyan ve bilgi ve araştırma yapılması izin verme yükümlülüklerinin değerlendirilmesi gerekir.

1.5.2.1. Riziko Şahsı ve Lehtar Açısından Prim Ödeme Yükümlülüğünün Değerlendirilmesi:

Sigorta sözleşmesinde prim borçlusu kendisine sigorta güvencesinin sağlanmasını isteyen sigorta ettirendir. Fakat bir kimsenin hayatı üzerinde oluşacak rizikolara ilişkin olarak sigorta sözleşmesi akdettiysen bu durumda riziko şahsı olarak prim ödeme borcu altına girilmez çünkü sadece riziko şahsı üzerinde riziko gerçekleşir⁵²³. Zira rizikonun gerçekleşmesi halinde sigorta bedeline hak kazanan kişi lehtardır. Bu bağlamda başkası hesabına yapılan sigortada sigorta sözleşmesinden kaynaklanan bütün yükümlülükler ve borçlar sigorta ettirene ait olacaktır⁵²⁴. Sigorta ettirenin prim ödeme borcunu yerine getirmemiş olması durumunda sigortacı lehtara müracaat edemez⁵²⁵.

⁵²² Kabukçuoğlu Özer 250.

⁵²³ “Riziko şahsı yapılan sigorta sözleşmesine onay vermiş bile olsa, Sigortacı ile arasında akdi bire ilişki bulunmadığı için ne prim ödeme borçlusu n de diğer külfetleri yerine getirme yükümlülüğü söz konusudur. Riziko şahsı sadece sözleşmenin konusunu teşkil eder.” Şenocak, (Riziko Şahsı) 76.

⁵²⁴ Kayıhan 57; Bozer 357.

⁵²⁵ Şayet riziko gerçekleşmiş ise ve prim ödemedi muaf sigortaya dönüşmüş ise, sigortacı lehtara sigorta meblağını öderken vadesi gelmiş primleri bu meblağdan tenzil edecektir. Bozer 358.

1.5.2.2.Riziko Şahsı ve Lehtar Açısından Beyan Yükümlülüğünün Değerlendirilmesi:

Sigorta ettiren sigorta sözleşmesinin yapılması sırasında bildiği ya da bilmesi gereken tüm önemli hususlar hakkında sigortacıyı bilgilendirme yükümlülüğü altındadır. Akit öncesi ihbar (beyan) görevinin amacı itibariyle, her tür sigorta sözleşmesinin başkası hesabına yapılması halinde sigortalı, yani menfaati sigorta olunan kimsenin de ihbar ile yükümlü kılınması gerektirmektedir⁵²⁶. Başkasının üzerinde gerçekleşecek olan riziko ile ilgili olarak beyan yükümlülüğünün kimde olacağı bu durumda önem arz etmektedir. Kural olarak, riziko şahsının üzerinde beyan yükümlülüğünün bulunmadığını söyleyebiliriz çünkü daha önceden bahsedildiği üzere kendisi sadece rizikonun üzerinde gerçekleştiği kişi olup, akdi ilişkinin tarafı değildir. Bazen hayat sigortalarında sigorta ettiren ve sigortalı ayrı kişiler olabileceği gibi lehtarda farklı bir kimse olabilir⁵²⁷. Bu durumda lehtara beyan yükümlülüğü yüklenemez. Zira kendisi sigorta akdine yabancı bir kimse olup sadece riziko gerçekleşince sigorta bedelini talep edecektir⁵²⁸.

Hayat sigortalarında, sigortalının (riziko şahsının) hayatı üzerinde bir sözleşme yapıldığında bazı soruların riziko şahsı tarafından cevaplandırılması gerekir⁵²⁹. Zira lehtar, riziko şahsının şahsi durumuna ilişkin soruların cevaplarını bilemeyebilir. Bununla birlikte menfaat dengesi açısından, sigortacı için önem arz eden bilgilerin riziko şahsı tarafından bildirilmesi bir gereklilik olarak ortaya çıkar⁵³⁰. Bu nedenle ki, riziko şahsı eğer kendisinin ölümü ihtimalli bir hayat sigortası yaptırdığından haberi varsa bu durumda bildiği şeyler hakkında ihbar yükümlüsü olan diğer ilgililer hakkındaki hükümlerin kıyasen riziko şahsı için de uygulanacağını söyleyerek açıklama yapma yükümlülüğü altında olduğunu söyleyebiliriz⁵³¹. Lehtar

⁵²⁶ Hayat sigortasında da sigortalıya bu görev yüklenmiş olup, sigorta sözleşmesine taraf olmayan bir kimseye yani sigortalıya ihbar külfeti yüklenebileceği gibi sözleşmeye konulan bu şart geçerli sayılmıştır. Kender 256.

⁵²⁷ Bozer 354.

⁵²⁸ Bozer 354.

⁵²⁹ Kabukçuoğlu Özer 250; Bozer 354.

⁵³⁰ Şeker Ögüz 74.

⁵³¹ Kabukçuoğlu Özer 250; Şeker Ögüz 74.

da rizikonun gerçekleştiği öğrendiği tarihten itibaren bunu sigortacıya bildirmeye mecburdur⁵³².

1.5.2.3. Riziko Şahsı ve Lehtar Açısından Bilgi Verme ve Araştırma Yapılmasına İzin Verme Yükümlülüğünün Değerlendirilmesi:

Sigorta akdi iyi niyete dayanan bir akittir⁵³³. Bu nedenle, riziko gerçekleştiğinde sigortacıya gerekli her türlü bilgi ve belgeyi vermekle birlikte araştırma yapılmasında izin verme yükümlülüğü vardır. Eğer bir ölüm ihtimali sigorta söz konusu olursa zaten riziko şahsı hayatını kaybetmiş olacağı için sigortacı bu konuyla ilgili olarak gerekli bilgiyi zaten edinmiş olacaktır. Riziko şahsı, sağlık durumu ile ilgili olarak bilgi verme ve ihbarda bulunmaya zorlanamaz⁵³⁴. Lehtar sigortanın konusunu oluşturan husus hakkında edinmiş olduğu bilgi varsa veya araştırmayı gerektirecek bir durumun bulunması halinde buna izin verme yükümlülüğü altındadır.

3.SİGORTA ALACAĞINI DEVRALAN KİMSE:

3.1.Genel Olarak Sigorta Alacağının Devri Hali:

Sigorta ettiren lehtar ataması yapmak suretiyle tasarrufta bulunabileceği gibi alacağın devri yolu ile de bunu yapabilir. Bu anlamda lehtar tayini ve alacağın devri konusu birbirinden farklılık arz eder. Sigorta ettiren, sigorta alacağı üzerinde serbestçe tasarruf etme imkanına sahip olmakla birlikte bunu Borçlar Hukuku kuralları uyarınca serbestçe yapabilir⁵³⁵. Sigorta ettiren, sigorta sözleşmesinden doğan alacağını devrederse alacağın devri, alacakların yanında borçlarını da devrederse bu durumda borcun nakli söz konusu olur⁵³⁶.

⁵³² Bozer 356.

⁵³³ Algantürk Light 6; İsmail, Doğanay, “Hayat Sigortasında İhbar Yükümlülüğü”, Batıder, (Ankara:1974), C.VII, S.4, 842. (Kısaltma: İhbar Yükümlülüğü)

⁵³⁴ Şenocak, (Riziko Şahsı) 78.

⁵³⁵ Ünan 51; Kenan Tunçomağ, *Hayat Sigortalarında Sigorta Sözleşmesinin Devri*, Kamu-İş Dergisi, Cilt:4, Sayı:2, Haziran, (İstanbul: Kamu İş Yayınları), 1999. (Kısaltma:Sözleşmenin Devri) 1 ; “Sigorta ettiren sigorta bedeli talebini her zaman devredebilir. Bunu Borçlar Kanunu hükümleri kapsamında yapabilecektir” Şenocak, Üçüncü Şahıs, 286.

⁵³⁶ Ünan 56;

3.2. Sigorta Alacağının Devrine İlişkin Usul:

Sigorta alacağının devrine ilişkin olarak TTK' da düzenlenen ayrıca bir hüküm yoktur. Bu nedenle TBK' da ki alacağın devrine ilişkin hükümlerin burada uygulanması gerekir. TBK m.184'te geçerli bir şekilde alacağın devrinin gerçekleşebilmesi için yazılı bir biçimde yapılması gerekir.

TBK m.183'e göre, alacağın devri için alacaklının borçluya bildirimde bulunmasına gerek yoktur. Bu noktada, sigorta ettirenin de sigortacıya sigorta sözleşmesinden doğan alacağını devrettiğine dair bildirimde bulunması gerekliliği aranmayacaktır. Ancak, şunu söylemeliyiz ki, sigorta alacağının başkasına devredildiğini bilmeyen sigortacı, sigorta ettireni alacaklı zannederek ödemede bulunabilir⁵³⁷. Bu durumda, TBK m.186 hükmü gereğince iyiniyetli bir şekilde borcunu ifa eden borçlu borcundan kurtulacaktır. Bu nedenle, alacağın devredildiğinin sigortacıya bildirilmesi yeni hak sahibinin lehine bir durumdur⁵³⁸.

Sigorta alacağının devredilmesi durumunda poliçenin sigorta alacağını devralan kimseye devri zorunlu değildir⁵³⁹. Fakat TBK m.190 gereğince devreden devralana alacak senedi ve alacağa ilişkin olan bilgi ve belgeleri vermekle yükümlüdür. Bu bağlamda, sigorta alacağını devralan kimse poliçenin kendisine verilmesini isteyebilir⁵⁴⁰.

3.3. Sigorta Alacağının Devrinin Kapsamı:

Alacağın devrinin kapsamı dönülebilir lehtar tayininden daha geniştir. Zira, alacağın devri ile sadece borçlu sigortacı tarafından ödenecek olan sigorta alacağı değil, sigorta ettirenin sahip olduğu yenilik doğuran haklarda sigorta alacağını devralan kimseye geçecektir⁵⁴¹. Örneğin, sigortanın prim ödenmeden muaf sigortaya dönüşmesi, sigorta sözleşmesinin feshi gibi haklara sigorta sözleşmesini

⁵³⁷“ Borçlunun iyiniyetli sayılması için alacağın temlik edildiğini bilmemesi, ödemede bulunduğu alacaklıyı hak sahibi zannetmesi gerekir. Şayet borçlu alacağın temlik edildiğini öğrendiyse alacağın temliki, devralan ya da devreden tarafından bildirmemiş olsa bile eski alacaklıya yaptığı ödeme ile borcundan kurtulmaz. Borçlu yeni alacaklıya tekrar ödeme yapmak zorunda kalır.” Reisoğlu 468.

⁵³⁸ Ünan 52.

⁵³⁹ Ünan 52.

⁵⁴⁰ Ünan 52.

⁵⁴¹ Ünan' a göre, sigorta sözleşmesini feshetme ve sözleşmede değişiklik yapma hakkı da devredenden devralana geçecektir. Ünan 52.

devir işleminin yapılması ile devralan kavuşmuş olur⁵⁴². Ayrıca, sigorta alacağının devri ile sigorta sözleşmesinden kaynaklanan borçlar sigorta ettirene (sigortalıya) ait olmaya devam eder. Bu nedenle ki, ilk primin ödenmemesi sebebiyle fesih, doğru beyan yükümlülüğüne aykırılık gibi hallerde sözleşmenin tarafı ve hukuki işlemlerin muhatabı sigorta ettiren yani sigortalı olmaya devam edecektir⁵⁴³. Ayrıca sigorta sözleşmesinden doğan hakların devredilmesi “*bütün alacakları ve hakları*”⁵⁴⁴ kapsar.

Sigorta alacağının devrin kapsamının sınırlandırılması mümkündür⁵⁴⁵. Sigorta ettiren dilerse sigortaya ilişkin olan alacağın tümünü başkasına devredebileceği gibi bunu kısmen de yapabilir. Örneğin, yenilik doğuran haklar olan fesih ve sözleşmeyi değiştirme gibi hakları kendisinde tutarak alacağın kısmen başkasına devrini sağlayabilir⁵⁴⁶.

Sigorta alacağının devrinin birden fazla kimseye yapılması mümkündür. Buna göre, sigorta ettiren yani sigortalının yaptığı ilk devir işleminden sonra devrettiği kimsenin bu alacağı başka bir kimseye devretmesi şeklinde olabileceği gibi, sigorta ettirenin farklı kimselere sigorta alacağını devretmesi şeklinde de gerçekleşebilir⁵⁴⁷.

3.4. Sigorta Alacağını Devreden İle Devralan Arasındaki İlişki:

Devir işleminin yapılması için sigorta ettiren ile sigorta alacağını devralacak kimsenin aralarında anlaşmaları gerekir. Yapılan işlem sigorta ettirenin malvarlığında bir eksilme yaratır. Bu nedenle, sigorta alacağını devralan kimsenin onayına ihtiyaç yoktur⁵⁴⁸.

TBK m.184/2 uyarınca ise devreden ile devralan arasında yapılacak olan alacağın devri sözü verme hali ise herhangi bir şekle tabi tutulmamıştır⁵⁴⁹. Bu durum sigorta sözleşmeleri açısından da, sigorta ettiren (sigortalı) sigorta alacağının devrine

⁵⁴² Tunçomağ, (Sözleşmenin Devri) 1.

⁵⁴³ Tunçomağ, (Sözleşmenin Devri) 1.

⁵⁴⁴ Tunçomağ, (Sözleşmenin Devri) 2.

⁵⁴⁵ Ünan 53; Eren’de alacağın bir kısmı özellikle “kısmi alacağın” devredilebileceğini söylemektedir. Eren 1235.

⁵⁴⁶ Ünan 53.

⁵⁴⁷ “İkinci ve sonraki temliklerin geçerliliği ilk temlik sonrasında sigorta ettirenin hala devredilecek bir alacak kısmına sahip olması gerekir.” Ünan 53.

⁵⁴⁸ Reisoğlu 465.

⁵⁴⁹ Eren 1186.

ilişkin olarak aralarında yapacakları sigorta alacağının devri sözü açısından bir şart aranmaması gerekecektir.

3.5. Sigorta Sözleşmesinden Doğan Hakların Devri İle Lehtar Tayini Arasındaki Bağlantı:

Sigorta sözleşmesinden doğan hakların devrinin kapsamının lehtarın atanması işleminden daha kapsamlı bir nitelik taşıdığını daha önce belirtmiştik⁵⁵⁰. Eğer sigorta ettiren bir başka anlatımla, sigortalı sigorta sözleşmesinden doğan tüm haklarını devrederse lehtar tayin edilmesine ilişkin hak da devralan kimseye geçecektir⁵⁵¹.

Devralan kimse de bu hak üzerinde iki şekilde tasarrufta bulunabilir. İlk olarak, kendisi sahip olduğu hakkı başka bir kimseye devredebilir. İkinci olarak da, bir kimseyi lehtar olarak tayin edebilir. Hakları devralan kimse ile, devreden arasında lehtar atanmayacağına ilişkin yapılan bir düzenleme varsa bu taraflar açısından iç ilişki içinde ileri sürülebilirse de dış ilişki açısından herhangi bir hukuki sonuç doğurmayacaktır⁵⁵².

Sigorta ettiren dönülebilir bir lehtar tayininde bulunduyorsa, daha sonra sigorta sözleşmesinden doğan haklarını başkasına devrettiyse lehtar tayininden dönüldüğü anlamına gelir⁵⁵³. Ancak dönülemez lehtar tayininde ise durum farklıdır. Zira, sigorta ettirenin bu durumda devri işlemi ile lehtar tayinine ilişkin hakkı da sigorta alacağını devrettiği kimseye geçmektedir. Bu nedenle, kendisi sahip olmadığı bir hak ile ilgili olarak herhangi bir işlemde bulunamayacaktır⁵⁵⁴.

3.6.Devir Yasağının Getirilmiş Olması Durumu:

TBK m.183'te belirtildiği üzere, taraflarca devir yasağı içermeyen bir hakkın devredilebileceği düzenlenmiştir. Buradan varılan sonuca göre, alacağın devrinin yasaklanmış olması mümkündür. Alacağın devri sözleşme ile yasaklanmış olmasına rağmen başkasına devredilmesi halinde devir geçerli olmaz⁵⁵⁵. Alacağı devralan

⁵⁵⁰ 3.3 no'lu başlık "Sigorta Alacağının Devrinin Kapsamı".

⁵⁵¹ Zira, Lehtar tayin edilmesine ilişkin hakkın niteliği yenilik doğuran haktır. Ünan 54.

⁵⁵² Eğer devralan kimse lehtar atanmamasına ilişkin bir taahhüt bulunmasına rağmen, lehtar tayin ettiyse sigortacı yapılan bu tayin işlemi görmezden gelemeyecek ve bununla bağlı olacaktır. Ünan 55.

⁵⁵³ Ünan 55.

⁵⁵⁴ Ünan 55.

⁵⁵⁵ Reisoğlu 466.

kimsenin iyiniyetli olması, alacağın devrinin mümkün olmadığını bilmesinin bir önemi yoktur. Ancak, TBK m.183/2'ye göre ise bir istisna getirilmiş ve devri yasağı içermeyen yazılı bir borç ikrarına dayanarak iyiniyetli üçüncü kişilere bu hakkın ileri sürülemeyeceği düzenlenmiştir. Sigorta uygulaması açısından sigortacı ve sigorta ettiren arasında devir yasağını öngören bir anlaşmanın yapılması pek karşılaşılan bir durum olmamaktadır⁵⁵⁶.

3.7. Sigorta Ettiren Konumunun Devredilmesi:

Sigorta alacağının devredilmesi durumunda sözleşmeden doğan borçlar hala sigorta ettirenin üzerinde kalmaya devam edecektir. Örneğin, prim ödeme borcu hala sigorta ettiren kimseye ait olacaktır. TTK' da sigorta ettiren konumunun devri ile ilgili olarak herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Bu nedenle, TTK'daki 1451'inci madde hükmü gereği sigorta sözleşmeleri hakkında TTK' da düzenleme yapılmayan konularda TBK hükümleri uygulanacaktır. Bu durumda, sigorta ettiren konumunun devri söz konusu olduğu zaman alacağın devri değil, borcun nakli (iç yüklenme ve dış yüklenme)yani TBK'nın deyimi ile borcun üstlenilmesi durumu gerçekleşmiş olduğundan bu hükümler sigorta ettiren konumunun devredilmesinde uygulama alanı bulacaktır.

Sigorta ettiren konumun devrinde hem alacaklar hem borçlar devredilir. Alacağın devri bahsinde alacakların devrine değinmiştik⁵⁵⁷. Borçların devri ile ilgili olarak, alacağın devrinden farklı olarak, alacaklının rızası olmaksızın gerçekleşmeyecektir. Zira burada borçlu kimsenin ödeme gücü bizim için önem arz edecektir⁵⁵⁸. Bu bağlamda sigorta sözleşmesinden doğan borçların üçüncü bir kişi tarafından yüklenilmiş olduğunu söyleyebilmek için sigortalı ile üçüncü kişi arasında yapılmış olan borcun nakli (üstlenilmesi) veya borçtan kurtarma sözleşmesinin sigortacı tarafından da açık veya zımni bir şekilde kabul edilmesi gerekir⁵⁵⁹.

⁵⁵⁶ Ünan 55.

⁵⁵⁷ Alacağın Devri, s.95

⁵⁵⁸ Reisoğlu 474.

⁵⁵⁹ Tunçomağ, (Sözleşmenin Devri) 3.

4.SİGORTA ALACAĞINI HAZCETTİREN KİMSE

4.1. Genel Olarak

İcra ve İflas Kanunu madde 82’de haczi caiz olmayan malları düzenlenmiştir. Madde hükmü incelendiği zaman hayat sigortalarından doğan meblağların İİK m.82’de haczi caiz olmayan alacaklar arasında olmadığını söyleyebiliriz⁵⁶⁰. Zira madde ile ilgili nitelik olarak sigorta hukuku bağlamında değerlendirebileceğimiz durumlara bakıldığında, söz konusu maddenin 10’uncu bendinde yardım sandığı veya cemiyetince hastalık ya da zaruret durumlarında sağlanan maaşların haczedilemeyeceği düzenlenmiş olmakla birlikte sigorta şirketlerinin görmüş oldukları hizmet bir sandık faaliyeti ya da bir yardım niteliği taşımadığı için bu hüküm kapsamında değerlendirme konusu olamayacaktır. Ünan’a ilgili madde hükmünün kıyas yoluyla genişletilebileceğini bu durumda ölüm halinde sigorta şirketlerinin bağlayacakları iratların hükmün kapsamında değerlendirilmesinin mümkün olduğunu belirtmiştir⁵⁶¹. Sigorta hukuku ile ilgili olarak incelenebilecek bir diğer başlık ise, İİK m.82/11’de düzenlenmiş bulunan vücut ya da ruh bütünlüğüne yöneltilmiş olan zararlar için ödenecek olan ya da ödenen tazminatlardır. Bu tazminatlar can sigortaları kapsamında sayılmayacağı için haciz kapsamında değerlendirilemez⁵⁶².

Yukarda da belirtmiş olduğumuz üzere İİK m.82’de belirtilen halleden herhangi birine geçirmemesi sebebiyle sigorta ettirenin sigorta sözleşmesinden doğan alacağı haczedilebilir bir alacak olduğunu söyleyebiliriz⁵⁶³. Zira, haczin konusu, borçlunun taşınır taşınmaz mallar, üçüncü kişilerdeki alacak ve diğer malvarlığı haklarıdır⁵⁶⁴. Sigorta alacağının haczi işlemi de İİK’nın hacize ilişkin olarak yaptığı düzenlemelere göre gerçekleştirilecektir. Sigorta alacağının haczedilmesinden sonra alacaklının talebiyle sigortacıya birinci haciz ihbarnamesinin gönderilmesiyle lehtar

⁵⁶⁰ Ünan 60.

⁵⁶¹ Hatta uygulamada yorum yolu ile bu yönde işlemlerinde yapıldığını belirtmiştir. Ünan 60.

⁵⁶² Ünan 60.

⁵⁶³ Hayat sigortası sözleşmesinden doğan alacak para alacağı olduğundan para alacaklarının haczine ilişkin hükümler kapsamı da haciz işlemi gerçekleştirilebilecektir. Şenocak, (Üçüncü Şahıs) 201, dipnot 335.

⁵⁶⁴ Kuru/Arslan/Yılmaz 236; Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay, Meral Sungurtekin Özkan, Muhammet Özekes, İcra ve İflas Hukuku, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2011) 259.

taininini işlemi geri alınmış olur ve lehtarın sigorta bedeli üzerindeki beklenen hakkı sona erecektir⁵⁶⁵.

Hayat sigortası sözleşmesi yapıldığı zaman bu sigorta sözleşmesinden doğan alacaklar ile ilgili olarak, sigorta ettirenin alacaklıları, sigorta sözleşmesinden doğan bu sigorta tazminatını (alacağını) haczettirebilecekleri gibi lehtarın hakkı da bu andan itibaren etkisiz hale gelecektir⁵⁶⁶. Bunun nedeni, borçlunun üçüncü şahıstan olan alacağının farklı biçimlerde ortaya çıkabilecek olması ve bunlardan birinde hayat sigortalarında doğan hak ve alacaklar olmasıdır⁵⁶⁷.

4.2. Lehtar Tayin Edilmiş Olması Durumunda:

Lehtar tayininin dönülebilir veya dönülemez lehtar tayini şeklinde iki şekilde ortaya çıkabileceğinden iki ayrı başlık içinde bahsetmek daha yerinde olacaktır:

4.2.1. Dönülebilir Lehtar Tayini:

Eğer dönülebilir şekilde lehtar tayini söz konusu olursa, lehtarın hak kazanımı rizikonun gerçekleşmesi ile doğacaktır. Yani rizikonun gerçekleşmesi anına kadar hakların maliki hala sigorta ettiren kimsedir. Bu nedenle ki, sigorta ettirenin alacaklıları, riziko gerçekleşmeden sigorta ettiren tarafından lehtara tanınmış olan talep hakkı henüz lehtarın malvarlığı içinde sayılamayacağından bahisle, sigorta ettirenin alacaklıları tarafından bu hakka el uzatılması ve haczi mümkün olabilecektir⁵⁶⁸. Ayrıca rizikonun gerçekleşmesinden önce lehtar sigorta bedeli üzerinde alacak hakkını kazanamamış olduğu için, alacaklıları tarafından beklenen hakkı da haczedilmez⁵⁶⁹. Sigorta ettiren açısından değerlendirildiğinde ise, dönülebilir lehtar tayini yapıldığından sigorta ettirenin alacaklıları tarafından haczettirilebilir.

Burada değinilmesi gereken bir başka konu da lehtar tayini işlemi geri alma hakkı ile sigorta bedeli üzerinde talep hakkının birbirinden bağımsız nitelik taşıyan

⁵⁶⁵ Şenocak, (Üçüncü Şahıs) 206.

⁵⁶⁶ Serozan 153.

⁵⁶⁷ Murat Yavaş, *Borçlunun Üçüncü Şahıslardaki Mal, Hak ve Alacaklarının Haczi (İİK m.89)*, (İstanbul: Arıkan Kitabevi, 2005) 10.

⁵⁶⁸ Ünan 58.

⁵⁶⁹ Şenocak, (Üçüncü Şahıs) 147. “Beklenen bir alacaktan bahsedebilmek için; hukuki bir münasebetin (temelin) mevcut olması, bu münasebetten doğan alacağın cinsinin ve borçlusunun belli olması yeterlidir.” Kuru/Arslan/Yılmaz 261.

durumlar olup olmadığıdır. Lehtar tayini işlemi sigorta alacağının bir parçası olduğu için ve sigorta bedeli üzerindeki hakkın doğumunun doğrudan bir sonucu olduğu için sigortacının edimi üzerindeki hakkın haczi ile geri alma hakkı da kendiliğinden haczedilmiş olur⁵⁷⁰.

4.2.2. Dönülemez Lehtar Tayini:

Dönülemez lehtar tayininin yapılmış olması durumunda ise, artık sigorta ettirenin malvarlığına dahil olan bir alacaktan bahsedemeyeceğiz. Zira dönülemez lehtar tayini işleminin yapılmasıyla birlikte zaten lehtar derhal sigorta alacağını talep hakkını kazanmış olacaktır. Bu nedenle ki, sigorta ettirenin alacaklıları sigorta ettirenin malvarlığında bulunmadığı için sigorta alacağını ne rizikonun gerçekleşmesinden önce ne de rizikonun gerçekleşmesinden sonra haczettiremeyeceklerdir⁵⁷¹. Lehtar kaydını geri alma yetkisinden feragat etiğine ilişkin hükmü kapsayan poliçe lehtara teslim edildiği andan itibaren lehtarı değiştirme yetkisini yitirecektir. Bu durumda sigorta tazminatı alacağı artık sigorta ettirenin kişisel alacaklıları tarafından yapılacak olan haciz veya iflas yoluyla takibin dışında kalmış olacaktır⁵⁷². Ayrıca, İİK m.89’da alacaklar ve üçüncü şahıs elinde haczedilen mallar düzenlemiş olmakla birlikte bu hükme dayanarak dönülemez lehtar tayininin yapılmış olması durumunda lehtara birinci haciz ihbarnamesi gönderilmeyecektir⁵⁷³.

Dönülemez lehtar tayini ile artık sigorta alacağı lehtarın malvarlığı dahilinde bulunduğu için lehtarın alacaklıları tarafından sigorta alacağını haczettirilmesine bir engel yoktur. Lehtarın alacaklıları ise, dönülemez lehtar tayini ile artık lehtarın malvarlığı bünyesine geçen bir alacak olduğu için sigorta bedeli üzerindeki talep hakkını haczettirebileceklerdir⁵⁷⁴. Ancak belirtmelidir ki, haczin kapsamı sadece sigorta ettiren tarafından kendisine yapılan kazandırma oluşturacak olup; sözleşmeyi

⁵⁷⁰ Şenocak, (Üçüncü Şahıs) 205 dipnot 19’da anılan eserler.

⁵⁷¹ Ünân 59; “ Sigorta ettirenin terekesi borca batık dahi olsa, sigorta ettirenin alacaklıları dönülemez şekilde tayin edilen lehtara kazandırılan sigorta bedeline müracaat edemeyeceklerdir. Sigorta ettirenin alacaklıları sigorta alacağına ulaşmak istiyorlarsa tasarrufun iptali yoluna gitmesi gerekir” Şenocak, (Üçüncü Şahıs) 219

⁵⁷² Serozan 153.

⁵⁷³ Şenocak, (Üçüncü Şahıs) 219.

⁵⁷⁴ Şenocak, (Üçüncü Şahıs) 156.

fesih, iştirâ bedeli gibi talepler haczin kapsamına girmeyecektir⁵⁷⁵. Şayet sigorta bedelinin bir kısmı ile sınırlandırılmış bir lehtar ataması var ise, bu durumda diğer kısım ile ilgili olarak sigorta ettirenin alacaklıları sigorta alacağını haczettirmesine bir engel yoktur.

4.3. Haczin Uygulanması ve Etkileri:

Sigorta ettirenin alacağına haczin uygulanması alacaklı lehine haklar doğurabilir. İİK m.86/2’de üçüncü şahsın zilyedlik hükümlerine dayanarak iyiniyetli olarak hak iktisabı korunmaktadır. Sigorta ettirenin sigorta bedeli üzerindeki alacağı haczedilebilir bir alacak olduğu için iflas söz konusu olduğu zaman iflas masasına da dahil olacaktır⁵⁷⁶. Bu durumda, artık alacak üzerindeki tasarruf yetkisi iflas masasına geçmiş olacaktır.

5. SİGORTA ALACAĞI KENDİSİNE REHNEDİLEN KİMSE

Sigortacıya karşı sahip olunan alacağın rehnedilmesi de hukuken mümkündür. Zira Medeni Kanun m.954/1’de devredilebilen hakların rehnedilebileceği de düzenlenmiştir. Buna göre, sigorta sözleşmelerinden doğan alacak devredilebilir bir alacak olduğuna göre rehni de mümkün olabilecektir. Rehin işleminin yapılmasına ilişkin olan prosedürde Medeni Kanun m.955 hükmü gereğince yapılacaktır⁵⁷⁷.

5.1.Sigorta Alacağının Rehini:

Sigorta aksinden doğan hakların rehini için sigorta ettiren ve alacaklı arasında bir anlaşmanın bulunması gerekir. Bununla birlikte rehin sözleşmesi fer’i nitelik taşıdığı için taraflar arasında alacaklıyı alacaklı kılan bir durumun varlığı zorunludur⁵⁷⁸. Rehin sözleşmesi sigorta ettiren ve alacaklı arasında hüküm ifade edecektir. Bu nedenle, sigortacının onayına ihtiyaç yoktur. Hatta hayatı sigorta edilen üçüncü kişinin de onayına ihtiyaç yoktur⁵⁷⁹.

⁵⁷⁵ Ünan 59.

⁵⁷⁶ Şenocak, (Üçüncü Şahıs) 209.

⁵⁷⁷ Buna göre rehin sözleşmesi yazılı biçimde yapılacaktır.

⁵⁷⁸ Atabek, (Kredi) 437.

⁵⁷⁹ Atabek, (Kredi) 439.

5.2. Sigorta Sözleşmesinin Yapılması Sırasında veya Sonrasında Lehtar Tayini ve Etkisi:

Sigorta alacağı kendisine rehinedilen kimse, sigorta alacağını devralan kimseye benziyor gibi görünse de eğer kişi sigorta ettiren konumunu da devralmış ise, lehtar tayini gibi tasarruf işlemlerine de kavuşabilecektir.

Sigorta alacağı kendisine rehnedilen kimse her ne kadar bu imkânlara sahip olmadığı belirtilebilecekte olsa, rehin işleminin ekonomik olarak bir anlamının kalmayacağı⁵⁸⁰ sonucuna ulaşılır. Sigorta ettiren bir lehtar tayin ederse ve değiştirme hakkından feragat edip poliçeyi de lehtara teslim etmiş olması durumunda sigorta ettiren artık sigorta akdinden doğan haklarını rehin etme imkânından mahrum kalacaktır⁵⁸¹. Zira, artık sigorta sözleşmesi üzerinde hak sahibi olan kişi lehtarın kendisidir. Ancak sigorta alacağının başkasına rehin edilmiş olması durumunda, rehin işleminin niteliğine uygun bir şekilde yorum yapıldığı zaman, sigorta bedelinin rehni işlemi aynı zamanda sigortacıya da bildirilmiş olması hali ile lehtar tayini işleminin örtülü olarak geri alınmış olacağını söyleyebiliriz⁵⁸².

Sigorta ettiren rehin konusu alacağı başka bir kimseye veya sigortacıya devredebilir⁵⁸³. Eğer devir işlemini sigortacıya yaparsa artık rehin hakkı sona erecektir. Zira alacağı talep etme hakkına sahip kimse olan sigortacı üzerinde alacaklı ve borçlu sıfatları birleşmiş olacaktır.

5.3. Alacağın Elde Edilmesi:

Rehin işleminin sağlayacağı güvence, rehin konusu alacağın zamanında ödenmemiş olması halinde rehini paraya çevirmek suretiyle alacağına kavuşma imkanı sağlar⁵⁸⁴.

Burada bazı ihtimallere değinmek gerekir⁵⁸⁵:

⁵⁸⁰ Şenocak, (Üçüncü Şahıs) 197.

⁵⁸¹ Atabek, (Kredi) 439.

⁵⁸² “Rehinin sigortacıya bildirilmiş olması halinde lehtar tayini işlemi örtülü olarak geri alınmış olur” Şenocak, (Üçüncü Şahıs) 198.

⁵⁸³ Ünan 57.

⁵⁸⁴ Atabek, (Kredi) 442; Ünan 58.

⁵⁸⁵ Atabek, (Kredi) 446.

-İlk olarak, sigortacının borcu ile rehinli alacaklının alacağı muaccel ise, alacak rehini henüz alacaklıya temlik edilmediğinden TMK' daki rehine ilişkin hükümler uygulanamayacağı için İİK hükümleri uygulanacaktır.

-İkinci olarak, rehinli alacaklının alacağı muaccel olmayıp da sigortacının borcunun muaccel hale gelmiş olması durumunda ise, sigortacı poliçenin rehin edilmiş olduğundan haberi olduğu takdirde, rehinli alacaklının alacaklı bulunmuş olduğu miktarı muhafaza ederek bakiye miktarını sigorta ettirene veya lehtara ödemekle yükümlü olmalıdır.

-Rehinli alacaklının alacağı muaccel hale gelmiş ancak, sigortacının borcu henüz muaccel değil ise, rehinli alacaklı icra yoluna başvurarak rehinin paraya çevrilmesini talep ederek alacağını elde edebilecektir.

6. BAZI ÖZEL DURUMLAR:

6.1. Sigorta Ettirenin İflas Etmesi Durumu:

İflasın açılması anı ile birlikte sigorta ettirenin malvarlığı kapsamına giren bütün mal, alacak ve hakları iflas masasına girecektir⁵⁸⁶. Bu durum sigorta ettiren açısından de geçerli olacak ve sigorta sözleşmesinden doğan haklar iflas masasına dahil olacaktır⁵⁸⁷. Artık malları üzerinde sigorta ettirenin hakkı sona erdiği için beyanlar iflas idaresi tarafından yapılacaktır. Yükümlülükler bazında değerlendirildiğinde, yapıldığı zaman sigorta sözleşmesinden doğan yükümlülükler sigorta ettirene ait olması sebebiyle, sigorta ettirenin iflas etmiş olması durumunda bu mükellefiyet iflas masasının kanuni temsilcisi durumunda olan iflas dairesine ait olacaktır⁵⁸⁸.

Borçlular tarafından sigorta ettirene iflasın açılmasından sonra ödeme yapılmış olabilir. Bu durumda yapılan ödeme ile borcun sona erip ermediği önem arz eder. İİK m. 192'de müflise yapılan ödemedan bahsetmiş, iflasın açılması anıyla birlikte artık sigorta ettiren hiçbir ödeme kabul edemeyecek, iflasın ilanı ile birlikte

⁵⁸⁶ Kuru/Arslan/Yılmaz 505.

⁵⁸⁷ Ünan 60.

⁵⁸⁸ Omağ, (Rizikonun Ağırlaşması) 92.

sigortacının sigorta ettirene yapacağı ödeme, iflas masasına girdiği ölçüde borçtan kurtarıcı olacaktır⁵⁸⁹.

Ayrıca, TTK m.1417/2’de iflas eden sigorta ettirene karşı aynı maddenin birinci fıkrasının uygulanacağı düzenlemiştir. Buna göre, sigortacı kendisinden taahhüdünü yerine getireceği dair teminat isteyebilir, şayet bu teminat bir hafta içinde yerine getirilmez ise, sigortacı tarafından sigorta sözleşmesi feshedilebilecektir. Sigortacı, sigorta ettirenin iflasını öğrendiği andan itibaren hiç kimseye ödemedede bulunamaz, avans talebini benimseyemez, satın alma hakkının kullanımını da mümkünleştiremez⁵⁹⁰.

Lehtar tayininin dönülemez olması halinde, iflas dairesi iflas masasına kazandırmak üzere bir avantaj sağlayamayacaktır⁵⁹¹. Zira artık hak sigorta ettirenin malvarlığı bünyesinde olmayıp lehtarın malvarlığına dahildir.

6.2. Lehtar Tayini veya Temlik İşlemlerinin Alacaklılar Tarafından İptal Ettirilmesi:

Yapılan takip veya iflas prosedürlerine rağmen bazen alacaklıların alacağını hiç veya yeterince elde edememesi durumu ile karşılaşılabilir. Bu halde sigorta ettirenin önceki yapmış olduğu tasarruf işlemleri hiç yapılmamış sayılabilir veya bu işlemle elden çıkmış olan malvarlığı değerlerinin yeniden sigorta ettirene döndürülmesi ile alacaklıları tatmin etme yoluna gidilebilir⁵⁹².

Alacaklıları tatmin etme işlemi iptal davası ile sağlanabilir. Zira bu davanın konusunu üçüncü kişilerle yapılmış olan tasarruf işlemleri oluşturur. İİK m.278’de ivazsız tasarrufların butlanı düzenlenmiştir. Madde hükmü üç ana hususta hacizden veya haczedecek mal bulunamaması sebebiyle acizden veya iflasın açılmasından itibaren geriye doğru ivazsız şekilde yapılan kazandırmaların batıl olduğunu belirtilmiştir. Tasarrufun iptal edilebilmesi için, tasarrufun bu tarihten geriye gidilmek suretiyle, haczin veya aciz belgesinin geri verilmesinin nedeni olan alacaklardan veya iflas durumunda masaya kabul edilen alacaklardan en eskisinin tesis edildiği tarihe kadar, geriye doğru dönem içinde yapılmış olması gerekeceği

⁵⁸⁹ Ünan 61.

⁵⁹⁰ Atabek, (Kredi) 446.

⁵⁹¹ Ünan 61.

⁵⁹² Ünan 61.

gibi aciz veya iflasın açılması tarihinden önceki iki yılı geçemeyecektir⁵⁹³. İİK m. 279'da ise aciz halinde yapılan tasarruflarında iptale konu olabileceğini ancak bunlar için olan sürenin bir yıl olduğunu belirtmiştir⁵⁹⁴.

Hayat sigortaları açısından iptal davası dönülemez lehtar tayini veya sigorta alacağının temliki veya rehini hallerinde önemli olur⁵⁹⁵. Dönülemez lehtar tayininin de daha önce de bahsetmiş olduğumuz gibi lehtar değiştirme hakkında sigorta ettiren feragat etmesiyle birlikte poliçeyi lehtara verdiği andan itibaren artık lehtar hak sahibi olacaktır. Bu nedenle, dönülemez lehtara karşı sigorta ettirenin alacaklıları ancak iptal davası açma yoluna gidebilecektir. Bu çözüm ayrıca dönülebilir lehtar atanması ile birlikte rizikonun gerçekleşmiş olması durumunda da uygulanmalıdır⁵⁹⁶.

Sigorta alacağının temliki veya rehin edilmesiyle ilgili olarak lehtara ilişkin yapmış olduğumuz açıklamalar ilke olarak geçerli olacaktır⁵⁹⁷.

6.3. Sigorta Ettiren Tarafından Konkordato İlan Edilmiş Olması Durumu:

Konkordato ilan edilmiş olması durumunda, sigorta ettiren konkordato komiserinin denetimi altında işlerine devam edebilecektir. Burada iflasta olduğu gibi borçlunun (sigorta ettirenin) tüm yetkileri kısıtlanmış olmayıp, kural olarak malları üzerinde tasarruf yetkisine sahiptir⁵⁹⁸.

Konkordato iflas ile aynı sonuçları doğurmadığı için, sigorta ettirenin prim borçlarını tamamen yerine getirmiş olması durumunda veya o ana kadar ödenmiş olan primler açısından herhangi bir etki meydana getirmeyecektir⁵⁹⁹. Tasdik edilmiş olan konkordato ile artık tüm alacaklılar bağlıdır. Bu nedenle prim ödeme borcunun

⁵⁹³ Kuru/Arslan/Yılmaz 613; Üstündağ 217.

⁵⁹⁴ İptal davası açma hakkı iptale tabi olan tasarrufun yapıldığı tarihten itibaren beş yıl geçmekle düşer. Bu süre hak düşürücüdür. Kuru/Arslan/Yılmaz 620.

⁵⁹⁵ Ünan 62.

⁵⁹⁶ Ünan 62; Açılacak olan iptal davasında davacı sıfatı; hacizdeki iptal davası açısından alacağını tamamen veya kısmen alamamış olan haciz alacaklısı, iflas davası açısından ise, borçlunun iflasını tespit edilmiş olması halinde iflas masasının kanuni mümessili olan iflas idaresine aittir. Kuru/Arslan/Yılmaz 618.

⁵⁹⁷ Ünan 62.

⁵⁹⁸ Kuru/Arslan/Yılmaz 631; Ünan 65.

⁵⁹⁹ Ünan 65.

devam ediyor olması durumunda alacaklı sigortacı buna katlanmak zorunda kalacaktır⁶⁰⁰.

6.4.Lehtarın, Sigorta Alacağını Devralan Kimsenin veya Rehinli Alacaklının Ölmesi Durumu:

Lehtarın ölmesi durumunu dönülebilir ve dönülemez lehtar tayini açısından değerlendirme gerektirir. Dönülebilir lehtar tayin edilmiş olması durumunda lehtar rizikonun gerçekleşmesi ile sigorta tazminatına hak kazanacaktır. Riziko gerçekleşmeden lehtar hayatını kaybettiyse, hak kazanmanın koşulları gerçekleşmez ve başka bir lehtar bulunmaması durumunda sigorta tazminatı sigorta ettirene ait olur⁶⁰¹.

Dönülemez lehtar tayininde ise, lehtar geri alma hakkında feragat ile birlikte sigorta ettirenin sigorta tazminatı üzerinde hakkı sona erer. Bu nedenle, dönülemez lehtar tayini işlemi ile artık haklar lehtarın mirasçılarına geçecektir.

Sigorta alacağını devralan ve rehinli alacaklı için de sonuç aynı olur⁶⁰².

⁶⁰⁰ Kuru/Arslan/Yılmaz 640; Ünan 65.

⁶⁰¹ Ünan 67.

⁶⁰² Bu durumlarda da sigorta alacağı üzerindeki haklar, bu kimselerin ölümü ile hak sahibin terekesine girecek ve mirasçılara intikal edecektir. Ünan 67.

SONUÇ

6102 sayılı TTK yürürlüğe girmesiyle birlikte her ne kadar bazı yönlerden doktrin tarafından eleştirilmiş olsa da bugün çoğu sorunu çözmeye yönelik bir düzenleme niteliği taşıdığı oldukça açıktır. Çalışmamız bakımından değerlendireceğimiz sigorta sözleşmeleri de bu kapsam içerisinde. Sigorta sözleşmeleri tarafları karşılıklı olarak borç altına sokan ve haklar veren bir nitelik taşır. Sözleşmeyle ilgili olarak sadece bu iki taraftan bahsetmek uygulamada oluşan birçok durumu gözardı etmek olurdu. Bu nedenle taraflar dışındaki kimseleri de tespit etmek gerek uygulama gerekse doktrin açısından oldukça önem arz etmektedir. Sigorta hukuku kitabı Alman Özel Sigorta Kanun’unda büyük ölçüde esinlenerek hazırlanmıştır.

Zarar sigortaları, kapsam olarak oldukça geniş yer tutmaktadır. Bu nedenle, ilgilerin tespiti hukuki anlamda oluşacak sorunlara çözüm bulunması açısından oldukça önemlidir.

Sigorta ettirenin kendisinden başka bir kimseye ait bir menfaati sigorta ettirmesi durumunda sigortalı ismini alır. Her ne kadar sözleşmenin tarafı olmadığı için borç altına giremeyeceğini söylesek de bazı durumlarda yükümlülükler yüklememek yapılan hukuki işlemin ruhuna aykırı olur. Örneğin, beyan yükümlülüğü sözleşmenin asli tarafı olan sigorta ettirene ait olduğu şüphesiz olmakla birlikte, sigorta ettirenin kendisine ait olan bir fakat sigortalı tarafından kullanılan sigorta ettirilmiş olan evi üzerinde sigortalının da oluşan bir rizikonun veya ağırlaşma/hafifleme durumunu bildirmemesi düşünülemez. Bazen sigorta ettiren tarafından menfaat sigortalı olmuş olabileceği gibi menfaat sahibi henüz belli olmayabilir. Burada kimin olacağı onun hesabına sigorta vardır. Sigorta konusu menfaat rizikonun gerçekleştiği sırada kimde ise haklar bu kimse üzerinde doğacaktır. TTK’ da başkası hesabına sigortaya ilişkin hükmün açıklanmaya ihtiyaç duyan haller vardır mesela “ kendi adına üçüncü kişi lehine hareket ettiği kabul edilir.” ifadesi açıklamaya ihtiyaç duyar. Ayrıca bu hüküm değerlendirilirken temsilen sigortayı düzenleyen hükümle birlikte karmaşıklık yaratmaktadır.

Sigorta konusu menfaat, sigorta ettiren tarafından sigorta ettirildikten sonra başka bir kimseye devredilmiş olabilir. TTK m.1470 hükmü bu konuda ETTK' dan bir ölçüde tamamen farklı ama gerek uygulama gerekse doktrin de neredeyse TTK da var olan hükümde olduğu şekilde uygulanan yeni bir düzenleme yapılmıştır. Son derece isabetli olan bu düzenlemeyle menfaatin sahibinin değişmesiyle taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça sigorta sözleşmesi sona erecektir. Hükümde eksiklik olarak ortaya çıkan husus ise sözleşmenin sona erecek olması durumunda buna ilişkin usul ve esasların ayrıntılı bir biçimde düzenlenmemiş olmasıdır.

Sigorta konusu menfaat değeri sigorta ettirenin borcu nedeniyle haczettirilmiş olabilir. ETTK' da hüküm bulunmayan bu durumla ilgili olarak isabetli bir biçimde TTK m.1457'de bir düzenleme yapılmış ve sigortacın, sigorta tazminatını icra dairesine ödemesi suretiyle yükümlülüğünden kurtulacağı düzenlenmiştir.

Sigorta konusu menfaatin üzerinde ipotek hakkı tesisi edilmiş olan bir taşınmaz olması durumunda, rizikonun gerçekleşmesiyle oluşan sigorta tazminatı üzerinde ipotek hakkı sahibine talepte bulunabilme imkanı sağlanmıştır. Bu durum hem MK m.879 hem de TTK m.1456'da düzenlenmiştir. Her iki maddede de kendisine rehin hakkı tanınmış olan rehinli alacaklı/alacaklıların ilgili menfaatin sigortalanmış olması durumunda sigorta tazminatı üzerinde haklarının devam edeceği düzenlenmiştir.

TKT, bir fiil neticesinde zarar uğrayan zarar görene önemli bir hak tanıyarak sigortacıya hem doğrudan alacak hakkı hem de doğrudan dava hakkı tanımıştır. Bu konuya ilişkin önceki kanuni düzenlemelerde herhangi bir yasal düzenleme yokken, içtihadın etkisiyle TTK' ya da esin kaynağı olarak, önemli bir eksikliği daha gidermiş oldu.

İkinci bölümünde hayat sigortalarındaki ilgililer tespit edilmeye çalışılarak, bu kişilerin hak ve borçları açıklanmıştır. Bunlardan ilk olanı rizikoyu taşıyan kimse olan riziko şahsıdır. TTK' da tıpkı zarar sigortalarında olduğu gibi sigortalı ifadesinin kullanıldığı görülmektedir. Hayat sigortalarının kendine özgü yapısı dolayısıyla sigortalı ifadesi yerine riziko şahsı ifadesinin kullanılmış olması daha isabetli olurdu. Zira sigortalı kavramı sözleşmeden doğan hakların sahibi olan kimsedir. Riziko şahsı ile ilgili olarak TTK' da hayatı sigorta edilecek kişi açısından

menfaat şartının aranması isabetli olmayıp bunun yerine izin veya onay şartının aranması mevcut düzenlemeden daha iyi bir tercih olurdu.

Hayat sigortalarında oldukça önemli olan bir diğer kimse de lehtardır. Bu zarar sigortalarında sigortalıya benzemektedir. Lehtar atanarak sigorta sözleşmesinin yapılması daha çok sigorta ettirenin hayatını kaybetmesi durumunda ailesinin geçime maddi anlamda katkı sağlayabilmek amacıyla yapıldığı görülür. Lehtar ataması sigorta ettiren tarafından dönülebilir şekilde tayin edilebilir. Burada amaç, sigorta ettirenin daha sonra yapacağı bir işlemle başka bir kimseyi veya bu kişi ile birlikte başka kimseleri de lehtar olarak tayin edebilmesi anlamına gelir. Dönülemez olarak tayin etmiş olması durumunda sigorta lehtar, kendisinin tayinine yönelik işlem yapılır yapılmaz hak sahibi olur. Ayrıca, burada artık lehtarın değiştirilmesi veya geri alınması durumu söz konusu olamayacaktır. Lehtar olarak sigorta ettiren eşini, çocuklarını veya başka bir kimseyi atayabilir. Çalışmamızda eşim, çocuklarım ifadesini kullanmış olması durumunda hukuki anlamda hangi sonuçların çıkarılabileceğini anlatmaya çalıştık bunu yaparken TMK Miras Hukuku kitabının da oldukça önemli bir yeri olduğunu söyleyebiliriz.

Sigorta ettiren lehtar ataması yapmak suretiyle tasarrufta bulunabileceği gibi alacağın devri yolu ile de bunu yapabilir. Sigorta ettiren, sigorta alacağı üzerinde serbestçe tasarruf etme imkanına sahip olmakla birlikte bunu Borçlar Hukuku kuralları uyarınca serbestçe yapmasına bir engel yoktur.

Sigorta ettirenin sigorta sözleşmesinden doğan alacağı haczedilebilir bir alacaktır. Sigorta alacağının haczi işlemi de İİK hacize ilişkin olarak yaptığı düzenlemelere göre gerçekleştirilecektir. Burada haciz işlemi yapılırken İİK hükümleri ile birlikte TTK hükümlerini uygulamak gerekecektir.

Sigorta alacağı nitelik itibari ile parasal değeri olan bir alacak olduğu için bir kimseye rehnedilmiş olabilmesi de mümkündür. Buna göre, sigorta sözleşmelerinden doğan alacak devredilebilir bir alacak olduğuna göre rehni de mümkün olabilecektir. Burada rehin işlemi TMK hükümleri dikkate alınarak yapılacaktır.

Yukarıda belirtilen kişiler dışında bazı özel hallerde vardır. Bunlardan biri de, sigorta ettirenin iflasıdır. İflasın açılması anı ile birlikte sigorta ettirenin malvarlığı kapsamına giren bütün mal, alacak ve hakları iflas masasına girer. Bu durum sigorta

ettiren açısından de geçerli olacak ve sigorta sözleşmesinden doğan haklar iflas masasına dahil olacaktır.

Sigorta ettiren tarafından konkordato ilan edilmiş olması durumu konkordato ilan edilmiş olması durumunda, sigorta ettiren konkordato komiserinin denetimi altında işlerine devam edebilecektir. Lehtarın ölmesi durumunu dönülebilir ve dönülemez lehtar tayini açısından değerlendirme gerektirir. Dönülebilir lehtar tayin edilmiş olması durumunda lehtar rizikonun gerçekleşmesi ile sigorta tazminatına hak kazanacaktır. Riziko gerçekleşmeden lehtar hayatını kaybettiye, hak kazanmanın koşulları gerçekleşmez ve başka bir lehtar bulunmaması durumunda sigorta tazminatı sigorta ettirene ait olur.

Yapılan takip veya iflas işlemlerine rağmen bazen alacaklıların alacağını hiç veya yeterince elde edemeyebilir. Bu halde sigorta ettirenin önceki yapmış olduğu tasarruf işlemleri hiç yapılmamış sayılabileceği gibi veya bu işlemle elden çıkmış olan malvarlığı değerlerinin yeniden sigorta ettirene döndürülmesi ile alacaklıların alacaklarını elde etmesi sağlanabilecek olup, bu işlem tasarrufun iptali davası ile yapılabilecektir. Burada iptalin konusunu oluşturacak işlemler lehtar tayini veya temlik işlemidir.

Lehtarın, sigorta alacağını devralan kimsenin veya rehinli alacaklının ölmesi durumudur. Burada dönülebilir lehtar tayin edilmiş olması durumunda lehtar rizikonun gerçekleşmesi ile sigorta tazminatına hak kazanacaktır. Şayet dönülmez lehtar tayini yapılmış ise, lehtar geri alma hakkında feragat ile birlikte sigorta ettirenin sigorta tazminatı üzerinde hakkı sona erer. Hakların sahibi artık lehtarın mirasçıları olacaktır.

Sigorta sözleşmelerinde ilgililer başlığı altında yapmış olduğumuz inceleme ile taraflar dışında uygulama ve doktrinde karşımıza çıkan kişileri tespit edilerek bu kimselerin gerek TTK' da gerekse diğer kanunlarda belirtilen hak ve borçları belirlenmeye çalışılmıştır. Ancak yapılan tespitler şüphesiz kanunun uygulamaya girmesiyle ve oluşacak içtihatlarla çok daha anlaşır bir hale gelecektir. Bunu nedeni hükümlerin bazı noktalarda açıklamaya ihtiyaç duyuyor olması ve ihtilaflı hususlar içeriyor olmasından ileri gelir. Bu nedenle, hem doktrine hem de uygulayıcılara çok iş düşmektedir.

KAYNAKÇA

ACAR, Faruk; “Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası”, Legal Hukuk Dergisi, Haziran, 2003 Sayı:6, s.1401-1409.

ADAL, Erhan; “Motorlu Taşıt Kazalarına Karşı Mecburi Mali Sorumluluk Sigortası”, Prof. Dr. Naci Şensoy Hatıra Sayısı İÜHFM, Cilt: XXX, Sayı:3-4, 1964, s. 861-896. (Kısaltma: Sorumluluk Sigortası)

ADAL, Erhan; “Trafik Kazalarında Zarar Görenin Himayesi”, Batıder, Cilt:II, Sayı:3, 1964, s.384-396.

AĞSAKAL, İbrahim , “Finansal Kiralama Sözleşmesinde Sigorta Yükümlülüğü”, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi, C.XV, S.1-2, Y.2011, s.273-284.

AKINTÜRK Turgut; *Müteselsil Borçluluk*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1971.

AKİPEK, Jale, AKINTÜRK, Turgut; *Eşya Hukuku*, Beta Yayınları, İstanbul, 2009.

AKYOL, Şener; *Tam Üçüncü Şahıs Yararına Sözleşme*, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2008.

ALGANTÜRK LIGHT, Didem; “Sigorta Sözleşmesi Süresi İçinde Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, İstanbul, 201, s.1-8.

ALTOP, Atilla; *Finansal Kiralama Sözleşmesi*, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1990.

ALTOP, Atilla; “Finansal Kiralama’nın Dünya’da ve Ülkemizde Gelişimi ve Ülkemizde Finansal Kiralama Sözleşmelerine İlişkin Olarak Finansal Kiralama Kanunundan ve Uygulamadan Kaynaklanan Sorunlar”, Prof. Dr. Selahattin Sulhi Tekinay’ın Hatırasına Armağan, (İstanbul:1999), s. 33-60. (Kısaltma: Sorunlar)

ALTUNKAYA, Mehmet “Araç İşletenin Sorumluluğunda Kusurun Rolü” Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y.1999, C.7, S.1-2, s.171-196.

ANTALYA, Gökhan, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt I*, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2012.

ARAL ERDEKLİOĞLU, İrem; “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sigorta Ettirenin Prim Ödeme Borcu”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl:11, Sayı:22, Güz:2012/2, s.203-222.

ARKAN, Sabih; “İpotekli Gayrimenkulün Sigortalanması Halinde Alacaklının Hukuki Durumu”, Batıder, Haziran, Cilt: XIV, Sayı:3, 1998, s.63-82.

ARSEVEN, Haydar; *Sigorta Hukuku*, İstanbul, Beta Basım Yayım, 1987.

ARSLANLI, Halil; *Kara Ticareti Hukuku Dersleri*, İstanbul, Sulhi Garan Matbaası, 1959.

ATABEK, Reşat; *Sigorta Hukuku*, İstanbul: 1950.

ATABEK, Reşat; “Hayat Sigortası ve Kredi” Batıder, Aralık, Cilt: VII, Sayı:2, 1973, s.419-447. (Kısaltma: Kredi)

ATABEK, Reşat “Sigortacıya Müracaat Hakkı”, Batıder, C.VI, S.1, Temmuz 1971, s.111-154. (Kısaltma: Müracaat Hakkı)

AYAN, Mehmet; *Eşya Hukuku*, Cilt: III, Mimoza Yayınları, 1994.

BAHTİYAR, Mehmet; “*Sigorta Poliçesi Genel Koşulları*”, Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü Yayınları (Batıder), Y.1997, C.XIX, S.2, s.89-108.

BAYSAL, Pelin; Pelin Baysal, “ 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Bakımından Zarar Sigortalarında Sigorta Ettirenin Beyan Yükümlülüklerinin İhlaline İlişkin Yaptırımlar”, Legal Hukuk Dergisi, Eylül 2011, Y.9, S.105, s.3517-3540.

BECKER, Herman, *İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi* (Çeviren: Suat Dura), Yargıtay Yayınları, 1993.

BOLATOĞLU, Bolat; *Karayolları Trafik Kanununa Göre Motorlu Araç İşletenin Hukuki Sorumluluğu*, Ankara, Kazancı Hukuk Yayınları, 1988.

BOZER, Ali; *Sigorta Hukuku Genel Hükümler- Bazı Sigorta Türleri* (Bazı Sigorta Türleri), Gözden Geçirilmiş 2.Baskıdan Tıpkı Bası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2007.

BOZER, Ali; *Sigorta Hukuku*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1981. (Kısaltma: Sigorta)

BOZER, Ali; *Sigorta Hukuku*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1965.

CAN, Mertol; *Türk Özel Sigorta Hukuku*, İmaj Yayınevi, Ankara, 2009. (Kısaltma: Özel Sigorta)

ÇEKER, Mustafa; “6102 Sayılı Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre Sigorta Hukuku”, Karahan Kitabevi, Adana, 2011.

DAVRAN, Bülent; *Rehin Hukuku Dersleri*, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1972.

DİNAR, Cem; “Taşınmaz Rehninde Teminatın Kapsamı”, Legal Hukuk Dergisi, Ocak, S. 85, 2010, s.85-110.

DOĞANAY, İsmail; “Hayat Sigortasında İhbar Yükümlülüğü”, Batıder, Ankara, 1974, s. 841-865. (Kısaltma: İhbar Yükümlülüğü)

DOĞANAY, İsmail; *Türk Ticaret Kanununu Şerhi*, Cilt: III, Ankara, Olgaç Matbaası, 1979.

DOĞANAY, İsmail; Tahsin Bekir Balta’ya Armağan,”*Başka Bir Kimse Nam ve Hesabına Yaptırılan Mal Sigortası*”, Ankara, Sevinç Matbaası, 1974, s.49-57. (Kısaltma: Armağan)

DURAL, Mustafa; ÖZ, Turgut; *Türk Özel Hukuku Cilt IV Miras Hukuku*, Filiz Kitabevi, Yenilenmiş 4.bası, İstanbul, 2009.

EREN, Fikret; *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2012.

EREN, Fikret; “Karayolları Trafik Kanuna Göre Motorlu Araç İşletenin Akit Dışı Sorumluluğunun Hukuki Niteliği ve Unsurları”, AÜHFD, C.XXXIX, 1982-87, S.1-4, s. 159-212. (Kısaltma: Akit Dışı Sorumluluk)

ERTAŞ, Şeref; *Eşya Hukuku*, Fakülteler Barış Kitabevi, 2011.

ESENER, Turhan; GÜVEN, Kudret; *Eşya Hukuku*, Genişletilmiş 5. Bası, Yetkin Yayınları, 2012.

ESENER, Turhan; “Ait Olacağı Kimse Namına Mukaveleler”, Ahmet Esat Arsebük’ e Armağan, 1958, s.619-637.

ERİŞ, Gönen; *Açıklamalı- İctihatlı Uygulamalı Türk Ticaret Kanunu Deniz Ticareti ve Sigorta*, Cilt: III, Ankara, 1990.

GÜLEKLİ, Yeşim; “*Aşırı İfa Güçlüğü ve Alacaklının Tasavvurunun Boşa Çıkması Halinde İşlem Temelinin Çökmesi Öğretisi*”, İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, İstanbul, 1990, no:18, s. 43-69. (Kısaltma: Aşırı İfa Güçlüğü)

GÜLEKLİ, Yeşim; *İpoteğin Taşınmaz ve Alacak Açısından Kapsamı*, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul, 1992.

GÜRSOY, Kemal; EREN, Fikret; CANCEL, Erol; *Türk Eşya Hukuku*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1978.

GÜRSOY, Kemal Tahir; *İsviçre Hukukunda Trafik Kazlarından Doğan Hukuki Sorumluluğun Anahatları*, Sevinç Matbaası, Ankara 1974.

HATEMİ, Hüseyin, GÖKYAYLA, Emre, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2011.

HIZIR, Serdar; “*Türk Ticaret Kanun’unda Yer Alan Mal Sigortalarına İlişkin Muhtelif Hüküm ve İlkelerin Sorumluluk Sigortasına Uygulanabilirliği*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2009, S.86, s.286-312.

HİRŞ, Ernest; *Ticaret Hukuku Dersleri*, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1946.

İMRE, Zahit; ERMAN Hasan; *Miras Hukuku*, Der Yayınları, İstanbul, 2011.

İŞGÜZAR, Hasan; *Yeni Türk Medeni Kanunu’na Göre Miras Hukuku Hükümlerindeki Değişlik ve Yenilikler*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2003.

KOYUNCU, İbrahim Serdar; “*Türkiye’de Zorunlu Sigortalar ve Tarım Ürünlerini Doğal Afet Zararlarına Karşı Himayesinde Zorunlu Sigortanın Uygulanabilirliği*”, Reasürör Dergisi, S.49, 2003, s.6-23.

KABUKÇUĞLU, ÖZER; Dilek, *Mukayeseli Hukukta ve Uygulamada Hayat Sigortası*, (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2005.

KALPSÜZ, Turgut; *Gemi Rehni*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1999.

KARAHAN, Sami; “*Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Mesuliyet Sigortasında Sigorta Himayesinin Kapsamı*”, Prof.Dr. Halil Cin’e Armağan Selçuk Üniversitesinde 10. Hizmet Yılı Armağanı, Selçuk Üniversitesi Yayınları No:14, Konya, 1995, s.369-388.

KARAHASAN, Mustafa Reşit, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler Öğreti Yargı Kararları ve İlgili Mevzuat*, C.I, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2003.

KAYIHAN, Şaban; *Sigorta Sözleşmesinde Prim Ödeme Borcu*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2004.

KENDER, Rayegan; *Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku*, XII Levha Yayınları İstanbul, 2013.

KENDER, Rayegan; ÇETİNGİL, Ergon; *Deniz Ticaret Hukuku*, Genişletilmiş 6.Bası, İstanbul, 1998.

KENDER, Rayegan; “*Zorunlu Sorumluluk Sigortası ve Boşlukları, Zarar Görenin Tazminat ve Sigortadan Yaralanamayacağı Durumlarda Kaza Kurbanlarını Korumaya Yönelik Çözümler*”, Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler IV. Sempozyumu, Gür-Ay Matbaası, İstanbul, 1982. (Kısaltma: Sempozyum)

KENDİGELEN, Abuzer; *Gerekçeli-Karşılaştırmalı Yeni Türk Ticaret Kanunu*, XII Levha Yayınları, İstanbul, 2011.

KOCAĞA, Köksal; *Türk Özel Hukukunda Finansal Kiralama Sözleşmesi*, Ankara, Yetkin Yayınları, 1999.

KÖPRÜLÜ, Bülent; KANETİ, Selim; *Sınırlı Ayni Haklar*, İstanbul, 1972-1973.

KUBİLAY, Huriye; *Uygulamalı Özel Sigorta Hukuku*, Barış Yayınları Fakülteler Kitabevi, İzmir, 2003.

KURT, Leyla Müjde; “*Ceninin Malvarlığı Hakları*”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:2,Sayı:1, 2011, s.177-208.

KURU, Baki; ARSLAN, Ramazan; YILMAZ Ejder;*İcra ve İflas Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2011.

KURU, Baki; ARSLAN, Ramazan; YILMAZ Ejder;*Medeni Usul Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2011. (Kısaltma: Medeni Usul).

METEZADE, Zihni; GÜLELİ, Nurettin;*Türk Ticaret Kanunu Altıncı Kitap Sigorta Hukuku Açıklamalı ve İçtihatlı*, Güner Yayınları, 2011.

OĞUZMAN, Kemal, SELİÇİ, Özer, OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe, *Eşya Hukuku*, Filizkitabevi, İstanbul, 2009.

OĞUZMAN, Kemal, SELİÇİ, Özer, OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe, *Kişiler Hukuku*, Filizkitabevi, İstanbul,2011. (Kısaltma: Kişiler Hukuku)

OĞUZMAN, Kemal; ÖZ, Turgut; *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C.I, İstanbul, Vedat Kitapçılık,2013.

- OĞUZMAN, Kemal; ÖZ, Turgut;***Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C: II* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2012). (Kısaltma: Cilt II)
- OMAĞ, Merih Kemal;** “*Özel Hukukunda Muafiyet Klozları*”, Doç. Dr. Mehmet Somer’in Anısına Armağan, İstanbul: 2006, s.529-541.
- OMAĞ, Merih Kemal;** *Türk Sigorta Hukukunda Rizikonun Ağırlaşması Sorunu*, İstanbul, Sigorta Hukuku Türk Derneği, 1985.
- OMAĞ, Merih Kemal;** *Sigortacı Açısından Sigorta Sözleşmenin Hükümleri*, Prof.Dr. Fahiman Tekil’in Anısına Armağan, Beta Yayınları, İstanbul, 2003, s.25-41. (Kısaltma: Armağan)
- OMAĞ, Merih Kemal** , “25 Haziran 1992 Tarihli Belçika Sigorta Mukaveleleri Kanununa Genel Bir Bakış”, Hukuk Araştırmaları Dergisi, Y. 1996, C.10, S.1/3, s.771-799. (Kısaltma: Belçika Kara Sigortaları)
- OMAĞ, Merih Kemal**, “*Türk Hukuku’unda Mecburi Sigortalara ve Sorunlarına Genel Bir Bakış*”, Zorunlu Sigortalar Paneli, Sigorta Hukuku Türk Derneği Yayını, (İstanbul:1994),s. 9-38. (Kısaltma: Panel)
- ÖĞÜZ, Tufan** “*Ölüme Bağlı Bağışlama ve Bunlara Uygulanacak Hükümler*”, Prof. Dr. Halid Kemal Elbir’e Armağan, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Eğitim, Öğretim ve Yardımlaşma Vakfı Yayınları, 1996, s.386-405.
- ÖZDAMAR, Mehmet;** *Sigortacının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü*, Yetkin Yayınları, Ankara,2009.
- ÖZDEMİR, Arman;** “*Sigorta Sözleşmelerinde Menfaat*”, Legal Hukuk Dergisi, Cilt:10, Sayı:112, Yıl:2012, s.141-149.
- ÖZEKES, Muhammed;** *İhtiyati Haciz*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 1999.
- ÖZSUNAY, Ergun;** “*Trafik Kazasında Zarar Gören Üçüncü Şahsın Sigortacıya Karşı Doğrudan Doğruya Alacak Hakkı*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası İÜHFM, C.XXXII S.2-4, 1967, s.906-933. (Kısaltma: Alacak Hakkı)
- ÖZTAN, Bilge;** *Miras Hukuku*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2010. Kısaltma: Miras Hukuku)
- ÖZTAN, Fırat;** *Sigorta Akdinin İnikadında İhbar Mükellefiyeti*, Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü Yayınları, 1966.
- ÖZTAN, Fırat;** *Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Sigortalı Malın Sahibinin Değişmesi*, Ankara, 1971. (Kısaltma: Sigortalı Mal)

PEKCANITEZ, Hakan; ATALAY, Oğuz; ÖZEKES, Muhammed;*Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerine Göre Medeni Usul Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2012.

PEKCANITEZ, Hakan; ATALAY, Oğuz; SUNGURTEKİN ÖZKAN, Meral, ÖZEKES, Muhammed;*İcra ve İflas Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2011.

REİSOĞLU, Safa;*Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Beta Yayınları, İstanbul, 2012.

SARI, Suat; “*Taşınmaz Mülkiyetinde Belirlilik (Muayyenlik) İlkesi*”, Prof. Dr. M.Kemal Oğuzman’ın Anısına Armağan, İstanbul, 2000, s.963-1011.

SAYHAN, İsmet;*Sigorta Sözleşmelerinin Konusu*, Yetkin Yayıncılık, 2001.

SAYMEN, Ferit; ELBİR, Halid;*Türk Eşya Hukuku Dersleri*, Filizkitabevi, İstanbul, 1963.

SEÇER, Öz;“*İpoteğin Taşınmaz Bakımından Kapsamı*”, İstanbul Barosu Dergisi, C.82, S.4 Y.2008, s.1901-1932.

SELÇUK, Ali Uygur;“*Başkası Hesabına Sigorta Sözleşmesi & Üçüncü Kişi Lehine Hayat Sigorta Sözleşmesi*”, Terazî Hukuk Dergisi, Ağustos, S.60, 2011, s.25-30.

SEROZAN, Rona;*Sağlararası İşlem yoluyla Ölüme Bağlı Kazandırma*, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1979.

SOMER, Mehmet;*Türk Hukukunda Başkası Hesabına Sigorta Sözleşmesi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doçentlik Tezi, İstanbul, 2000.

SOPACI, Birgül;“*Hayat Sigortaları Açısından Türk Sigorta Mevzuatı ve Avrupa Birliği*”, I.Ulusal Sigorta Sempozyumu, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği, Temmuz 2005, s.285-298.

ŞEKER ÖĞÜZ, Zehra;*Türk Ticaret Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Sigorta Sözleşmelerinde Sözleşme Öncesi İhbar Görevi*, Filiz Kitabevi, İstanbul,2010.

ŞENER, Yavuz Selim;*Türk Hukukunda İpotek ve Uygulaması*, İstanbul, 2005.

ŞENOCAK, Kemal; “*Karayolları Trafik Kanun’na Göre Mağdurun Doğrudan Doğruya Sigortacı Karşısındaki Alacak Hakkı*”, Batıder, Cilt:25, Sayı:2, Aralık, 2009, s.277-294. (Kısaltma: Alacak Hakkı)

ŞENOCAK, Kemal;“*Kimin Olacaksa Onun Lehine Sigorta*” , Prof.Dr. Fırat Öztan’a Armağan, C.II, Ankara, 2010, s.2001-2011. (Kısaltma: Kimin Olacaksa Onun Lehine Sigorta).

ŞENOCAK, Kemal; “*Lehtarın Sigorta Ettirenin Yerine Geçmesi*”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:2, Sayı:1, Yıl:2011, s.1-22. (Kısaltma: Yerine Geçme)

ŞENOCAK, Kemal; “*Mal Sigortalarında Sigorta Ettirenin Zararı Önleme ve Azaltma Vecibesi*” (TTK m.1293), AÜHFD, Yıl:1995, Cilt: 44, Sayı:1-4, s.365-424. (Kısaltma: Zararı Önleme)

ŞENOCAK, Kemal; *Mesleki Sorumluluk Sigortası*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2000. (Kısaltma: Mesleki Sorumluluk)

ŞENOCAK, Kemal; *Üçüncü Şahıs Lehine Hayat Sigortası*, Turhan Kitabevi Ankara, 2009. (Kısaltma: Üçüncü Şahıs)

ŞENOCAK, Kemal; “*Hayatı Sigorta Edilecek Kişi (Riziko Şahsı)*”, Batıder, Aralık, Y.2012, C:XXVIII, S.4, s.47-82. (Kısaltma: Riziko Şahsı)

TERCAN, Adil; *İflasın Sözleşmelere Etkisi*, Adil Yayınevi, Ankara,1999.

TEKİNAY, Selahattin Sulhi, AKMAN Sermet, BURCUOĞLU Haluk, ALTOP Atila; *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1993.

TUNÇOMAĞ, Kenan; “*Hayat Sigortalarında Sigorta Sözleşmesinin Devri*”, Kamu-İş Dergisi, Cilt:4, Sayı:2, Haziran 1999. (Kısaltma: Sözleşmenin Devri)

TUNÇOMAĞ, Kenan; *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C.I, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1972, s.789-804.

TUNÇOMAĞ, Kenan; ” *Hayat Sigortası Sözleşmesinin Tanım, Meydana Getirilmesi ve Hüküm Doğurması*” Nuri Çelik’e Armağan, Cilt:I, İstanbul, Beta Yayınları, 2001 (Kısaltma: Hayat Sigortası).

ULAŞ, Işıl; *Uygulamalı Can Sigortası Hukuku*, Ankara, 2002. (Kısaltma: Can Sigortası)

ULAŞ, Işıl; *Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2012.

ÜLGEN, Hüseyin, **KENDİGELEN**, Abuzer, **YAZICIOĞLU**, Emine “*Taşıma İşleri Komisyonculuğu Sigortası Genel Şartları- Somut Bir Öneri-*“, Prof. Dr. Hayri Domaniç’e 80 ’inci Yaş Günü Armağanı, C.I, İstanbul, 2001, s. 555-574.

ÜNAN, Samim; *Hayat Sigortası Sözleşmesi*, 1998, İstanbul.

ÜSTÜNDAĞ, Saim; *İflas Hukuku*, Avcıol Basım Yayın, İstanbul, 1998.

YAVAŞ, Murat; *Borçlunun Üçüncü Şahıslardaki Mal, Hak ve Alacaklarının Haczi (İİK m.89)*, Arıkan Kitabevi, İstanbul, 2005.

YAVUZ, Cevdet, *Borçlar Hukuku Dersleri Özel Hükümler*, İstanbul, Beta Yayınları, 2012.

YEŞİLOVA ARAS, Ecehan; Sorumluluk Sigortalarında Zarar Görenin Doğrudan Dava Hakkı (TTK m.1478), Yetkin Yayınları, Ankara, 2013.

YONGALIK, Aynur; *Sigortalının Zarara Katılması (Bizzat Katılma)*, Prof. Dr. Ali Bozer’e Armağan, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1998, s.149-165.

İNTERNET KAYNAKLARI

ŞİT, Başak; “*SIF (CIF) Satışta Satıcının Malları Sigorta Ettirme Borcu*” , Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk, Ticaret Hukuku Anabilimdalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi 60.
<http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/3174/4027.pdf>, Erişim Tarihi: 06.10.2012

OMAĞ, Merih Kemal; “*Sigortalının Lehtar Tarafından Öldürülmesinin Hukuki Sonuçları*”, <http://eski.tsrsb.org.tr/private/trk/sayi16/ince16.htm>, Erişim Tarihi: 28.07.2013. (Kısaltma: Tercüme)